

locutusque aduentasse. Ei ianitore quodam dicente nunc Cyro o peregrine nequaquam ocium est: ipse. n. potat: Callicratidas magna quadam simplicitate respondit. Graue profecto nihil est. Ibi. n. stans quoad potet expectabo. Tunc rusticus existimatus & a barbaris derisioni habitus abscessit. Secundo reuersus cum intra fores non admitteret moleste ferens in Ephesum abiit multa imprecatu is mala quae barbarorum delictis illecti eos pro populi contumaciter lasciuire docuissent: deosque presentibus testatus est se quae primum Spartam tetigerit omnem daturam operam: ut in gratiam graeci pristina reuertatur: quo barbaris terrori sint & in mutuam caedem illorum potentiam implorare desinant. Verum Callicratidas pro spartana dignitate gerens aetas cum aetate magnitudine ac fortitudine excellentissimis graecorum par esset: paruo deinde tempore nauali pugna superatus in arginuis est deletus. Rebus retro ferri coeptis socii missa legatione Spartam Classis ducem Lylandrum deposcebant: uti sub eo imperatore negotia ardentius amplexuri. Eadem & Cyrus flagitans miserat. Vetante uero lege his eundem classis profectum fieri cum Lacedaemonii more sociis gerere uellent: profecturae quidem nomen Arato imposuerant: caeterum Lylandrum uerbo quidem legatum: re autem uera cunctorum summam proficiunt. Plurimis igitur qui in rebus publicis uersabantur: & in eorum urbibus uehementer poterant dudum exoptatus aduenit. Spes. n. iniecta est eius opera ampliores illorum potestas futuras. re omnino populari dissoluta: quae simplices ac generosos imperatorum mores amabant Lylandrum quotiens Callicratidae compararetur uersutum captiosumque censebatur: qui res bellicas uariis tractans modis ipsam quoque iusticiam utilitate amplificabat. Alioquin comodis ut honestate utens & uera mendaciis non natura praestantiora existimans utriusque praecium atque honorem necessitate diffiniebatur. Quibus Hercules progeniem sine fallaciis belligerare dignum iudicabant eos irrideri iubebat. Quo enim leonis pellis non attingeret inuenienda esse uulpinam. Huius generis sunt quae in milesios fecisse dicitur: Amicis atque hospitibus popularem potentiam sese dissoluturum esse promiserat: simulque aduersam factionem eieciturum. Mutatis interim sententiis cum pacatis animis inimicitias deposuissent: aperto quidem uultu & gratulari & conciliandis opere afferre simulabat: clam uero conuitiis & maledictis ad inuadendam multitudinem instigabat. Ut autem insurgentium tumultum accepit: euestigio auxiliu importaturus oppidum irrumpens: quos rex nouage studiosos habebat obuiam grauiore tono uocis increpabat & asperrime perducebat ut suppliciu illis in flictu: alios confidentiores esse iubebat & eo praesente graue nihil expectaturos. Haec ipsa simulator tam uarie fingebat: ne quae dominatio populari potentes erant euaderent: sed circa urbem residentes caederent: quod & euenit: si quidem uniuersi fide Lylandri dictis habita sunt interfecti. Androclidae sermo memoriae perditus est: pro multa Lylandri ad iusiurandum leuitate arguens. Is. n. ut aiunt iubebat pueros quidem astragalus: uiros autem iureiurando fallere. Polycratem famulum tyrannum imperator non recte profecto imitans. haud. n. laconicum: sed contumeliosius est deis sicut & hostibus uti. Nam quis abiurat hostem quidem formidare deum uero negligere confiteatur. Cyrus Lylandro Sardis accersito ut ei iuueniliter assentaret: ipsius gratia nonnulla praestare praesertulit: quaedam subinde pollicitus: si pater minime traderet uel domesticam suppellectilem suppeditaturum. Quod & si cuncta defuerint aureum & argentum secuturum esse solium: unde populis ius dicere consueisset. Denique in Media suum profectus ad patrem ciuitatum tributa illi suscipienda designauit: & eius fidei proprium commendauit imperium: gratum in primis habens & omni rogatu ab eo uehementer contendens ne suum ante reditu cum Atheniensibus nauali certamine dimicaret: aduenturum namque magnam secum classem ex Cilicia & Phoenice ducentem. Lylander cum neque pari multitudine pugnare neque tot cum nauibus ociosus sedere posset: nonnullas in potestate redegit insulas. Aeginam quoque ac Salaminam adiens incursionibus uexauit. Dehinc descendit in Agrum Atheniensem: ubi salutato Agide quae de Colia uenerat: pedestribus copiis uires maritimas ostendere uoluit: quibus maris ditionem obtinebat. Tamen iterea doctus insectantes illum Athenienses aduentate: alio pro insulas cursu effugit in Asiam. Destitutum offendens Helespontum lapsacenos aggressus est nauibus. Thorax quoque pedestres simul expeditas muris admouit copias: urbem itaque capiens ut praedam militi concessit. Attica uero classis centum & lxxx. triremium eo tempore penes Cleontem cherronesi oppidum stabat in ancoris. Audita lapsacena clade confestim Sextum aduehuntur inde frumentatum euntes ad aegos. i. caprae flumen nauigant e regione hostium adhuc circa urbem Lapsacum cum classe stationem habentium. Atticae classis & alii multi ductores erat & Philocles qui populum induxit oratione sua ut captorum in pugna hostium dexteram manus pollicem praeciderent: ut cum hastam ferre nequirent remum tamen agitare possent. Eo die cessatum est a praelio. Postridie pugnam inire sperantibus Lylander cum alia uersaret aios: nauis edixit & gubernatoribus: ut perinde ac circa diei ortum futuro certamine triremes conscenderent & silentio fidentes & ordine edictum expectarent. Itidem & pedestres copias structas in littore conuiescere iubet. Ex oriente sole athenienses directis in hostem frontibus totam classem concitant. Quibus prouocantibus Lylander aduersas tenens proras frequenti bellatore completas intendentibus iam tenebris non tamen se in altum eduxit. Ad primas deinde naues scaphas summitens ordine considerare & conuiescere iussit: & nullum edentes tumultum nullo pacto exire obuiam. Hunc imodum cum iam aduersa sceret concedentibus retro Atheniensibus nullum dimisit ex nauibus militum: nisi duas aut res triremes: quae explorandi gratia missae descendente specularentur hostem. Postero die tertio item & quarto idem factitatum est: ea res magnam Atheniensibus iniicit audaciam atque contemptum: perinde ac hostibus terrore compressis alcibiades interim: nam is circa cherronesum suam intra arcem uitam trahebat: ad atheniensem equo peruectus exercitum duces increpuit: primum quod male & minime tuto castra in littoribus locassent: quae & statione carerent: & aduentorum impetus exponerent. Deinde peccare illos quod Sexto exercitui necessaria capiant: cum opportunisset mox postea quam nauigatione Sextum circuisissent intra portum aut urbem sese praecipue ab hostibus constituisset: quod sub unius ductu atque auspicio imperatoris tantum in portu habeant exercitum: quod dato signo statim omnia ad timorem imperata proficiant. Quae cum edocuisset non modo non obtemperarunt: ueque et Tydeus contumeliose respondens: Non tu quidem inquit sed

LYSANDRI

alii imperatores adfunt. Alcibiades igitur aliquā inter eos pditionem subesse suspicatus abscessit. Die quinto annauigātibus rursū Atheniēsis & remeantibus ut cōsuerant summa cū negligentia pariq; contēptu: Lysander speculatoriis emissis nauibus eorū præfectis imperat: ut cū primū egressos pspexerint Athenienses: retro oī celeritate remigent. Cūq; medio in traiectu fuerint æreū de prora clypeū attollant irruptionis signū. Ipse interim gubernatores & triremiū pfectos adiens puocabat icitabatq; ut remiges & cōmiliones structos cōtinerent. Signo dato omni p̄mptitudine ac robore ī hostes īferre. Sublato e nauibus clypeo e p̄to: ia nauī tuba insonuit ī altum se subuehunt: & incursionē faciunt: peditatus ī littore certatim aduolans p̄montoriū petit: hoc aut̄ intercedens utriusq; cōtinentis spatiū quindecim stadiorū est. Id uero studio & p̄mptitudine remigantiū e uestigio corripitur Conon Atheniensium īperator primus e cōtinenti annauigantē derepente classem p̄spiciens mærore classis uexatus uociferari ut cōscenderent: uocare alios obtestari nōnullos coactos īferre. Dissipatis aut̄ hoībus nihil studio p̄ficiebat. Nā ut primi exierant statim utq; nihil expectabant: aut in rebus emendis uersabant: aut in agro deambulabant: aut intra tentoria sopiti iacebant: aut parandis prandis incubebant: longe a futuri cogitatioe p̄ducum imperitiā existentes. Clamore ac strepitu illatis iā hostibus Conon octo sublectis nauibus ī Cyprum ad Euagorā fugiens enauigauit: Cæteræ aut uacuae captæ aut nōdum refractæ: hoīes inermes & dispersi cū auxiliū ferrent ante naues cæsi: uel si fugam capescerent descendentes ī terram hostibus necabant. Capta tria hoīum milia cū ducibus: & classis uniuersa cū ora maritima p̄ter naues q̄ cum Conone salutē fuga cōpararunt. Inde religatis post se nauibus cū castra diripuisset: Lysander cū tibiæ & pæanis cantu Lampfacū reuertitur: opus amplissimū nimio labore conficiens: & una hora longissimū tēpus & diuersissimum fortunisq; & euentibus ultra superiora bella incredibile corripens: q; post infinitas certandi formas & regū gestæ permutationes cōplures q̄ antea græciæ duces consumpsit: & unius uiri consilio & grauitate trucidādos dedit. Quocirca nōnulli hoc opus diuinitus factū existimauere: Castorē & Pollucē in Lysandri nauē utraq; ex parte extitisse: & quo tēpore portū erumperet sydera clauo circūluxisse asserentes. Quidā & lapidis casum ad eorū reueuentū p̄digio fuisse ferunt. Nā ut constans multorū est opinio: miræ magnitudinis saxum ad ægos. i. ca. præ flumē e cælo delatū est: qd̄ & ætate nostra ostendit: id p̄cipua religione p̄sequentibus Cherronesi incolis. Anauagorā quoq; p̄dixisse tradit q; eorū quæ cælo induta sunt corporū lapsu quodā & agitatione facta unius effracti casus futurus eēt & abiectio. Astra eēt haud eo ī loco esse quo nota sunt. Nā cū saxea sint & graua ætheris quidē resistentia & reflexioe splendere. Cæteræ per uim alstricta trahi uertigine ac circuitio nis tenore sicuti cū frigida & pōderosa ab rege primordio secernebant a toto ne huc deciderent & continebant. Alia quædā q̄ hæc credibilior est opinio asserentibus nonnullis: ut radiantes stellæ nequaquā sint ignis ætheri fusio & distributio in aere: q; circa icensionē ipsam extinguit: nec aeris ī superiore parte multitudi ne soluti successio & sic inflamatio: ueg; cælestiū corporū iactus & casus: uelut quadā tenoris inclinatioe & motionis auersæ exagitatioibus delatorū: non ad habitatos terræ locos sed plurimis exterius in mare magnū excidentibus: quo circa latent. Cæteræ anauagoræ testis accedit Damachus in iis q̄ de religinne tradit: q; ante illius lapidis casum qnq; ac septuaginta dies assiduos corpus igneū eximie magnitudinis cælo spectabat minime getū: sed multimodis p̄fractis agitatioibus delatū: sicut abscissæ auulsæq; ignis formæ motu & terrore passim plateæ in modū radiantiū stellæ fulgurant. Postq; deiectū est saxū incolæ metu ac pauore sædato cōuenere. Nullū ignis aut opus aut uestigiū cernunt: lapis aliq; gradis quidē iacebat. Cæterū illius igneæ figuræ & (ut sic dixerim) ambitus partē nullā hēbat: q; Damacho discretis opus ē auditoribus liquet. Seuerus ē sermo: eos uehemēter arguit q; petrā aliquo ex colle uentis & tēpestatibus effractā dicūt: inde more turbinis derelictā ubi primū circūuoluēs agitator ille destitit dissolutusq; ē eiectā decidisse: nisi forte qd̄ multos p̄ dies apparuit re uera ignis exit. Sed extinctū atq; corruptū aeri mutationē in uetos motusq; uiolentissimos præbuit. A quibus ut saxū ipsum abiiceret obuenit: hoc scribendi genere diligentius excutienda sunt. Lysander uero cū tria captiuorū milia morte dānatos a Collegiis inteligeret. Philoclē eorū īperatōrē accersens rogauit quā se dignum pœna censeret: cū talia ciuibus aduersus græcos consilia tribuerit? At ille nulla ex parte ad calamitatē demissus eos ne icusaret iussit: quorū nemo iudex adesset. At ea uictor ageret quæ uictus passurus erat. Deinde lotus splendida sumpta lena ante alios ciues ut uulgare p̄cessit. quēadmodum Teophrastus scriptū reliquit: Post hæc ad oppida nauigās quoscunq; obuios Athenienses haberet Athenas abire īperauit: Nulli se ueniā concessurū qn eos trucidaturū quos extra urbē offenderet. Hæc uero iccirco faciebat & uniuersos intra urbē cōpellebat: ut cum in ciuitate fames confesti inualesceret ac inopia: in obsidione nullas molestias exhiberent per rege copiā facilius tolerantes. Destructis populis & rebus eorum publicis in singulas unū dūtaxat ac Lacedæmoniū gubernatōrē dimisit. E societatis bus at̄ quæ per urbes eius opera cōgruebant decem ex suis præfectos iposuit: Nec ipse & p̄ hostiles & p̄ socias ciuitates peragens lentā nauigationē ducebat sibi Græciæ principatū quodāmodo instruens. Haud. n. primates aut locupletes præfecturas designabat: sed in sodalitia & hospitalitates res ipsas gratiose conferebat honoris ac suppliciorū dominos auctoresq; constituens: Compluribus eēt præfens cædibus & amicorū suorū inimicos ex urbibus eiiciēs iudicium haud sane benignū de Lacedæmoniō īperio græcis exhibebat. Theopopus igitur comicus delirare uisus est: qui cauponarū & uina uendentium muliercularū similes Lacedæmonios dixit: q; cū græcis libertatis gustū propitiassent: acetum. Instularunt iccirco enim molesta & acerba erat prægustatio: cum Lysander nullam populis administrandæ rege auctoritatē p̄mitteret: & paucis confidentissimis quidem & contentiosissimis ciuitates manu & potentia tenendas cōmitteret. In his non multo tempore moratus missis Lacedæmoniā legatis nunciat se cum ducentarum nauium classe

annuigare. Deinde circa terrā atticam se cū Agide ac Pausania regibus cōiungit: ut e uestigio urbē captu-
 rus. Repugnantibus uero Atheniensibus assumptis nauibus rursus traiciens ī Asiam cæterarū plane ciui-
 tanū statū dissoluit. Cōstitutis, x. uiris multis ubiq; iugulatis multis exilio mulctatis: uniuersis eiectis fami-
 lis ciuitates ī exulum prāte posuit. Arrepta subīde Atheniēsis Sexto, phibitis habitare Sextianis guberna-
 toribus & nautarū hortatoribus agg; & urbē fruendam depascendāq; tradidit. Quā ad rem refragati pri-
 mo Lacedæmonii sextianos ī agrum denuo reduxerunt. Illa Lysandri opera cuncti iocunde spectauere græ-
 ci. Aeginētes longo post tpe suā recuperauere urbē. Melios & sicyonios in ppria restitutos domicilia expul-
 sis inde Atheniensibus & oppida reddentibus: audiēs Athenienses inualefcēte ītra urbem fame male habe-
 read Pyræum nauigat: ubi inductā necessitate ciuitatē ad pacem īperata facere coegit. Operepcium est La-
 cedæmonios audire dicentes Lysand; ad Ephoros hoc pacto scripsisse. Captæ sunt Athenæ. ad quē sic re-
 scripserunt Ephori: Sat ē capi: hic ad decorē fictus est sermo, uerax at ab Ephoris decretū hunc ī modū se
 habet. Primores Lacedæmoniorū decreuere, Pyræo & lōgis muroq; turribus eiectis: ubi ex uniuersis exie-
 ritis urbibus uestrā possidete terrā, hæc ipsa cū feceritis pacem habete: q̄ opus sunt exhibere. Remissis exuli-
 bus de nauīū multitudine qcquid deliberatum fuerit facite. Athenienses teramene senatū habente hāc ab
 Lacedæmoniiis acceperunt epistolā: quo tempore Cleomenē ab iuuenē quodā ex factiosis interrogatū fuis-
 se tradunt: Nū aduersus Themistoclē & dicere & facere auderet muros Lacedæmoniiis tradere nequicq; re-
 formidans: quos ille inuitis Lacedæmōiis altius ædificauerat. Cui Cleomenes nihil aduersum Themisto-
 clē inqt adolescētule facio. Nā quos ille muros ad ciuitatis salutē ædificauit: nos ad salutē diruemus. Quod
 si mœnia foelices ciuitates efficiunt: infœlicissimā esse Spartā necesse erat: cū nullis septa sit mœnibus. Itaq;
 cū Lysander uniuersis nauibus, xii. dūtaxat exceptis & muris Athenarū potitus eēt. xvi. munichionis men-
 sis: quo & penes Salaminē nauali certamine barbarū deuicerant: statim de pmutando reip, statu cōsiliū
 agitauit: quā rem cū Athenienses aspere & cōtumacibus ferrent animis: misit q̄ denunciarent Fedifragam
 ab se ciuitatē esse deprehensam. Ipsam, n. præterisse dies qbus diruendi fuerant muri quos adhuc stare cer-
 net. Alerā igitur in illos denuo latam eē sniam: ut q̄ conuenta dissoluerint. Sunt q̄ de ciuitate ī seruitutē re-
 digenda re uera sniam inter socios ppositam fuisse dicāt: quo qdem tēpore thebanū Eriamperthū aucto-
 rē extitisse: ut urbe diruta agg; pecori pascendū relinquerent. Postmodum coactis ad sodalitiū ducibus:
 phocensi qdā tibicē Electrā catabat Euripidis: cuius initium ē. Tuas agrestes Electra petii domos Agamē-
 nonis gnata, ad cuius tantū fractis cunctoq; aīs miserabile uideri facinus eā uastare ac delere urbem. Cuius
 immortalis extet gloria & q̄ tam claros ī lucem uiros extulerit. Lysander igitur Atheniēsis ad oīa sum-
 missis iclinantibus p multas ex urbe uniuersas ex castris tibicinas accersit: qbus iteq; modulātibus muros
 a fundamētis eruit: & triremes cremauit: ad tibiā coronatis itereaq; ludentibus sociis: pinde ac dies illa pri-
 cipiū libertatis afferret. Cōfestim etiā reip, statū pmutans triginta qdem ītra urbē, x. uero ī Pyræo pfectos
 instituit: p̄sidiū arcis & Callibiū Lacedæmoniū gubernatorē imposuit. Hic postea cū Autolico pugili cuius
 tēpore Xenophontis conditū est symposium sublata fusce plagā inflicturus esset: is eleuatis in sublime cru-
 ribus pnum euertit hoīem: quod cum Lysander minus moleste ferret: ipsum insuper redarguit Callibiū
 his adiectis uerbis: ignorare Callibi uideris q̄ in liberos geris īperium. Paulo deinde post, xxx. ut Callibii
 gratiā inirent autolicū occiderunt. Postea uero Lysander in Thraciā enauigans grandē pecuniam dona co-
 ronascq; suscepit: cōpluribus (ut par uidetur) ad eū conferentibus uig; sane potentissimum & quodāmodo
 Græciæ dominantē. Ex quibus quæcunq; superuacanea fuerant p Gylippum qui in Sicilia ductaret exer-
 citū Lacedæmonā transmisit. Gylippus dissutis ut aiunt saculis nō mediocrē ex singulis pecuniā subducēs
 denuo confuit: ignorans inesse unicuique litterulas numeq; significantes. Spartā itaq; pfectus cum ea quæ
 subduxerat domi sub tegulis clam occultasset: saculos Ephoris tradidit: sigilla cōmonstrās. At illi cum re-
 clussissent dubitationē res afferebat: q̄ argenti numerus conscriptis dissonare uisus est. Seruus interim Gy-
 lippi ueniens factū subambigue dicit: multas sub tegulis cubare noctuas. Eo nāq; tēpore ut plurimū Athe-
 niensium gratia noctuæ nūmis insigniebātur. Gylippus igitur post res ab eo præclare ac magnifice gestas
 turpe ac indignū facinus adortus e Lacedæmone sponte cōmigravit. Quocirca spartani qui plurimū sapi-
 entia pollebant: eo facto pecuniæ uim uehementissime formidantes (haud enim infimos iā ciues attige-
 rat) Lysandrum carpentes Ephoros obtestabantur ut uniuersum argentū atq; aurū perinde ac pestes itro-
 ductas abiicerēt. Itaq; latā esse ī senatu rogationē ut theopōpus auctor ē ferēte Saraphida: uel ut Ephorus
 tradit Phlogida: aurū atq; argentū inter urbē suscipi nō licere. Patriæ aut ritu nūmis utendū. Hi ferrei prin-
 cipio fuerant: sed igniti aceto cuncti ut in usus fabriles accōmodarentur. Ac iunctura molles & ad icidēdū
 prorsus inutiles redderentur: deinde graue pondus portatuq; difficile magno ex numero atq; mole pusil-
 lū sane p̄ciū ualens: Apud prius sæculū sic oīno habuisse uerisimile est: ut nūmoq; loco ferreis uterent uir-
 gulis, i. obelicis plærīq; & æreis. Ab quibus hoc ē tēpore nūmoq; numeq; obolos uocari certū ē: & obo-
 los sex unā cōficere drachmā: quia tot manus ipsa cōplecteretur. Cæterū cōtradicientibus Lysandri familia-
 ribus & summo studio contendentibus ut pecuniæ in ciuitate manerēt: decretū factū est: huius qdē gene-
 ris nūmos in p̄thiscū referendos esse: q̄ si quis priuatī possidere depræhensus fuisset: ei capitis supplicium
 diffinitū quasi Lycurgus nūmos quidē non autē nummoq; auatiliam pertimuerit: quā non priuatis iter-
 dicta possessio sicuti ciuitati concessa ingenerabat: præsertim cū usus dignitatē emulationēque susciperet.
 haud enim eos ut inutiles contēnere priuatī facile erat: quos publice ī honore haberi contuerentur: nec ad
 domesticā rē eā nihil petendā arbitrari: q̄ cōiter & probari & amari, p̄spicerēt: qn lōge citius ab cōibus ex-
 erciis ad priuatoq; uitas consuetudinesq; manant: q̄ singulorū affectiōes elebantur: quæ ciuitates rerum

LYSANDRI

turpitudine ac flagitiis impleant: partes enim cū toto pariter uersari uerisimilius est: quādo uergat i peius. At delicta partis ad totū multa ab iis q̄ recte ualeant intenta habent adiumenta. Illi q̄dem ne pecunia ciuū domos irrumperet metū legēq̄ custodem instituerunt. Aios uero ut inconcussi & ad argēti cupiditatem ī fracti manerent minime conseruauerunt: iniecto cunctis diuitiāq̄ amore proinde ac honestū q̄dā & amplissimū foret: hęc cū alio quodā in genere scribēdi uersaremur de Lacedæmoniis attigimus: Lysander æreā ipsius singulorūq̄ præfectoꝝ statuā e manubiis posuit in Delphis: & aurea Castoris & Pollucis astra quæ ante res leutricas euauerunt: in Thesauro Brasidæ & acanthioꝝ triremis ex auro & ebore cōposita duoz̄ cubitoꝝ erat: quā Cyrus ei uictoriæ monumentū miserat. Anaxandricles Delphis scriptū reliquit eo in loco Lysandri depositum esse talentū argenti & minas duas & quinq̄ginta. Præterea stateras undenos: qua in re minime cū cæteris concordat historicis qui de hoīs paupertate confessā scripserunt. Ea igit̄ tempestate Lysander quātum priscoꝝ nemo græcoꝝ potentissimus & elatiōe & potestatis magnitudie uisus ē uti. Nā ut duris tradit illi primo græcoꝝ p̄inde ac deo p̄ ciuitates & aræ & sacrificia cōstituta eiꝝ ante oēs p̄anes decantati sunt. Ex q̄bus unus huius generis initium habuisse memorat: almæ Græciæ imperatorem ab latissima Sparta diuinis celebremus cantibus iopæan. Samii ut dicata iunoni templa Lysandria uocarentur senatusconsulto decreuere. Choerillū poetā suo semp̄ adiunctū lateri habuit: ut res quas gesserat uersibus exornaret. antilochus mediocria q̄dā de illo carmina ediderat. Qua re delectatus Lysander muneris gratia pileū īpleuit argento. antimachus autē colophonius & Niceratus Heracleotes Lysandria poemata certatim agebant. E q̄bus cum Nicerato coronā donasset: antimachus dolore percitus scriptū ab se carmen aboleuit. Tūc iuuenis adhuc Plato antimachi poeticū admiratus ingeniū q̄ superatū sese moleste ferebat reuocatū mitigabat: ignaris ignorātiā id malū eē p̄fatus ob cæcitātē nō uidētibus aristonus Citaredus cū sexies Pythia uicisset: ut Lysandri gratiā iniret ei pollicitus est sese cū denuo uictoriā reportaret aristonū Lysandri seruū p̄conio declaraturū. ambitiosus Lysandri aius primoribus & sui ordinis hoīb̄us grauis tantum erat. Cum autē elationis pariter ac molestiæ plurimū & mores & ambitio p̄ familiares cōtraxisset: in eo nō honoris nō supplicii uulgaris modus inerat: hospitalitatis & amicitiae præmia p̄ponebātur urbani sine appellatione potentatus: & dominatiōes indiscussæ: una uero explendæ iracundiæ uia erat: inimicū extinguere cui ne ulla quidē fugiendi licentia p̄stabatur. Posteriori tēpore latentes milesios in mediūm p̄duci cupiebat. Veritus autē ne intercessorē populū constituerent: neminē uiolaturū iureiurādo affirmauit. li uero cum fide habita puenissent paucis factionis suæ hoīb̄us iugulandos tradidit: haud octingentis pauciores. aliis ēt in oppidis innumerabiles plæbeioꝝ cædes fiebant. iam. n. nō priuatis ipsius causis trucidari uidebant: sed plær̄isq̄ simultatibus & cōpluribus auaritiis eoz̄ qui ubi uis gentiū erāt amicoꝝ morem gerebat: & opē simul ac operā impendebat. Quocirca Lacedæmoniis Eteocles frequentē consecutus est laudē: cum dixit bene actum cū græcia q̄ duos minime Lysandros protulit: hoc idē (ut auctor ē Theophrastus) de alcibiade ab archestrato dictum est. Cæterę ibi contumelia mollities & contumacia molestia maxime pariebat. In Lysandro autē acerbitas moꝝ grauem pariter ac terribilem potentiam afficiebat. Lacedæmonii cæteris Lysandrum incusantibus nequaq̄ animum uehementer adhibuerūt: ut uero Pharnabarus post multas eius iniurias uiolentius agrum uexantis Spartā misit accusatores: indignabundi Ephori unum ex amicis & sociis ducibus Thoracem quem priuatum argentum possidere deprehenderūt sup̄premo affecere supplicio. Lysandro uero missa Scytala ut Spartam adueniret edixerunt. Scytala talis ē cū Ephori aut classis præfectum aut imperatorem emittunt. duo teretia ligna & longitudie & crassitudie diligenter adæquant: adeo ut de rafa uicissim congruant: e quibus eum alteꝝ sibi reseruēt: alteꝝ tribuūt discedenti. Hęc autē ligna Scytalas appellant: Cum igit̄ arcanū aliquid & arduū explanare cupiunt: chartam instar lori prolixam & angustā Scytalæ suæ circūuoluūt: nullūq̄ faciētes interuallū undiq̄ superficiē charta occupant: quo facto quæcunq̄ uoluerint in circūplicata Scytalæ charta describunt: Dēpto dehinc codicillo ad imperatorē absq̄ ligno scripta mittūt: q̄ cum his accepit alioquin lectitare nihil ualet: adeo litteris hīc idē dissipatis: ut nullum prorsus cōtactū habeāt. Cæterę sua sumpta Scytala codicillum sic p̄cisum circūplicat: adeo ut circūductiōe similē ī seriē cōstituta uerboꝝ cōtinuatio reperiat. Codicillus sicut & lignū Scytala uocat: ut a mēsurā mēsuratum dici plurimumq̄ solet. Lysander allata sibi ad elespontum Scytala p̄turbatus est: præcipue accusationes Pharnabari reformidās studium & accuratā adhibuit operam: ut in eius colloquium ueniret: quo mutuas controuersias solueret: cōuenientibus illis Lysander præcibus orabat: ut litteras ad magistratus daret perinde ac nullis uiolatus iniuriis: & nullas accusationes afferens & p̄fecto in creticū cretica utens uersutia Pharnabaz̄ uidebatur ignorare. Oīa enī sese factuz̄ esset recipiens ap̄te q̄dem p̄ Lysandri præcibus conscripsit epistolā. Aliā uero clāculuna cōscriptā ibidē habuit. In imprimēdis autē sigillis litteras alternans nihil aspectu differentes quas occulte scripserat Lysandro dedit. Itaq̄ lacedæmoniā pueniens & sic in prætorium de more p̄fectus Pharnabari litteras reddit Ephoris uehementissimā criminum suoꝝ partē amotā existimās. Pharnabarus enī magnæ Lacedæmoniis caritati erat: supra oēs regios profectos in spartanos prōptissima usus opera. Postea uero q̄ Ephori lectā epistolā Lysandro cōmonstrauerunt: plane intellexit nō solū Vlyxē uersutū esse. Tū admodū perturbatus abscessit. Paucis post diebus magistratus adiens oportere se dixit ad ammonis tēplum ascendere sacrificioꝝ gratia faciendoz̄ quæ ante bella deo uouerat. Sunt qui in somnis ammonē illi astitisse dicant: dū aphigeoꝝ oppidū obsideret in thracia. Quapropter perinde ac iubente deo obsidione omīssa aphigeis ut imolarent ammoni præcepit: & ut suscepto ī Aphricā itinere deū placaret sūmo nixus ē studio: plurimi hęc ex deo speciā fecisse autumabāt. Alioqn ephoros metuēs domesticū minime iugū ferēs & alieno parere īperio haud sane tolerēs

errare & aliquādiu lustrare terras appetebat: quēadmodū equus e liberis pascuis & pratis apertis ad p̄sape
 rursus & ad solitas reductus opas. Quā uero pegrinationis cām Ephorus scriptis mandauit paulopost ex
 plicabo. Vix aut ac difficulter efficiens ut ab Ephoris dimitteret enauigauit: in eius peregrinatiōe cōi cōsen
 su reges effecere: ut eiectis illius amicis res urpanā populis restituerēt. Ciuitates enim p̄sodalicia ab eo de
 tentā prorsus erāt: & grācia suā dominatiōi erat obnoxia. Quas inter res iteꝝ cōcitato tumultu: cū Athe
 nenses aduersus triginta ephila impetu factō uictores essent: reuersus extemplo Lyfander Lacedæmoniis
 p̄suasit: ut paucis intra ciuitates factiosis auxiliū mitterēt populosq; uastaret. Imprimis, xxx. tyrānis ad bel
 li subsidium cētum talenta mittunt impatoremq; Lyfandrū. Reges cū inuidia tum metu ne denuo Athe
 nas in potestātē reuocet: ut eoz alter exiret decreuere. Egressus igit est Pausanias uerbo q̄dem ut opem ty
 rannis cōtra populum afferret: re aut uera ut bello finem iponeret: ne p̄ amicos Lyfander Athenaz domi
 nationem uēdicaret: hoc itaq; facile p̄fecit. Nam cōciliatis iter se atheniēsis & seditiōe sedata: Lyfandro
 ambitionem eripuit. Paruo postmodū iteriecto tpe cum deciscerent atheniēses culpatus est Pausanias: qa
 cum p̄ paucorū dominationem p̄inde ac frenum populus antea reprimere: deinde relaxatus cōtumelio
 se superbeq; sauiet. At Lyfandro gloriam hois factum adiecit: q̄ nō ad alioꝝ gratiam non ad simulatam
 ostentationem: sed ad rei spartanā commoda seuerum agitaret imperium. Erat quidem audax alloquio
 & repugnantibus terribilior. Cum argui de agri finibus ambigerent: ac Lacedæmoniis iustiora sese dice
 re censerent: ense cōmostrato: qui huius iquit est dominus optime de agri finibus dixerit. Megarensis ho
 mo quodam in conuentu orationis confidentia in eum utebat. Cui Lyfander aduena inquit tua ciuitatis
 indiget oratio: boetios bilingues iterrogabat. Rectis ne an inclinatis per ipsorum agrum hastis incederet.
 Postq; icubentibus Corinthiis mœnia pratergrediens lāguidiores ad iuadendum cernit Lacedæmonios
 (interim lepus fossam trāsire uisus est) nō pudet uos ait eius generis hostes pertimescere: quoꝝ mœnibus
 per secordiam lepores indormiunt. Cum supremum uitæ diem rex Agis obiisset: Hagesilao fratre relicto
 simul & Leontychida filio eius credito Hagesilaii Lyfander amator ei suadebat ut regum occuparet uelut
 legitimus ad Herculis progenie ortus. Leontychidæ calūniā infigebat q; ex Alcibiade procreatus esset qui
 occultos cum Agidis uxore Tymeā cōgressus habuisset: quo tempore profugus Spartæ uersabatur. Agis
 ut ferunt rem diutius animo uertens ut quæ nequaꝝ ex se grauida foret Leontychidam per cōtemptum
 habebat: & reliquū tempus eū palam abdicabat. Postea uero q̄ morbo correptus ad Heream urbem dela
 tus est: urgente iam morte tum adoleſcētuli p̄cibus tum amicorū suasionibus exoratus in complurimum
 conspectu Leontychidam filiū suum declarauit: obsecratq; p̄sentibus ut ad lacedæmonios eaz regē te
 stimonium afferrent: uita excessit. Ii quidem leontychidæ testes affuerunt. At Hagesilao hmōi sane splen
 dido & lyfandri opibus freto Diopithes uir illustris detrimēto erat: huius generis oraculum in Hagesilai
 claudicationem adducēs. Magna licet iactes spartæ iam mente reuolue. Ne pedibus ualidam te reddat re
 gia cauda. Tempore te longo labor insuperatus habebit. In te letalis bellorum uertit unda Multis ad ora
 culum iclinatis & ad leontychidam uersis. Lyfander Diopithen haud recte oraculum itelligere dixit: nec
 siquis offensi pedis lacedæmoniis imperet deum idignari. Aut moleste ferre. Verumenim uero claudum
 imperiū fore: si spurii maleq; progeneri inter Heraclidas regum tenuerint. Hæc locutus ut qui potentissi
 mus esset in suam omnes iduxit sententiam: q̄ rex creatus Hagesilaus: tū statim Lyfander quo expeditio
 nem in Asiam susciperet incitabat: ingentē illi spem subiiciēs ut persicum uastaret imperium uir futurus
 amplissimus. Datis in Asiam ad familiares litteris iubebat: ut i bello aduersum barbaros ducē ab Lacedæ
 moniis deposcerent Hagesilaum: qui obtēperantes rogatuos Lacedæmonā mittunt oratores. At Lyfan
 dri opera non minus regia potestate bonum Hagesilao uideretur extitisse. Cæterum ambitiosorū ingenia
 cum alioquin ad principatus maligna non sint: nō paruū ex inuidia quā ad pares propter gloriam gerunt
 impedimētum ad res gerēdas habent. Nā quibus fociis & adiutoribus uti licet: eos æmulos & aduersarios
 in uirtute sibi faciunt Hagesilaus igitur inter triginta consiliarios Lyfandrum adduxit: ut eo amicorū uel
 p̄cipuo uel primo uteretur. Postq; autē in Asia constitutus mortales ad eum p̄ parua familiaritate rara
 faciebant colloquia. Lyfandrum autem amici cum pro multa illa pristina consuetudine colerent: suspecti
 uero pertimescerent: utriq; & ad fores cōmeabant & uadentem consēctabantur: quēadmodū histrionibus
 in tragœdiis frequenter obuēnit: ubi nuncii cuiusq; aut secundā personā gerens collaudatur & priores par
 tes agit. Qui at diadema gestat & sceptrū: per crebros etiam clamores nō auditur. Sic & consiliario tota im
 petri dignitas inerat: cum ipsi regi nomen potestatis inane relinqueretur. Hæc igitur tam in concina hono
 ris auiditas quo aliquo pacto demulcenda fuerat: & Lyfander usq; ad secundum potestatis gradū remittē
 dus uirum autē & beneficium & amicum oīno reicere & p̄ cōtemptum habere Hagesilao idignum erat
 primum quidem nullam ei rerum gerēdarum occasionē p̄buit. Postmodū si quibus operam ac studiū
 dantem Lyfandrum sentisceret: eos rebus omnibus infectis remittebat: & muneris q̄ uilissimi uotoꝝ cō
 potes. Sic eius potentiā tacite dissoluens & extinguens simul cūctorum sese impotem Lyfander intellexit:
 suumq; amicis studium obesse: ipse opē tribuere desiit ad seq; ne accederent neu colerent obsecrabat. Cū
 rege haberent colloquia & iis qui maiorē in p̄sentia cōmoditatem affere p̄ acceptis honoribus possent
 hæc cum audiuisent multi suis p̄ negociis moleste esse desistere. Cæterum non obsequia non honores
 ommittere: qn seu deambulet seu i gymnasiis uersaretur frequētes adire. Quæ res longe magis hagesilao
 q̄ antea mœrorem icutiebant: & ex honore stimulabat iuidia. Quapropter cum militibus multis p̄cipa
 tus & rerum gubernandarum officia tribueret. Lyfandrum diuidundis carnibus p̄fectum designauit
 Deide contumeliosius aspernatus ad ionas cōuersus: Ite inquit & meum carnis sectorē colite. Itaq; Lyfan

LYSANDRI

der cum Hagesilao sermones haberi oportere censuit. Fit igitur breuis laconico de more disputatio: Num Hagesilae bene nosti minores amicos reddere? At ille si uelint me maiores effici? Qui uero meas opes amplificauerint eos in partem uocare ius est. At forsan Hagesilae tibi magis dictum quam mihi perpetratum est. Te oro & externorum hominum gratia: qui coniectos in nos habent oculos: in eo me imperii tui ordine constituas: ubi minus quidem inuisum magis aut tibi commodum fore censeris: eam ob rem legatus ad Helespontum missus est: quod tamen Hagesilao succenseret: necessaria tamen agere non neglexit. Mithridatem perueniens uix strenuum exercitum ductatorem inimicum Pharnabari cum ad desciscendum iduxisset ad Hagesilaum perduxit. Ad nullum alium belli usum habitus pergrederetur tunc Spartam ignominiose nauigauit: istam in Hagesilaum fouens & uniuersam maiori quam antea odio persequens repperit. rebus ad permutationem & inuentionem comparatis ac instructis manum adiacere instituit: cunctatione sublata. Erat autem huiusmodi Heraclidarum genus quod in Peloponnesum reuocati se doriensibus immiscuerat: amblissimum & illustre spartae floruit, haud unicuique illorum regalis fastigii erat communicata successio. Duabus tantum e familiis reges deligebantur: quos Eurityontidas appellabant: & agidas. Ex reliquis nullus per generis nobilitatem plusquam alter in rebus urbanis habebat uirtutis: honores poterant omnibus erant propositi. Hoc cum Lysander esset ubi ad regem gestarum gloriam sublimior factus & potestatem & amicos per multos comparauit: indolebat cum ciuitatem sua opera late perpagatam cerneret regnantibus aliis gubernari: quos tamen nulla ex parte seipso perstantiores esse perpicere. Decreuit igitur regiam dignitatem duabus e familiis traducens Heraclidis omnibus communem reddere. Sunt qui dicunt non heraclidis sed spartatis ut non Herculis nepotibus sed iis quod per uirtutem censerent id premium proponere: quoniam extiterat Heacules: quem uirtus ad diuinos perduxit honores: quod si hunc in modum regni iudicium fieret spes erat iniecta nullus ante se delectum iri spartiatam. Primum igitur negotium aggressus per se ciuibus persuadere paratus erat orationem per materia meditatam: ei a Cleone halicarnaseo meditata ac conscriptam. Deinde rei tam nouae tamque inusitatae magnitudinem ante oculos proponens audaciori indigentem auxilio: omnem ut in tragodia dici solet in ciues machinam attollens Pyrichas sortes & uaticinia composuit: & adornauit: quasi nullum sibi fructum Cleonis allatura foret eloquentia: Nisi dei metu & superstitione prius obstupefactos ciues occupasset: & sic ad orationem adduxisset. Pythicum ut Ephorus inquit contaminare conatus oraculum: & dodoneas puellas Phereclis intercessione suam in sententiam alliciens reiectus est. Tum ad Ammonis templum conscendens colloquio cum uatibus gabito magram uim auri obtulisse tradit: quam indigne ferenters illi quosdam misere Spartam: qui Lysandrum accusarent. Eo absoluto libyos descendentes dixisse commemorant. Nos o spartani rectius faciemus iudicium: cum apud nos libyam habitaturi ueneritis. Vetus erat namque oraculum lacedaemonios libyae fore cultores. Vniuersas autem insidias sinistramque figmentum conscribamus: quod non a uilibus cepit exordium. Sed ut in designatione mathematica multas & ingentes assumpsit materias & ad conclusionem per promissas graues difficilesque pergressum in ea ratione uix historicum philosophumque sequimur. Mulier quaedam in Poro ex Apolline grauidam sese predicabat: cui (ut par erat) multi fides abrogabant: multiq; adhibebant. Cum ea puellum peperisset complures nobiles alendo studium & curam diligenter impertierunt puellum quaedam ex causa Sileno impositum est nomen. Hoc accepto Lysander initio reliqua suis texuit artibus: non paucis aut contemptis ad eam fabulam usus adiutoribus qui: per creationibus pueri rumorem sine ulla suspitione ad fidem ac uerisimilitudinem adducerent. Alium quoque ex Delphis sermonem allatum Spartam dissecerunt disseminaruntque uetustissimas quasdam sortes in arcanis scriptis ab sacerdotibus eruari: quas neque comprehendere neque legere cuique fas esset: nisi qui ex Apolline ortus aduenisset: longo post tempore quod obseruantibus indubitabile signum praestaret eas capefferet tabellas quibus inscriptae sortes erant. His ex composito comparati Silenus cum aduentasset: sortes ut apollinis filius petiit: sacerdotes qui rei operam conferebant: singula diligenter indagare & de origine accuratius sciscitari. Postremo fidem adhibentes Sileno uti apollinis filio scripta comostrasse. Eum praesentibus multis lectitasse: cum alia complura uaticinia: tum idipsum de regno cuius: gratia signum erat institutum: praestare ac fructuosius esse spartanis si ex optimatibus reges deligerent. Cum iam Silenus adoleuisset & ad rem gerendam accederet. Ecce Lysander ab actione fabulae corruit: minorum ignauia & unius pusillanimitate ac trepidatione complicis ut primum subeundum erat opus: nihil tamen uiuente Lysandro deperit: sed post eius mortem. Ante. n. quod Hagesilaus rediret ex asia functus est uita in boetium incidens bellum uel illud potius in Graeciam importans nam utroque diuulgat more & culpam nonnulli Lysandro quaedam thebanis attribuunt alii communi faciunt thebanis crimini dantes sacrorum dissipationem: in aulide quoque androclides: & amphiteus regia corrupti pecunia bello Graeciae lacedaemonios implicarunt. Unde factum in Phocenses impetu eorum agere populauerant. Lysander indignanter ferre dicit quod soli thebani ex bello decimam uedicarunt reliquis sociis tacite se ferentibus: & Spartam missas ab Lysandro pecunias iniquo animo tulerunt. Orta praesertim indignatio: quod Atheniensibus datum est ex. xxx. tyrannis libertatis initium quos cum Lysander constituisset: lacedaemonii terrore eis & potentiam addiderunt: factum decreto ut quisquis ex athenis fuga sese subduceret undique duceret in uicula: quod si quis obstaret duceri eum hostis loco haberi. Thebani contraria iis faciunt decreta: conuenientia sane atque germana rebus ab Hercule & Libero patre gestis: omnia tecta omnesque Boetiae urbes atheniensibus pro necessitate patentes esse. Siquis fugitiuo dum traheret auxilium non attulisset condonationis nomine talentum solueret. Siquis aduersus tyrannos per agere boetium athenas arma deferret Thebanos obaudire ac dissimulare: quibus in decretis adeo humanis uereque graecis facta scriptis responderunt: namque Trasibulus reliquique conspirationis socii Philan occupantes e Thebis primum fecerunt: impetum: thebanis arma pecunias latendique & incoandi facultatem parantibus. Has in thebanos causas Lysander accipiens (Iam enim morosus & attrabile per senectutem inualecente) iracundus Ephoros incitabat: & ad mittendum in eos praesidium persuadebat. Accepto igitur

tur imperio eduxit exercitum. Posteriori deinde tempore Pausaniam regē cum copiis emisit: qui circumducto per cythæronem exercitu agrum boetium irrupturus erat. Lysander per Phocenses cū magna militum manu uenit obuius: orchomeniorum oppidum ultro cedens accepit. Inde progressus Lebadian diripuit. Datis postmodū ad Pausaniam litteris ut secum illo ex Plateis ad aliarcum coniungeret: Ipse enim cum solis ortu ad aliarum mœnia stationē habiturus erat: litteræ ad thebanos referuntur: tabellario i quosdam speculatores incidente. Cum athenienses auxilium attulissent urbe illorum præsidio credita. Thebani cum prima quies mortalibus incipit egressi paulopost Lysandrum præueniunt Aliarcum cum parte copiarum ingressi. At ille exercitum sistens quodam in tumulto Pausaniam præstolare decreuit. Mox progrediente die moræ prorsus & quietis impatiens acceptis armis & sociis adhotatis recto cœsu phalāgem ducit ad muros. Thebani qui foris permanserant Leuorsum urbem habentes in nouissimos pergunt hostes sub fontem quem cissusam appellant indigenæ: ubi nutrices infantem in lucem editum abluisse Bacchum in fabulis traditur. Nam & color uini splendet aspectu translucidusque & potu dulcissimus est. Nec procul hinc cretenses pullulant syraces: quæ Aliarum ea Rhadamantum icoluisse loca faciunt iudicia: eiusque sepulchrum commonstrant: quod alea uocant: estat & alcmenæ monumentum: quam ibi humatā esse memorat. Post enim Amphitrionis interitum Rhadamanto nupserat. Thebani q̄ intra oppidum erāt structa cum aliarum acie quietem tantisper agebant. Vbi uero Lysandrum una cum primoribus incedētibz propinquantem aspiciunt: referatis de repete foribus irruūt: ipsumq̄ cum augure paucisq̄ aliis obrūt cant. Plurimi nāq̄ ad phalangem sese fuga recipiunt. Non remitentibus inde Thebanis quin urgentibus undiq̄ uniuersi in tumultos terga fugæ uertunt. Mille ex eis cecidere desiderati sunt & Thebanorum tercenti: qui cum hostibus ad aspera & munita loca permixti cōtenderant his dabatur crimini: q̄ laconicā fouerent factionem. Ab quo cū omni se studio dissoluere & ciuibz purgare concupiscerent: nulli parcētes districti inter insectandum mortem oppetere: Pausania e Plateis telpias cōmeati casus in itinere nunciatur: qui structa acie petit aliarcum. Venit & trasybulus e thebis Athenienses secum ducens. Consilium de repetendis per inducias mortuis agitante Pausania spartiatæ natu grandiores & inter se grauitè & indigne ferebant: & regem adeuntes testati sunt: minime per inducias interemptum esse Lysandrum. At per arma pro cadauere suscepto certamine ac uictoria comparata sic uigē sepulturæ mandandum: q̄ si superati fuerint: plchrum & honestum fuerit eo in loco suo cum imperatore pariter occumbere. Hæc oratibus senioribus Pausanias arduum opus esse cernens: uictores nuper superare thæbanos sub muros ēt lysandri corpus collapsum. adeo ut corporis recuperatio absq̄ idutiis uel uictori difficilis redderet: misso p̄cone & indutiis cōfectis reduxit exercitum. Qui lysandrum deferebat ut primū Boetiæ cōfinia p̄terire i amicorū sociorūq̄ agro panopeorū condiderunt: ubi ex Delphis Cherroniā euntibus secus uia monumentum est. Eo in loco cum exercitus statua haberet: quidam phocensis alteri qui prælio non interfuerat certamē exposuisse dicitur. Cum lysander armatum traiecisset. hostes impressionem fecere. Admiratus spartanus lysandro familiaris rogat quēnam armatus esse diceret. Id enim ignotum sibi nomē esse. Vbi primi nostrorum ab hoste cæsi sunt prope urbem fluētum est qd̄ armatum appellant id cum spartanus audisset abortis lachrymis q̄ inuitabile huiusmodi factum est dixit. Erat lysandro datum oraculum hunc se in modū habens armatum iubeo te deuitare sonantem. Terrigenam qui pone subit cum fraude dracona. Quidam armatum non prope aliarcum fluere asserunt: sed prope coroniam torrentem esse philarum fluuium penes oppidum inferē: quem cum ueteres Arimā ætatis nostræ hoies somatum nūcupant. Qui uero lysandrum interemit Aliarum erat Neochorus nomine insigne clipei draconem habuit: hoc ut assequi coniectura licet portendit oraculum bello quoq̄ pelopōnesia. o thebanis i æde Smenii sortem datam memoriæ proditur: Quæ simul & deliacam pugnam p̄diceret: & hanc ipsam aliarum anno trigesimo posteriori ea: huius generis fors est. Qui insidiare lupi catulis uitato supremam. Et collem orchalidē hunc uulpes nō deserit unq̄. Proximum Delio lucum supremā appellauit: ubi Boetia Atticæ cōfinis est. Orchalidē uero collem quem nunc uulpe cum uocant ad Heliconem in Aliarum partibus situs Cæterum hoc mortis genere absumpto lysandro spartiatæ adeo grauitè tulere: ut reum captis regem iudicauerit. Cuius rei iudicium minime subire decernēs: regiā fugiēs sese recepit. Vbi supplex in Mineruæ tēplo uitam duxit. Defuncto Lysandro ipsius detecta paupertas clariorē effecit principatū q̄ppe q̄ tātis ex pecuniis tāta ex potētiā tāta ex ciuitatū i gentisq̄ adeo imperii p̄curatione ne pusillum qdem in argēti rōne domū eius illustrarit: ut auctor est theopompus. Cui laudati magisq̄ carpenti fides uideat̄ adhibenda. Siquidem uituperare q̄ laudare iocundius posteriori tempore quemadmodum tradit ephorus cum lacedæmone disceptatio iter socios agitaret: & proinde inspiciūdæ forent litteræ q̄s apud se lysander habebat: eius domum p̄fectus Hagesilaus codicem inuenit: in quo illa de reipu. statu cōscripta erat oratio ut ab eurityontidarum & agidage manibus auulso regno: in mediū ponenda & optimatibus facienda delectio properans orationem a ciues efferebat: ut lysandrum ostenderet: cuius generis ciues occultaretur. At uir prudens lacratidas per id tempus Ephori princeps Hagesilaum nō oportere ait lysandrum effodere: sed oratione secum infodere: quæ tanta esset suadendi arte & astucia compilata. Reliquos tamē honores lysandro tametsi uita functo reddidere: & filiarū sponfos condemnarunt: qui eas post lysandri obitum cum inops esset inuentus repudiauerunt: illum. n. cum diuites extimassent coluerāt. Iustum uero & bonū uirum & pauperē cognoscētes deseruerant. Erat enim spartæ & celibi & tardiori marito & malo marito indicta pœna cui eos præsertim subigebant: qui pro bonis & propinquis locupletum affinitates quæritabant. Hæc quidem de lysandro hunc se in modum habentia sumus perscrutati.

SCYLLAE
 SCYLLAE VIRI ILLUSTRIS VITA EX PLVTARCHO GRAECO IN LATINVM
 PER GVARINVM VERONENSEM VERSA.

LVCIUS VERO CORNELIVS SCYLLA PATRITIA Procreatus est familia: ex cuius maioribus Ruffinus consularem gessit dignitatem. Huic tamen longe maiorem ex ignominia quam honore nobilitatem affuisse perhibet: & enim supra libras argenti concuivem possedisse: idque prohibente lege deprehensus e senatu eiectus est. Posteriores inde humiliter diutius in fortuna permanserunt. Ille etiam Scylla haud amplo sane in patrimonio educatus ab adolescentia penes alios habitans non grandem pro domicilio mercedem soluebat: sicut posteriori tempore cum indigne secundam adeptus fortunam putaret ei obiectum est. Gloriam siquidem & aethricam post victoriam militiamque magnificis utenti verbis quaedam ex honestiori ordine dixisse fertur quoniam modo uir bonus esse potes: qui cum nihil a patre tibi relictum sit: tot ac tanta possideas. Nam cum rectus ille ac nitidus uiuendi mos haud amplius permaneret: iamque deliciarum & luxuriosi apparatus aemulatione suscepta e maiore curriculo deflexisset: par tamen conuicium ponebatur & suorum facultates amittere & paternam minime paupertatem conseruare. Potitus postea rerum Scylla cum multos occideret & libertini generis homo quaedam ex praescriptis occultare diceret: & proinde e saxo precipitandus esset obicit Scyllae quae una simul in domo diutius uitam agitassent cum interim ipse quidem pro superiore habitaculo duo milia numum: ille autem pro inferiore tria milia mercedem efferret. Itaque inter utriusque fortunam mille numos interfuisse: qui drachmas atticas ducentas & quinquaginta ualebat. Haec quidem de antiqua Scyllae fortuna memoriae produntur. Eius autem corporis speciem aliam statuam ipsae declarant. Glaucos oculos cum uehementer acerbi ac saevi essent: color in facie terribiliores redderebat aspectu Robur. non sparsim inmixtus efflorebat: quam quidem ad rem & coloris nomen inditum fuisse dicunt. Quidam et ex dicacibus Scyllam Athenis mordens scylla inquit morum est farinis inspersum: huius generis de homine inditiis uti nequaquam absurdum est: quem adeo in exercendis salibus natura studiosum extitisse ferunt. Ut ab ineunte aetate plurima cum ignominia sodalitia cum mimis atque ridiculis petulanter habuerit. Postea uero quae in regno omnium dominatu constitutus est: e scena spectaculisque impudentissimos cogens interpretandum quotidianis dicacitatibus certabat. Quae cum ab eo grandiori aetate patrari, & Dominantis in super dignitati praebum ac dedecus afferre uiderent: complura negligenter omittebat: quae studio indigebant ac diligentia. Coenanti siquidem Scyllae nullus circa serua usus erat: Verum cum alio tempore impiger & eximia seueritate esset: ut primum in solacia & copotationes abiiceret uno impetu imitationem caperebat: & ut mimis & saltatoribus mansuetus ad omnem familiaritatem primum se obnoxiumque subiiceret: huius tam soluti moribus animi ad amores leuitatem & ad illecebras precipitium peperisse: a quibus ne prauectioribus quidem annis sese reuocauit. Metrobium saenicum a iuuenilibus annis magno amore complexus longius prouectus est: eo in dies secum florescente morbo. Nam cum initio publicam quaedam caeterum locupletem mulierem quam Nichopolin appellabant deperiret: a qua deinde consuetudine & formae gratia mirifice amatus erat: ab ea cum uita excederet haeres est relictus. Nouerca quoque haereditate sortitus est: quam illum proinde ac filium diligebat: quibus ex rebus iam mediocres ad eum opes prouenerat. Quaestor de Mario primum gerenti consulatum designatus cum eo ad bellum iugurthinum nauigauit in aethricam. Profectus igitur ad exercitum cum alias ad res spectatum se praebuit: cum uero bona usus occasione Bocho regem numidarum intima sibi deuinxit amicitia: ipsius namque legatos cum a numidis latronibus euasissent singulari comitate excipiens ornatos muneribus tutissimo etiam adiuncto comitatu remisit. Forte Bocho iugurtha gener & inuisus & formidolosus erat. Quo per id tempus profligato & ad se fugiente Scyllam acciuit. Ab illo enim quae se iugurtham & comprehendi & tradi malebat. Ea re Mario comunicata parua militum manu assumens magnam discrimen adiit. Namque homini barbaro & aduersus necessarios infidelissimo de altero capiendo fidem adhibens eius manibus sese commisit. Bocho tamen accepta ab utroque potestate cum de frangenda in altere fide in necessitate se constituisset: post multos mentis aestus prioris proditoris sententiam comprobauit & iugurtham Scyllae tradidit. Eo & negotio Marius quidem triumphum egit. Caeterum Scyllae tam praecleari facinoris gloriam Marii ascribebat inuidia: eique tacitum marmor importabat. Scyllam enim ipse natura iactabundus & ex humili ac ignota uita per ora ciuium tum primum uolitare incipiens gustata honoris dulcedine ad id honoris studium & auiditatem progressus est: ut in anulo insculptam eius rei gestae circumferret imaginem eoque continue usus est. Erat autem sculptura Bocho qui iugurtham traderet: Scylla qui susciperet. Haec Mario tristitia afferrebat: Scyllae autem minorem quam suam esse inuidiam existimans illo ad rem militare usus est plurimum siquidem consul secundum creatus Scyllam legatum habuit. Tertium uero consul militum tribunum: ipsius opera multa utilia edes facinora. Legatus enim tectosagorum ducem Copillum cepit tribunus militum Mersos populosissimam sane gentem ad romanam amicitiam societatemque perduxit Marium postea sibi infestum nec dum ullas rerum gerendarum occasiones libenter omittentem quin ad augendam fortunam incubentem sentiens Catulo marii collegae se dedit uiro quidem bono: uerum ad certandum haebetiori: ab quo maximas ad res atque primarias fide consecutus ad potentiam pariter & ad gloriam processit. is magnam incolentium alpes barbarorum partem debellauit. ingruente deinde commensus inopia Scylla curam suscipiens tantam affecit copiam: ut Catuli milites & maxima in abundantia agerent & insuper marianis exhiberent. Qua in re Marium uehementi dolore affectum fuisse dicitur. Haec igitur inimicitia breuem adeo iuuenilemque prius materiam exordiumque capeffens: mox per ciuilem cruorem inextinguibilesque seditiones decrasata ad tyrannidem usque ac rerum omnium confusionem progressa est. Quod Eurypidem sapientem hominem & ciuilium morborum peritissimum demonstrasse ferunt, quod honoris certamen & studium quasi numen aliquod utentibus pessimum atque perniciosissimum deuitandum esse

præcepit Scylla gloriã ex re bellica ad ciuilia negocia iam sibi satis esse existimãs cū militaria post facinora statim popularibus rebus sese tradidisset p̄tura urbanã petere cœpit quã: asseq̄ nō licuit. Cuius ipse rei cul-
 pam i turbas reiecit. At. n. cum suã in Bochũ amicitia agnosceret uenatiões splēdidas & aduectas ex aphri-
 ca bælluaḡ dimicationes expectare: si ante p̄tura ædilitatē adipisceret: populum alios p̄tores designasse: ut
 ædilitatē coactus exerceret. Cæterę Scylla uerã repulsæ cãm minime cōfiteri uidef. Quod & re ipa cōpro-
 bat. Anno. n. post tum colēda plæbe tum largitionibus aios adducēs populi p̄tura adeptus est. Eo igit̄ p̄tu-
 turam gerēte cum idignabundus Cæsari sua se in illũ ptate usurę esse dictaret: ridens Cæsar recte inq̄ tuũ
 putas esse magistratũ: quē tuis habes pecuniis cōparatum. Post eã p̄tura in Cappadociã cum exercitu mit-
 tit: spe q̄dem ut Ariobarzanē reduceret in rennũ: re at̄ uera ut Mithridatē reprimeret: q̄ non minore q̄ an-
 tea possidebat potētiã: ac regnũ cōplectebat. Nō magnas itaq̄ secum adducēs copias: Cæterę prompta so-
 ciorę usus opa multis in cappadoces plurimis in armenios auxilium ferētes editis stragibus. Gordiũ eiecit
 Ariobarzanē regem declarauit. Scyllæ ad Euphratē morã trahēti regis partorę Arsatis legatus Orobazus
 in colloquum uenit: cum nullum antea romani & parthi cōmertium habuissent. Hoc et̄ ingentis fortunæ
 Scyllæ factum uidef: q̄ parthi amicitia societateq̄ petētes ad illũ romanorę p̄cipē cōgressum habuerũt.
 Tres eo tpe selas p̄positas ferũt: unã Ariobarzani alterã Orobazo teritã scyllæ. Vnde amboę medius resi-
 dens ius diceret. Quã ob cãm postea rex parthorę necauit Orobazum. Scyllã nōnulli tanq̄ barbaros ludi-
 brio p̄ delicias habentem p̄bare: alii difficilem & intēpestiui honoris ambitiosum icrepare. Memoria p̄-
 ditum est uiḡ quēdam genere calcidēsem ex iis q̄ cum Orobazo descenderat scyllæ uultũ sæpius cōtēpla-
 tum & ad corporis atq̄ animi motus haud icuriose icubentem qn ad artis materiã hois ingeniũ attētius
 cōsiderantem dixisse: Neesse est hunc maximũ fieri uiḡ. Miror et̄ nunc inquit quomodo ne cunctorum
 primus sit tãdiu toleres. Redeundem inde scyllam Censorinus repetundarę postulauit: q̄ ex amicorę so-
 ciorumq̄ regno magnã cōtra legem pecuniæ uim cōpilasset. Nec tamen cōtra in iudicio stetit sed ab accu-
 satione destitit. Excandescebat interim mariana seditio nouam q̄dam ex cōgestis a Bocho honoribus na-
 ta materiam. Is ut populum ro. de linimētis coleret simul & Scyllæ gratiam aucupatus triũphales i capi-
 tolio posuit imagines: aureusq̄ inerat lugurtha ab eo scyllæ traditus. Ea re grauiter istigatus Marius cum
 statuas detrahare niteref: ac reliq̄ scyllæ subueniref icensã q̄tum antea nũq̄ amboę studiis ciuitate ecce so-
 ciale bellum dudum gliscens aduersus urbem exarsit. Quo per id tps est repressã seditio. In hoc maximo
 uariorę & plurima romanis mala grauissimãq̄ picula importante: Marius grande nihil ostentare uallens
 argumēto fuit uirtutem bellicã uigore pariter ac uiribus indigere. At Scylla cōplurima celeberrima edēs
 facinora imptoris gloriã reportauit magni q̄dem penes ciues: maximi aut̄ penes amicos scelicissimi uero
 penes hostem. Quibus in rebus illud Timothei Cononis filii Scylla nequaq̄ passus est. Nam cum inimici
 p̄clara ipsius facta fortunæ ascriberent: & in tabulis dormiente illo fortunam urbibus retia circumponen-
 tem pingerent. Ille agrestius irritari & fingentibus grauiter succensere: quasi rerum ab se gestarum glo-
 ria priuaref: Aliquãdo aut̄ ab expeditione re bene gelta remeans ad populum cōuersus. Viri Athenienses
 inquit huius rei bellicæ nullã sibi partem fortuna uendicat. Ipsam deinde fortunã aduersus ambiciosum
 adeo Timotheum iuuebiliter irritatam ferunt: ut nullum deinceps insigne facinus ab eo patratum fuisse
 cōstet: sed iniquis beligerantem prorsus auspiciis & populo semper aduersatum ex ipa demũ patria eiectũ
 p̄fugisse. Scylla uero nō modo eius generis scelicitatem ac fortunæ fauorem libenter admisit: uerum etiã
 in maius extollens & bona in se fortunæ diuinitus data magis ac magis allustrabat: siue per iactantiam id
 faceret: siue de diis ita sentiret: etenim suis in cōmentariis scriptura reliquit cum consultasset: quæ contra
 animi sui sententiã pro tēpore audacius aggredienda essent secundiora sibi euenisse. Rursus cū sese ad for-
 tunam q̄ ad bellum melius ab natura institutum esse dicit: plus fortunæ uidetur q̄ uirtuti tribuisse: & oio
 seipsum in fortunæ potestate fecisse. Quippe cum concordia quã cum Metello socero & eiusdem ordinis
 uiro habuit causam diuinæ cuidam fortunæ attribuit (magnæ eni sibi molestia futurę illustrem homi-
 nem: qui in cōicando principatu tantam benignitatem exercuit) Lucillum etiam in comentariis quos ad
 illum inscripsit cōmunefacit: nihil tam stabile ducere q̄ quod noctu sibi numē iperaret. Cum ad bellum
 sociale magnis cum copiis mitteref circa Lauernam uastum teræ hiatum extitisse scribit. e quo Lucidum
 emeruisse ignem: magnamque in cælo flammam perstitisse: consulti uates dixere cum uir bonus singula-
 ris aspectu ac præstantissimus p̄cipatũ: gesserit: præsentis tumultus se daturę. Hũc ipsum scylla fuisse edi-
 cit proprium quidem aspectum esse flauo colore comæ uirtuti se non esse dedecori: sibi testimonio esse
 tot ingentia facta: hæc quidem de diuinitate. Reliquis in moribus tanta in æqualitas: ut secum discrepare
 uideretur: Rapere multa largiri plura: honori dignos contumeliae colore quorę indigeret opera: ludibrio
 habere supplices: adeo ut nescias utrum contemptoris an assentatoris habuerit ingenium. Quid i punien-
 do? Quanta diuersitas? hinc iudicaueris. Nōnullis leuibis quidem ex causis tympanizandos curare Rur-
 sus maximas iniurias æquo ferre animo. Inexpiabiles ob causas conciliari per facile: minimis ex noxiis &
 abiectis cædes bonorũq̄ publicationes facere: scylla itaq̄ cum ingenita ferueret iracundia durum & ultio-
 nis audum se præbere: Vbi uero per rationem abiiceretur acerbitas ad utile ferri: Cum eius milites i hoc
 ipso bello sociali Albinum uirum prætorium legatum saxis & fustibus maclassent tantã iniuriam ipunẽ
 præterit. Gloriabũdus etiã diuulgabat se illis alacrioribus ad pugnas usurum: peccatum per fortitudinis
 opera emendaturis. Accusatoresq̄ nihil faciebat. Nam cum Marium delesse & sociali bello finem impo-
 sisse censeret. Ut aduersus Mithridatem imperator crearetur: exercitum delinimentis alliciebat. Profe-
 ctus in urbem consul cum Qu. Pompeio designatur & iam quinquagenarius erat: tunc & celebratissimũ

SCYLLAE

fecit cōnubium, Ceciliam Metelli ponti. max. filia in uxore accepta: q̄ in re cum plæbei multa decantarent multi primores idolebant: eum tali muliere censentes idignum quē cōsulatu dignū censeuerant ut Titus inq̄t Nō mō hāc duxit uxorem sed priorē Iliā: cum adhuc pubesceret q̄ & illi filiōlā enixa est: Post illā Eliā Tertiam Cæliā quā ut sterilē summo cū honore donis adiectis repudiavit. Paucis post diebus ducta Metella haud recte Cæliam improbasse uisus est. Metellā q̄dem assidue tantope coluit: ut cū populus de reducēdis marianis exulibus studeret: Scylla uero p̄negaret. Metella rogātibus illis opē attulerit. Scylla quoq; captis Athenis acerbius saeuisse creditus est: q̄a de muro salibus & cōuitiis Metellā fuissent isectari. Sed haec posterius. Tum ad futura parui cōsulatum existimās ad Mithridaticum bellū mēte & cogitatioē deflagrabat. Cōtra Marius ob gloriæ studiū & honoris insanīā affectiones minime senescētes isurgebat: Vir & corpore grauis & p̄ximis p̄ senium militiis iam defatigatus tam lōginquis & trāsmarinis inhiās bellis: Cūq; Scylla ad reliq̄ negocia iā p̄peraret ī castra: Marius domi p̄stans p̄niciosissimā illā seditionē fabricauit: tantis cām cladibus q̄tis Romanā ciuitatē uniuersi neq̄q; hostes afflixerāt: sicut & diuinis p̄monstratum est signis. Hastæ q̄bus uexilla gestant p̄ se ignem emiserunt: q̄ ægre restinctus est. Tres corui pullos in uia p̄ductos deuorauerunt: eorūq; reliq̄as itra nidum rettulerunt. Mures suspesum in tēplo auḡ corroserāt: e q̄bus æditui q̄dam casse foeminā ceperūt. Ea ibidem q̄nq; enixa musculos tres absumpsit. Quod at maximum fuit ex aere sereno & oī p̄fus carēti nebula tubæ sonus icrepuit: acutas & lugubres itendens uoces: adeo ut cūcti p̄æ magnitudine timoris uecordes cōprimerent: Tusci uates alterius generis p̄mutationē & trāsfere dū ordinē portēdi cōmostrabāt. Octo. n. cuncta esse genera moribus & uitæ istitutis iuicem differētia: Vnicuiq; t̄pis deffinitum esse numeꝝ ab deo anni magni ambitu p̄fectum: qui cum finē habuerit: istate iam altero admirādum e terra uel cælo moueri signum: adeo ut curiosis ear̄ rexperitis e uestigio declarē: ut hoies aliis moribus & uitæ rōnibus usuri in lucem iam p̄ducti sunt: qui diis aut maiori aut minori q̄ superiores curæ sunt. Cætera in ipsa genē p̄mutationē magnas inodationes capeffere: diuinationēq; magnis iterdum honoribus excrescere: & ipsis nuncupationibus assequi: cum plura & manifesta signa ab deo ipso p̄mittant. In altero rursus genere humilem statum esse rudemq; ut plurimū: & q̄ p̄ incerta & obscura q̄dam instrumenta res futuras attingat. Hæc q̄dem ab Tuscis qui rōne ac sapientia reliquis anteibāt discebant. Sedente senatu in templo Bellonæ & sup̄ hisce rebus opam uatibus dante: passet isectantibus cūctis iuolauit ore cicadam gerens: cuius eiectam partem reliquit: partē ēt tenens abcessit. Hinc augures seditionem & agrestium aduersus urbanā & forensem turbam dimicationem coniectabāt. hanc enim sicut cicadam uocalem canoramq; eē rusticam uero ex aruis: Marius itaq; tribunum plæbis Sulpicium assumit hominem nulli flagitiosissimo secundum: Ne regras quonam mō altero improbrior fuerit eum seipso sceleratior fieret. Crudelissimus & nimia icitatus audacia pariter & auaritia: quo turpitudine & mala cuncta uocarent: nihil pensi nihil cogitatiois accipere: Romanā remp. libertis & inqlinis ī p̄patulo uenūdare: p̄cia positis in foro mensis dinumerare. Tria hominum milia gladios tenentium nutrire: equitum iuniorum manum ad omnia promptissimor̄ ad corporis sui custodiam habere. Hos antesenatum appellabāt. Is lege p̄mulgata neq; ordinis senatorii ultra duo milia drachmar̄ æs alienum cōflare posset: cum uita excessit tercentas miriadas debiti noie reliquit. Hic a Mario dimissus in plæbem cum omnia ui & ferro institutisset: cū alas leges flagitiosas scripsisset: Tum illam q̄ bello aduersus Mithridatē gerēdo ip̄ratorem Mariū p̄ficiebat. Quare idic̄to ab cōsulibus iudicio cōcionem habentibus illis ī æde Castoris. Sulpitius turbā iserēs & aliorum cōpluriū stragem edidit & Pōpetii cōsulis filium adolescentulum medio ī foro confodit: ipse uero Pompeius fugam capescens sese abdidit. Scylla in marii domum pertractus iustitium soluere coactus est. Pompeio deinde p̄tore creato: Sulpitius cōsulatum quidem Scyllæ minime abstulit. Cæterum exercitum in mithridatē destinatum mario attribuit: itaq; tribunos Nolā cōfestim emittit: qui acceptum exercitū deducant ad mariū p̄ueniens autē Scylla (is enim sese fuga subduxerat) militibus acta renūciat. Quod ut acceperē uenientes tribunos iactis lapidibus obruerunt. marius iter urbem Scyllæ amicos iteficit: bona diripit fugas inde cerneret ac transmigrations ex urbe in castra: ex castris in urbē. Senatus non suis sed marii atq; sulpitii trahebatur edictis. Audiens scyllam ad urbem aduentare duos p̄teros Brucū & suiliū misit: qui scyllam reuocarent: quibus asperiora scyllæ facientibus uerba milites ad eos maclandos incitati & effractis fascibus paludamētis exuerunt: & multas per contumelias uexatos remiserūt. Hinc mæror ingens aderat: cum p̄toreis spoliatis insignibus cernerentur intolerandā iam immedicabilem discordiam renunciantes. Marius igitur apparatus agebat scylla uero sex plenos ducens ordines ab Nolā cum collega castra mouebat: qui cum milites ad inuadendam urbem uideret impigros & ardētes: anceps erat: & secum formidans pericula uersabat. Augur postumius post sacrificia signis itellectis in Scyllam manum utramq; tendens: Colligari me iube inquit & ad confectum usq; p̄ælium diligentius asseruari: Nisi enim omnia tibi & mature & prospere perfecta obuenerint etiam extremum subire supplicium non recuso: Fēruit & dormienti Scyllæ uisam esse deam quam Romani eximia ueneratione collunt accepta ex cappadocibus disciplina. sine Luna sic siue minerua siue Bellona: hanc sibi astitisse Scylla æstimauit & posito in manibus fulmine nominatim ut suos feriret inimicos imperasse: eosque percussos collabi atque deleri. Eo ex insomnio spe plenus cunctis collegæ eius expositis. Romam ductabat exercitum. Intereundum circa oppidū Triripa legati fiunt obuiam suppliciter orantes: ne impetu irumpat urbē. Iusta enim omnia mox illi decreto senatus ad futura. Quapropter ut Scylla castra locaret cōuenit: locūq; metiri duces exercitus pro more iussit. Cui adhibita fide discessere legati: illis abeūtibus statū. L. Basillum & C. micinium submisit: qui portā occuparent: montēq; simul exquilinum. Ipse deinde omni studio iter adiungebat: Basillo

per captam irrupente portā populus inermis iniectis de mœnibus saxis & tegulis cui sum continuit: & ad muros repressit. Quod Scylla cōspicatus (tam enim aduentarat) Ipse primus facē tenēs ardētem uia inibat Tum sagittariis ut in supiora tecta pyrobolos nullius habita rōne iacerēt edixit: affectus ira & oibus in rebus furori fere regēdum cōmitens: q̄ dum hostes tantū aspectat nō amicos nō cōsanguineos nō familiares ulla in mētionē aut miseratiōe ponēs p̄ incendia discurrebat: fontem isontem ut neminē iternoscens. Inter hæc pulsus ad Telluris ædē Marius p̄ p̄conem seruos sollicitabat ad pileum: Aduētante deide supatus hoste cōcessit ex urbe. Scylla coacto senatu Marium & paucos alios in q̄bus & tribunū plæbis Sulpitiū reum mortis decernit. Cæteræ sulpitius seruo p̄dente cæsus est: quē scylla prius libertate donatum p̄cipitauit ex saxo. Pro Mario at̄ gradem p̄conio pollicitus est pecuniā i grate sane & ciuili neq̄q̄ de more. Quippe q̄ pauloante in Marii p̄tate domi siue cum dedisset se: tutus dimissus erat: q̄ si a Mario Scyllā ab sulpicio necari p̄missum eēt: ip̄i regē oīum potiri licuerit. Ei tamē ueniā ip̄artiuit paucis post diebus eadē occasione p̄stita eadē neq̄q̄ affecurus est clāmentia. Quibus ex rebus scylla senatum magno dolore clā afficiebat. Populi aut̄ maliuolentia & odium opibus minime obscuræ obiciebat. Qui Nouium eius nepotē & seruiū cū magistratus Scyllæ fauor p̄terēt repulsos ac sigillatos habuit: aliis subīde creatis. Quorū honores p̄cipue scyllæ indignationi fore rati sunt. Quibus ille magnā simulabat læticia: q̄ is populo libertatis fructus esset: cū quæ uellet libere faceret populare eēt odium colere. Adortus ex aduersa factiōe cōsulem cōstituit. L. Cimiā exercitationibus ac iureiurādo p̄occupans: Suis eum rebus studio ac beniuolentia cōsulturæ. Is capitolium ascendens lapidemq̄ manu tenens iuratus est sibi deinde p̄sente multitudie imprecatus est: nisi amorem in illum beniuolentiāq̄ seruasset nō secus ax urbe extrudi ac lapis e manu: & lapidem abiecit humum. Inuito cōsulatu cōfestim Scyllæ decreta rescindere aggressus scyllæ accusatiōe istruxit. Tribuno eēt plæbis Virgino diem dixit. Eum scylla cum sedibus iudiciariis omittens aduersus mithridatē traiecit. Diebus q̄bus ex italia scylla mouebat exercitum: cum alia cōplura mithridati circa Pergamū missa diuinitus signa tradunt: tum uero coronatū uictoriæ simulachrū: q̄ p̄gameni q̄busdam supne machinis in eū demittebant cum fere caput attingeret effractū. Coronāq̄ multa p̄strueta humū p̄ theatrū eē collapsam. Quæ res uulgo q̄dem terrorē. Mithridati aut̄ nō pagæ mœroris incussit: tæctit p̄ id t̄ps res supra spem illi succederēt ip̄e enim intercepta romanis Asia regibusq̄. Bithinia & Cappadocia expulsis Pergami cōsiderat: amicis opes potentatus ac regna dispertiens. filius eius mithridates antiquum principatum in Ponto ac Bosphoro supra meotim obstantibus nullis obtinebat. Alter Ariarathes Thraciā & macedoniā magno subegerat exercitu. Alia loca duces magnas habentes copias in potestatem redigebant. Ex q̄bus maximus Archelaus uniuerso mari nauibus imperitabat: Cycladas insulas inseruitutem trahebat. Reliquas omnes quæ intra mæleam sitæ sunt simul & Euboia ipsam subiugarat. Inde cōcitatus ab Athenis usq̄ Thessaliam oēs ab græcis gētes ad defectionē sollicitauit: circa Cheroniā paulum q̄ddam nactus obstaculi hic nāq̄ Brutius surra sentii macedoniæ p̄toris legatus sese tulit aduersum: Vir & fortitudine & sapientia singulari. Ille Archelao torrentis instar per Boetiā ruenti uehementius occurrēns tribus apud Cheroniā præliis decertās eum repulit & ad mare denuo repressit. L. deinde Lucullo imperate ut aduentanti scyllæ cederet: & decretum illi bellum p̄mitteret: statim ad sentium relicta Boetia copias reduxit: q̄q̄ res illi super uota secundæ fluerent: & græcia propter hominis bonitatem ac modestiam familiaris sese ad p̄mutationem haberet. Hæc q̄dē res a Brutio præclarissime gestæ sunt. Reliquæ ciuitates missis legatis scyllam uocabāt. Athenis aut̄ quæ Aristionis dominationem pati cogebantur collecto robore incubuit: eisq̄ capto Pyrao obsidionem circūposuit: omnibus instans modis & uaria committens prælia. Quod si tempus non magnum tolerare instiuisset: nullo cum discrimine superiorem capere urbem dabatur: cum fame ac necessariorum inopia ad extremum iam perducta diem esset. Verumenimvero cum rerum nouarum metu Romā festiaret: multis cum periculis multis cum pugnis i gentibus impensis omni studio bellum illud urgebat. Cui præter reliquum apparatus machinamentorum decem mulinorum iugorum milibus quotidiana impendebatur opera: ut uero deficere materia cœpit (Nam alia excindi opera alia suis effringi ponderibus & assiduis hostium iactibus incendi) sacros aggressus est lucos: ipsum etiam secuit Lycaum & Academiam: cuius super omnia suburbana densissimum erat arbustum. Cum ad usus belli pecuniæ urgeret inopia ad mouēda Græcia sese cōuertit scylla quæ i donariis ornatissima & præciosissima fuerant tum ab Epidaurō tum ab Olympiā ad se deferri iussit. Delphos etiam ad Amphitrones litteras dedit: ut ipsas dei pecunias ad se portari p̄starent. Aut enim tutius seruaturum aut si necessarios ad usus cōsumplisset: non pauciores sane restituituræ: & Caphin phocensem ex familiaribus unum misit. Cui ut singula pondere susciperet mādāta dedit Tum Caphis Delphos profectus aliquid sacrōrum tangere ueritus coram Amphitronibus necessitatem multis testatus est lachrymis: asserentibusq̄ nonnullis sese citharæ sonitum intra sacram ædē audisse: Caphis seu dictis fidē adhiberet: seu scyllæ religionem uellet incutere ad eum renunciauit audita. Cui p̄ facecias scylla rescribens miror inquit Caphi si non quidem indignātis cæterum exultātis iudicium tantū esse intelligas. Quo circa perinde ac deo summa cum hilaritate pecunias tribuente: tu quoq̄ confidentius accipe. Cætera quidē clam græcis emissa sunt. Dolium uero quod unum egregiis mueribus reliquum erat: cum & pōdere & magnitudine tollere iumenta neq̄rent: Amphitriōes coacti cōciderūt: Qua in re tū Flaminium tum mālium Accilium tum Paulum Aemiliū memoria repetierunt. Quorū hic eiecto e græcia Antiocho: illi debellatis macedoniæ regibus non modo a græcorum templis sibi temperauerant: uerum etiam dona illis honorem & ornāmēta cōplura adiecerunt. At enim illi modestissimorū hominū qui tacitas magistratibus manus præbere dedicerāt: duces legitimi animo quidem reges sumptibus autē tenues

SCYLLAE

ac perparci mediocribus ac taxatis utebantur impensis: cum iterum militem per assentationem sibi conciliare quod hostem reformidare deformis ducerent. Cuius uero repestatis impatores uolentia magisque uirtute fastigium uendicantes & in mutuam perniciem armis indigentes factiose ipsos et hostes in expeditionibus cogebant allicere. Deinde ut comilitonum opas emerent, grandes ad illos uoluptates ac libidines consumerent opes: uenalem sese patriam facere non intelligebant: & ut in meliorem dominationem exercerent flagitiosissimorum seruitio sese obnoxios reddere. Haec Marium eiecerunt: haec eum rursus aduersus Scyllam reducerunt: haec Cinnanos in Octauio haec fimbrianos in Flacci necem suscitauerunt. Scylla non minima dedit initia ad eos & corrupendos & concitandos: qui sub aliis essent impio: cum suis sumptuosas largitiones suppeditaret. Unde cum caeteros ad perditionem suos certe ad perualitatem corruptione incitaret grati semper illi pecunia opus erat: ad tantam praesertim obsidionem ad capiendas enim Athenas grauis quaedam & inexorabilis cupiditas hominem habebat: seu uetusta urbis gloria incensus illud umbratile bellum suscepisset: seu furiosius conuitia morsusque ferret. Quibus eum atque metellam passim de muris irridens & insultans tyrannus Aristion irritabat: homo & flagitio pariter ac crudelitate compositum habens animum: Is quicquid mithridaticis ex morbis atque uitis effluerat in seipsum exceperat: & ciuitatem quam infinita bella compluresque tyrannidas intestinasque discordias sicuti mortiferam agrotationem euaserat ad extremum tempus adduxerat. Tritici medininus mille drachmis in urbe ueniebat. Reliquis mortalibus nascetia circum arcem gramina pascentibus coctosque calceos & uasa comanducantibus ipse iugiter diurnis in potibus per lasciuiam petulantissime saltans ridiculos in hostem factos a se uersus usurpabat. Cum sacra dea lucernam per inopiam olei extinctam audisset nihil fecit. Sacerdoti quem dimidium frumenti sextarium petierat piperis misit lenatoriae dignitatis uiros ac sacerdotes suppliciter orantes ut misericordia ciuitatis motus pacem cum Scylla foedusque faceret: iniectis sagittis dissipatos summouit. Tandem suis ex compotibus duos aut tres qui de pace agerent aegre misit: qui cum nihil salutare postulantes: Theseum Eumolpum & res aduersum medos gestas inani quadam obstinatione predicarent: Abite o beati homines inquit Scylla: & istas uobiscum orationes recipite: haud enim capescenda studiosus disciplinae ab Ro. Po. Athenas missus sum. Caeterum ut rebelles euertam. Interea seniores quidam cum in ceramico uerba iter se facerent: inuehi coeperunt in tyrannum quem muri custodiam circa eptacalum (Is intra urbem locus est) negligenter faceret: qua impetu facto facilis hosti pateret ascensus. Is exceptus sermo deinde renunciauit ad Scyllam. Quod nequaquam aspernatus noctu locum captum facilem speculatus rem ipsam aggressus. Ipse Scylla in commentariis suis refert. M. Teium qui prior in murum euaserat: cum occurrenti hosti uiolentius galeae ictum inflixisset: gladium infregisse: haud tamen cessasse locum: sed perstantem tenuisse. Ea igitur ex parte athenienses natu grandiores urbem captam fuisse commemorabant. Ipse uero Scylla inter pyriticam & sacram portam muro effoso & aequato solo nocte rupit media terrore maximo. Cum tubae cornuque streperet & copiae quae ad caedem ad rapinam imittebat per angustias portus militari clamore strictis gladiis ferrentur innumerabiles obrutati. Cruoris unda & magnitudo ipsa etiam nunc locis definitur. Nam praeter urbis reliqua cadauera occisorum circa forum numerus uniuerso intra diphilum ceramico continebatur. Tradunt & multi suburbium per portas inundasse. Cum huc in modum tot interfecti sint: non pauciores exitere qui patriam iam extinguendae misericordia & desiderio sibi necem consciuerint. Hoc enim, optimates pertimuisse ac salutem desperasse fecit quod nullam in Scylla clamentiam moderationemque crederent. Caeterum midias & Calliphon exules praecantes ac genibus obuoluti & lenatores comilitones eius ne ciuitatem deleret petiere. At quos ille collaudatis Atheniensibus praescis ultione iam expletus ac saturatus Donare se inquit multos paucis uiuosque defunctis. Scylla Athenarum urbe potitus est ut ipse in commentariis scriptum reliquit calendis martiis: qui dies ad anthesterionis mensis exordium maxime concidit: in quo multa ad imitationis illius ac diluuii memoriam perniciosamque stragem forte patrantur. Urbe capta tyrannus in arcem confugiens obsidione cingebatur. Eius operis cura Curioni demandata post longi temporis tolerantiam premente siti in deditioem uenit: & statim signa diuinitus affuere qua enim die atque hora illum Curio deducebat: tot ex sereno nubila concursarunt: tanta uis erupit imbrium ut Arax inundaret. Nec diu post Pyreus in Scyllae potestatem uenit. Cuius pars maxima incendio uastata ubi & Philonis armamentarium opus singulari admiratione prosequendum. Interea Thasiles mithridatis praefectus ex Thracia & macedonia centum milibus peditum equitum decem & falcatis curribus nonaginta descendens Archelaum adhuc circa munichiam stantem in ancoris arcessit: neque mari decedere uolentem neque ad conferendam cum romanis manum acrem strenuum uel: sed ad conterendum belli tempus: & commeatus eis intercipiendos. Quae Scylla longe melius illo conspiciat: e locis sterilibus qui uel pace uix alere possint exercitum in Boetiam castra mouit: per eius rei consilium compluribus errare uisus est: quoniam relicto Atheniensi agro aspero quidem & equis in uio in planos sese campos & patentes Boetiae locos iniecit: cum equitibus & curribus cerneret robur consistere barbaricum: uerum famem ut dictum est inopiamque deuitans martis discrimina sectari coactus erat. Rursus ei terrorem Hortensius importabat: homo imperatoris instructus artibus & certandi percupidus: quem ad Scyllam ex Thessalia copias adducentem inter angustias barbari insidiantes seruabant. Ea propter in Boetiam Scylla mouerat. At Caphis nostris fauens partibus deceptis per alios tramites barbaris sub Tithora per Parnasum deduxit Hortensium. Erat autem haud tantae quantae hac tempestate amplitudinis ciuitas: sed excisum in praecipiti rupe castellum: quo phocenses cum irrupentem Xerxem fugerent: aedificato ibi loco salutem sibi conperarunt: hic castris positus Hortensius die quidem reiecit hostem: Noctu uero ad Patronidem per aspera descendens loca occurrenti cum exercitu Scyllae sese coniunxit. Comixti collem quendam qui e capis eleaticis medius eminent occupant: solum sane fertile ac rerum ubertate commodum: in cuius radice aquarum

abundantia erat. Hunc philoboetum appellant. Eius naturam scylla mirifice situmque collaudat. Castrametatum paruos hostibus uisus est numerus. Equites, n. mille & quingenti haud plures erant: pedites quoddecim milibus pauciores. Quocirca reliqui duces Archelaum uel inuitum induxerunt: ut acie structa copiae descenderent: cernere erat campum equis curribus clypeis scutisque refertum: uoces ac strepitus ipse minime capiebat aer. Cum tot pariter gentes instructae constaret: tam sumptuosi praeterea apparatus ac spiritus iactantia pleni: elataeque ceruices frustra non erant: nec ad stupefaciendum inutiles: arma quoque radiantia auro & argento decora & medicarum scythicarumque uestium colores lucentissimo aere ferroque permixti dum agitarentur instar ignis terribilem incutiebant aspectum. Eas ob res intra uallum Romani sese comprimabant: ita ut scylla nulla eis ratione paruum posset adimere. Violentius itaque refugere nec ullo pacto quietem agere: grauius uero ferre & conuictis scyllam insectari quam barbaros aspernens ridensque spectaret. Haec tamen ipsa res maxime omnium scyllae profuit. Etenim Romanos contemnentes aduersarii confusos admodum uertere ordines: cum alioquin ob praefectorum multitudinem nequaquam ducibus audirent. Nam cum pauci toleranter in castris se tenerent: maxima turba direptionibus & rapinis inescata complurium dierum uiam longe a castris palantes uagabantur. Tum panopaeorum oppidum excidisse dicunt: & lebaeogae urbe direpta oraculum depeculatos fuisse: nullo interim imperante duce. Scylla cum in eius oculis tot urbes delerentur maerore anxius & indignabundus nullo interim ocio militem languescere patiebatur. At nunc ex alueo Cephisum cogebat auertere. Nunc nulli concessa quiete ingentes cauere fossas, quod si quem cedere animaduerteret: inexorabilis castigatorem instabat: ut labore ad tanta defatigati opera animo belli discrimina libentius amplexerentur: quod & obuenit. Cum, n. tertio post die laborantibus illis Scylla praeteriret sese ut in hostes ducerentur magno clamore praecabantur. Quibus ille haud istud praefecto pugnare uolentium sed laborare nolentium praesidium est. Sin uera certandi cupiditas inest illuc uenite dixit armati. Comprobatque ubi superiori tempore finitimorum fluuio arx inerat Tunc autem urbe deleta praeruptus ac saxus restabat tumulus ab edyllo monte desinectus: quantum flumen Assus continet: qui sub radicem montis Cephiso commixtus: simulque uiolentior factus munitiore castris reddit tumulum: quo cum ferreis insignem clypeis hostem festinantem Scylla conspiceret: locum captaturus praeruenire contendebat. Itaque prompta militum usus opera potitus est monte. Inde retrusus Archelaus aduersus Cheroniam fecit impetum. Cheronenses qui cum Scylla militabant eum suppliciter orabant: nec conseruandae ciuitatis curam abiiciat. Gabinum igitur trib. mil. cum cohorte statim mittit Cheronensibus omissis: qui tamen cuperet: Gabinum tamen celeritate seconsequi nequiere. Adeo bonus & Cheronensibus ad eorum salutem animosior atque strenuor extitit loba non Gabinum sed Hirtium missum fuisse dicit. Nostra itaque ciuitas eo deducta periculorum euasit incolumis. Ab Lebaide & Trophonio sortes uictoriam portendentes & secunda Romanis mittebantur oracula: de quibus per incolas plurimus sermo manat. Ut autem ab Scylla undecimo commetariorum scriptum est: Quintus Igitius qui inter eos qui per Graeciam negotiarentur non ignobilis post partem in Cheronia uictoriam ad eum profectus renunciat secundam & pugnam & uictoriam ab Triphonio eodem in loco non diu post significari. Post hunc quidam in ordine militum Saluenius nomine ab deo praedictum esse rettulit. Qualem italicis talem ex illis rebus allatum iri exitum. utrinque de dei omnibus haec ipsa praedicabant, se enim eadem quae Ioui olympio uenustatem & magnitudinem uidisse commemorabant. Ut uero scylla traiecit Assum sub Aedilium profectus uicina Archelao castra posuit. Qui per id tempus inter Acontium & Aedilium penes asios (sic enim appellant) munitissimum iecerat uallum: locus in quo tentoria fixit in hunc usque diem Archelaus ab illo nominatur scylla diem unum intermittens Murenam uno cum ordine ac duabus cohortibus reliquit: qui confusum turbaret hostem. Is in Cephisi ripis immolauit: quo facto in Cheroniam pergit: ut acceptis inde copiis Thurium ab hostibus captum inspiceret. Est autem cacumen asperum multis frequens anfractibus quod uocamus Orthopagium: sub flumine Apollinis Morii Thuriique templum est. Id deo ab Cheronis matre Thuria indictum est cognomentum. Cheronem autem Cheroniae habitatores indixisse reges scriptores prodiderunt. Nonnulli asserunt bouem quam Pythius Cadino ducem exhibuit eo in loco primum comparuisse: & ab ea locum appellatum. Thur siquidem phoenices uaccam nuncupant. Aduentanti Cheroniam scyllae tribuni militum urbis praefectus praesidio instructos armis ducem milites obuiam prodit auream gestans coronam: susceptis & appellatis benigne militibus cum ad ingrediendum periculum adhortaretur: duo Cheronenses ei superueniunt homines: Qui accepta parua militum manu Thuri praesidium obtruncaturos polliceantur. Occultam enim barbaris esse semitam: Quae ab Petorcho penes museum supra uerticem ducat ad Thurium: qua commeantes facto in eos impetu facile tactis superne saxi aut explosuros in plana. Gabino de hominum fide ac fortitudine testem se praebentem scylla rem aggrediendam imperauit. Tum acies instruit & dispartitis in utrumque cornu equitibus sibi quidem dextrum murenae uero sinistrum attribuit. Galba & Hortensius legati instructas habentes cohortes postremi succedebant: ne circumductio ab hoste fieret obseruantes. Hostes enim complurimis equitibus & leuis armaturae uelutibus cornu & in flexum & agile apparare spectabantur: ut cum longius reduxissent Romanos circumdarent. Interea Cheronenses cum accepto a scylla Erycio duce clam Thurium circuissent seque deinde obstentassent: ingens tumultus & barbarorum fuga fit tum plurima caedes inuicem. Nec enim permansere: ueque per prona delati propriis incumbabant iaculis seque mutuo pellentes in praecipitia dabant hostes e superioribus instabant: & nuda cuncta faciebant: hoc pacto ad thuriu tria milia cecidere: ex fugientibus partem murena instructis suis excipiens truncat ac delet. Reliqui intra suorum castra compulsi phalangae fusim irruentes pauore latae ac turbatione cunctare plebant: quodque non minimum stragis importauit ducibus moram intulerunt, mox enim scylla copias turbatis iuehens interuallumque celeritate corripens

SCYLLAE

omnem falcatis curribus uim intercepti: & momentū cui maxime currendi lōgītudo robur imittit: & ex agitatione uehementem p̄bet impetum: Spatii uero breuioris ictus imbecilles sunt: & obtusi sicuti tela tenorem ac uim nō accipiunt. Quod eo tēpore barbaris obtigit: priores nāq; currus lentius agitati & debilitate inuecti ab romanis plausibus retrudebant & risu: quale spectaculū cursus equorū p̄bere solet. Hinc robur pedestre irrumpat in uicē: barbaris quidē longas sarissas p̄tendentibus & clypeorū serie phalangē istructam seruare conantibus: Romanis autē cum pila deiecissent gladios nudatibus & ut cōfestim q̄tum ira cōcitabat manū cōfererent sarissas repellētibus. Nā seruorū milia quādecim structa cernebant in fronte. Quos regis p̄fecti uno p̄conio uocatos ad pileum iter militares ordines locarant. Tūc Romanū quēdā Centurionem dixisse ferunt seruis dūtaxat ad saturnalia licentiā ipartitam esse: scio hos ipsos densitate ac frequentia tarde repullos: & p̄ter ingeniū manere ausos. Romani sagittis & glandibus inumeris terga uertere & acē turbare cogunt. Archelao dextrū cornu ut circūdaret, referente. Hortēsius ex transuerso inuolans cursu delatas imisit cohortes. At illo cōfestim duo ex suis equitū milia conuertente ab multitudine repressus Hortēsius se ad montana subtrahebat ab legione sensim abruptus: & ab hoste circuncinctus. id ubi Scylla rescit nondū Marte cōserto ab dextro cornu subsidiū allaturus insequitur. Archelaus hostis aduentū ex pulueris nube suspicatus. Hortēsius libenter omisso in dextrū cornu flexit iter, unde Scylla fecerat impetū. Illud enim ab ip̄eratore desertū facile sese captūq; i spem uenerat. Similis & auersus Murenā Taxilles ferreis munitū scutis peditatū induxit. Quocirca uocibus bifariā illatis & tumulis clamorē referentibus anceps scylla substitit utra in parte præsens potius adesset. Suam tandem aciem recipiens Murenæ subsidio quattuor cum cohortibus misit Hortēsiū. Ipse uero quinta subsequi iussū ad cornu dextrū pleniore gressu pergit ire: iam aduersus Archelaum constanter pro dignitate pugnans. Ut autem apparuit scylla: uiolentius incūbentes uincūt uictos ad fluuium usq; & ad Concium montē effusa fuga p̄sequuntur. Murenæ tamē periculum minime scylla contempsit: sed ad ferendū concitatus auxiliū Vbi eos quoq; uictores aspexit: rursus ad insectandū conuertitur Multi barbarorū cāduntur in cāpo, plurimi dū uallū petunt obruncantur. Ex tot milibus decē tantū milia in Chalcidē elapsa sunt. scylla refert suis ex militibus conquisitos esse. xiiii. Ex quibus cum aduerseretur duos aduenisse: iccirco trophæis Martē uictoriā & uenerem inscripsit: perinde ac in eo praelio nō minus fœlicitate q̄ solertia & potētia rē bene gesserit. Hoc quidē trophæum de cāpēstri pugna erexit: qua primū Archelaus usq; ad medū fluuiū inclinauit: Alterq; ē ad cacumen Thuriū pertinens de circumdatis barbaris: græcis inscriptū est litteris Homoloichū & Anaxidamon bellatores præstantissimos significantibus. Huius pugnae uictoriā Thebis celebrauit: ædificata circa œclipi fontem ara ludices græcos aliis ex oppidis accersens. Quando cum Thebanis similitatem exercēs dimidium illorum agrum abruperat: & apollini Pythio & ioui olympio consecrarat: iussit utriq; deo pecuniā ex fructibus reddere quam ipse rapuerat. audiens postmodum Flaccum ex aduersa factione consulem electum ionium mare cum exercitu traicere: uerbo quidem cōtra Mithridatem re autem uera contra Scyllam ipsum: ut ei se ferret obuium in Thessaliam castra mouit. Ei cum penes Melitheam urbem esset: crebri afferūtur nuntii regias copias haud sane minores quam antea relictos a tergo locos denuo populari. Nāq; Dorilaus ingenti nauium apparatu delatus ad Chalcidem: in quibus octuaginta hominū milia i armis spectata & ex omni mithridatico exercitu præstantissime instructa ducebat: mox Boetiam incursarat: agroq; potitus erat. Is ut scyllam elicere ad praelium promptam exhibebat operam: archelao nequaquā audiens ne id faceret obstitenti: rumores de priore pugna disseminans tot uirorum milia non sine proditiōe deleri potuisse: Mature igitur scylla reuersus archelaum uirum singulari prudentia præditum & romāæ uirtutis etiam atq; expertissimū esse Dorilao demonstrauit. archelaus paululum prope scyllam primus incidens primus erat q̄ dissuaderet ne praelio decerneretur. At ipensis & tpe bellū terrēdū. spē tamen nōnullā præbuit archelao propinquus Orchomeno locus in quo locata castra fuerant. Is ad deceretandū mixtū imodū idoneus: qui equestribus copiis spollerēt. Ex agro nāq; pulchritudinē ac magnitudine pars excellit ad Orchomeniorum urbem pertinens. Ea tantum planicies diffūdatur arbutis usq; ad paludes uacua in quibus Melas fluuius assumitur: sub Orchomeniorum urbem emergens: magnus quidem & solus e Græciæ fluminibus a fonte nauigiorum patens: & æstiuum circa solsticium istar Nilī incrementa suscipiēs. Eadē q̄ i illo nascūtur & hic produci: præterq; si qua fructū non ferunt: aut non auescunt. Cæterum longe nō excurrit: maxima ex parte in occultos continuo lacus aut siluas extinguitur: nō magnā uero partē Cephiso cōmiscet: quo in loco præcipue lacus ut uidetur cōmodam conficiendis tibiis producit arundinē. Locatis igitur proxime castris Archelaus quidē ociosus erat. At uero scylla fossas utriq; cauat: ut si qua prestaretur facultas e solidis locis & equorū cursui aptis ad palustria hostes excluderet. At illi moragē ipatiētes: ut primū ab ductoribus emissi sunt tā effusa uelocitate cursitāt: ut nō modo q̄ operibus destinebātur ueq; etiā pturbati ordies pluri mi fugā capeferēt. Vbi desiliens ab equo scylla correpto signo per maclātes in hostē cōuolat: & uociferat: mihi quidē inquit o Romani milites hic pulchrū est mori: uos tutē cum rogabimini quonā in loco ip̄eratore uestrū pdidistis: dicere memētote in Orchomeno: quo dicto reuocātur: mox etiā duabus cohortibus ab cornu dextro subsidiū afferentibus incursans uertit hostem. Reductis paululū deīde militibus prandī cū dedisset: rursus ab hoste uallū fossā muniebat. At illi denuo istructiores q̄ antea ipetu deferebātur: Vbi Diogenes archelai priuignus tū i dextro cornu pugna cietet cūctorū admiratio spectabilis occidit. Romani sagittarij icūbētibus aduersariis quo se uerterēt nō haberēt collectas manu sagittas ut enses ifligētes cōsauciebant. Deīde inter uallum inclusi per mortes ac uulnera miserabiliter pernoctabant: scylla rursus cū illulceret adductis ad uallum militibus fossam agitabat. Erūpentes deīde cōplurimos commissa pugna

dare terga coegit: ad quorū trepidationē consistente nemine uolentius icumbens castra petit. Lacus & Paludes adeo cruore cadaueribusq; repletæ: ut in hac ætate barbaricos arcus galeas fragmenta thoracum ferrea gladios cœno inuersos offendant. Cū post eā pugna anni firme ducti confecti sint: res quidē ad Cheroniā & Orchomenū hoc pacto gestæ memorant. Cū Cinna & Carbo Romæ in clarissimos uiros flagitiose ac impudenter ageret: cōplures ab eorū dominatione fugitater in scyllæ castra: pinde ac portū sese cōferebant. Paruo deinde tpe qdā apud eū senatus forma creata erat. Metella cū pueris clanculū se ægre subducens ad ipsum quoq; pfecta nunciat: & domū & uillas ab inimicis incensas: proinde ut domesticis opitularet supplex orabat. Quas ob res cū Scylla fluctuaret ambiguus (Nec enī patriæ uastitatē negligenter tolerare poterat nec bellū mithridaticū opus tam arduū imperfectū relinquere cogitabat) Archelaus deliatus mercator aduentat spes nōnullas & sermones ab regio ferens Archelao id at facinus adeo Scyllæ cōplacitū est: ut & ipse ad Archelai colloquia pperatius uenerit. Ad mare circa Deliū cōuenere: ubi tēplum ē Apollinis. Prior Archelaus orsus petebat ut Asiæ ac Ponti rebus omissis scylla ad Romanū enauigaret bellū q̄tum pecuniæq; triremiūq; & copiæ ab rege uellet accipiens. Tū excipiens scylla Mythridatis inint securus esto. Tu uero in eius locū regnū aggredere & inita cū po. Ro. societate naues trade. Archelao regis pditionem abominante Scylla subiecit. Tu cū sis Archelae cappadox & barbari regis seruus seu magis amicus ad bonorū taliū adpionē turpitudinē subire nolis. Mihi aut q̄ sum & ro. po. imperator & scylla de pditione uerbū audes facere. Quasi nō ille sis Archelaus: q̄ nuper ex Cheronia ex centū & .xx. milibus militū minima cū manu salutē fuga cōparans: & biduum in Orchomeniorū paludibus latitans inaccessibilē p̄ interfectorū multitudinem Boeriam deliqueris. Archelaus mutata post hæc snia caput inclinat: & ad preces uersus obtestatur ut bellum finiat & Mithridati se conciliet. Sic inuitatus rem scylla suscipit læderaq; conficiuntur: ut Mithridates Asiam Paphlagoniamq; dimittat. Bithiniā Nicomediā Cappadociāq; cedat Arobarzani: Duo talētum milia Romano pendat populo. Septuaginta naues æratas cum apparatu & armamentis exhibeat. Scylla reliquum illi regnum stabiliter asserat: & regem populi Ro. socium decernat. His cōuentis atq; confixis flexo cursu per Thessaliā & Macedoniā ad Helespontum iter facit: Archelauū honorifice comitem habēs. Eo nāq; penes Larissam in aduersam incidente & quidē grauitur ualitudinē sistit iter, & de hominis salute nō secus ac unius ex ducibus & cōmilitationibus curā diligentiāq; suscepit. Hæc rebus in Cheronia gestis criminationem iniecerunt: perinde ac ibi nō sine uicio decertatū sit q̄q; scylla cæteros Mithridatis amicos quos captiuos habeat restituens Aristionem dūtaxat tyrannum ueneno sustulit: q̄ cū Archelao similitatē exercebat Præsertim cum decē milia agri iugera in Euboiā cappadoci data forent: & Romanorum amicus ac socius in scriberetur ab scylla: quas res in commentariis scylla refellit: Tunc aduentantibus a Mithridate legatis cū alia quidē suscipere se dicerent: Paphlagonia uero ne mithridatē spoliaret obsecrarēt: de nauibus quoque haud omnino consentirent: indignabundus scylla quid dicitis inquit? Mithridates ad uindicandam Paphlagoniæ possessionem studet: & de trahendis nauibus it inficias? Quem caput inclinaturum ego sane existimabam: si dexteram illi manum relinquerem: qua tantum ciuium Romanorum numerum trucidauit: Atqui alterius generis uoces emittet illico ubi ipse in Asiam traiecero: Nunc Pergami sedens bellū quod nequaquam aspexerit imperatoris disponat artibus. Itaq; legati pauore percussi quietem seruabant. At Archelaus scyllæ preces afferebat: & iracundiā mitigabat multis cum lachrymis dexterā eius attingēs. Denique ut ad mithridatem legati remitterent suasit Pacē enī p̄ eius sententiā cōfecturos: quod si nō exoret sibi ipsi mortem consciturum. Eo igitur has ad res emisso ipse agrum medicum iuadens & multa depopulatus loca: rursus reuertit in macedoniā: Deinde Archelaum apud philippos admittit cūcta recte habere nunciantem opus autem penitus ut secum mithridates in colloquium ueniat: Fimbria potissimum causa erat: qui cum alterius factionis p̄cipem Flaccū obruncasset: mithridatis duces superans aduersus eū cōmeabat. Quæ mithridates pertimescens scyllæ potius familiaritatem amicitiamq; delegit. Proinde in Troadis dardano conuenerunt: mithridates quidem ducetas uniremes habens ex pedestribus uero copiis .xx. armatorum milia ac sexcentos equites curusq; falcatos plurimos: A scylla cohortes quinque equitesque ducentos. Cum mithridates obuiam prodisset ac dextram pertendisset, Scylla percunctatus bello ne inquit finem imponis iis conditionibus quas confessus est Archelaus? Tacente rege scylla eos inquit: quibus pace opus est uerba prius facere conuenit. At uictoribus silentia tenere satis est: postquā mithridates purgationem suam orsus belli causas partim in deos uertere partim in ipsorum culpam Romanorum referre conatus est: excipiens scylla dudum ait aliis renunciantibus audieram. Nunc autem ipse itelligo quā singulari mithridates polleat eloquentia: qui tam flagitiosis in rebus tanque impiis p̄textu & ratione probabili minime caruisti. Cum autem quæ acerbissime ab eo parata fuerant confutasset & accusando improbasset: Denuo rogauit num quæ cum Archelao pacta conuentaque sint absoluat. Illo enim in modum facturum sese respondente familiarissime salutauit & amplectans exconsulatus est. Insuper Arobarzanem & Nichomedem reges adducens conciliauit in gratiamque reuocauit. Mithridates itaque nauibus septuaginta traditis sagitariisque quingentis in Pontum enauigauit. Eam pacem milites grauitur & iniquo ferebant animo: siquidem regum omnium iniustissimum: qui uno die centum & .l. Romanorum milia paratis iugulari fecerat insidiis: tantis opibus & spoliis datis ex Asia uelis ascendere indignum censebant: Quam annos iam quattuor populationibus collectisque tributis exhausterat. Quod cum scylla sensisset eam facti defensionem afferebat: Quod mithridati simul & Fimbriæ si in se conspirassent bellum nequiret inferre. Inde aduersus Fimbriam incitatus: Qui penes thiatira: castrahabebat iacto proxime uallo castra fossa circūcinxit. Tum Fimbriani milites e castris solis elapsi tunicis Scyllanos familiariter am

plexati operum adiutores se fecerunt: p̄mptissimam impartientes operā. Eam cōspicātus Fimbria p̄muta
tionē & cum Scylla in gratiā redire posse desperans: intra uallū nece sibi cōsciuit. Scylla duobus milibus ta
lentū uniuersam condēnauit Asiam. Priuatim aut̄ cum contumeliis tū obsidione immorantiū domos ab
sumpsit. Ediētum. n. erat ut hospes diuertenti apud se militi q̄tuor tetra p̄beret in dies. coenā insuper ei &
quotcūq; familiares inuitasset. Centuriōi drachmas quinquaginta ī dies singulos: Vestem aliā cū domi uer
saret̄ alam cum p̄diter ī publicū: cūcta dehinc cū classe discedēs Epheso die tertio ītra Pyræū iecit ancoras.
Vbi cū sacris initiatus eēt: sibiipsi peculiarē Apelliois teii bibliothecā exemiit: in q̄ oīa ferme Aristotilis &
Theophrasti uolumina fuerāt quoz̄ noticia nondū aperte manarat ī uulgus. Ea Romā delata maximam
partē ab Tyrāmone grāmatico degestā in numez̄ fuisse tradit̄. Ab quo rhodiū Andronicū cū eēt facile na
ctus exēplaria in mediū posuisse: & quā nūc ferunt: tabulas excripsisse. Ceteroz̄ uetustiores Peripatetici per
se quidem eximii: Et doctrinaz̄ studiosi uident̄ Vir in Aristotelis ac Theophrasti scriptis non multis sane
aut multa cū diligentia uersati: p̄pter Nelei Scephii hāredē cui Theophrastus suos codices legarat. Qui de
inde ad īperitos homines: quos nulla honoris & laudis cura tangebāt: puenerant. Scyllā morā circū Athe
nas trahēti dolor cū stupore pedibus atq; molestia incidit quē Strabo balbutientē podagrā appellat. Quā
propter Adiffon enauigans calidaz̄ usum aquaz̄ habuit: p̄ ocium simul & illecebras scenicis cum histrio
nibus diē exigens. Per littus deambulante piscatores qdā eximiaz̄ pulchritudinis pisces attulerunt: quo mu
nere plurimū delectatus: ut Alæenses esse cognouit: An inquit qdā ex Alæensibus adhuc superstites re
stant? Post partam. n. ex Orchomeni praelio uictoriā in persequendis hostibus tres una boetiaz̄ urbes dele
uerat: Anthedonē Larymnam & Alæas: hominibus uero nullā metu uocē edere ausis furridens Scylla lā
eos abire iussit. Haud. n. cum uilibus aut neglectis quaz̄q; reiici debeant aduenisse. Eā ob rem Alæenses spe
pleni in unū cōgregati urbē denuo repetisse dicunt̄. Scylla per thessaliā & macedoniā ad mare descendēs
mille ac ducentis nauibus ab Dyrachio Brūdusiū traicere parabat. Proxima est appollonia: quā penes est
Nymphæum sacer locus e uirēti colle ac pratis ignis fontes effundens assidue p̄ sparfos riuulos defluentes.
Hoc ī loco memoriā proditum est somno pressum Satyꝝ fuisse captū: qualē poetā ac pictores effingūt.
Is perductus ad Scyllam cōplures per īterpretes quis nam esset interrogatus nihil qd̄ posset itelligi uix uo
ciferatus est. At uocē asperam equi presertim hynnitu & hirci balatu p̄mixtā edens cum Scyllā obstupefe
cisset datis comitibus dimissus est. Scylla cū trāmissurus eēt milites: ac uerere ne ubi p̄hēdissent: italiā:
quisq; p̄ urbes dilaberetur: Primū qdē iurarunt p̄ se māuros nullāq; sponte sua italiā uastitatē importatu
ros. Postmodū cū grandi pecunia illi opus esse conspicerent: unusquisq; suis rebus primitias adimens pro
facultate ad scyllam conferebant. Quas tamen scylla minime suscipiēs collaudauit. tum adortatis & accen
sis animis aduersus imperatores. xv. & quidem ut ipse inquit inimicissimos traiecit quadrigentas & l. co
hortes habentes: cum antea deus illi foelices rerum successus manifestissime portendisset. Nā eo circa tarē
tum qua traiecerat īmolanti iecur extrema sui parte laureā coronā formam habes īspectū est Corymbo
pendente gemino. Pridie q̄ Campaniā ingrederetur: duo eximiaz̄ magnitudinis hirci penes Epheū mor
tē conferere conspecti sunt omnia quā interpugnandum euenire mortalibus solēt: nunc inferentes nunc
tolerātes: & profecto phasma fuit paulatim ab terra eleuatum quaque uersus per aerem dispergebatur: ob
scuris idolis perq̄simile postmodū euanuit. Nec diu post Mario iuniore & Norbano cōsule magnas iducē
tibus copias scylla cum neq; aciem neq; turmas suoz̄ īstruxisset: cominus strenuitatis robore & audacia
usus impetu in fugā conuertit hostes: & septē milibus cæsis intra urbē Capuam Norbanū īclusit: hāc exti
tisse causam inquit ut per oppida milites nō dissoluerentur: Sed coniuncti aduersarios aspernarentur: tūc
si etiam atq; etiā amplior esset numerus. In Siluio seruum Pontii numine afflatū sibi obuiā uenisse scribit
qui diceret se a Bellona missum ut belli potentiā atq; uictoriā nunciaret: q̄ si nō maturaret Capitoliū icen
dio perisse. Quod & qua die predictū ab homine fuerat obuenit. Ea uero fuit pridie nonas quintiles: quas
nunc Iulias uocamus. Marcus etiam Lucullus ex Scyllanis ducibus unus ad fidentiā sexdecim cohortes ad
uersus hostiles quinquaginta instruens fisis militū strenuitate: e quibus inermes p̄multos habebat tardior
subdebitabat. Eo deliberante e propinquo prato mollis aura frequentissimos exercitui flores incutiēs &
manentes p̄ se īspersit: & adeo super scuta & galeas itulit ut hostis coronatos existimaret. Ea re animosio
res facti conferunt manus uictoresq; decē & octo milia trucidant: & hostem castris exuunt: hic eius Lucul
li frater erat a quo posteriori tēpore Mithridates atq; tygranes debellati. Scylla multis adhuc exercitibus
& ingentibus copiis circūfusus undiq; sibi hostes uidens potentiaz̄ fraudes adiunxit. Altez̄ ex consulibus
scipionē ad pacem inuitans: qui cū acciperet plures in unum cōuentus colloquiaq; fiebant. scylla uero sem
per aliquā alliciendi orationē iniiciens & occasionē scipionis cōmilitones per suos contaminabat. Qui ad
fraudādos & omni incautos ratione demulcēdos homines quēadmodū & eoz̄ ductor exercitati callebāt
hostilia nāq; īgressi castra & illis īmixti nōnullos cōfesti argēto: quosdā pollicitationibus alios blandimen
tis & suadendi suauitate pelliciebant. Postremo scylla cum cohortibus. xx. proprius aduentante nonnulli
scipinianos salutant. Illi autē salute reddita ad illos accedunt: scipio ītra tentoriū solus captus dimittitur.
Scylla cum cohortibus. xx. perīde ac mansuefactis auibus ītra milia inimicoz̄. xl. luctatus cunctos reduxit
in castra. Quo tempore Carbonem dixisse memoriā proditū est: q̄ cū aduersus uulpem atq; leonem scil
lā animū incolētes belligeraret: maior ex uulpe sibi meror īferretur. Post hāc Marius. lxxxv. cohortes cir
casignum habens scyllam prouocabat ad praelium. Is autem eo die ad ineundum certamen p̄optissimus
erat. Quiescenti enim huiusce generis obuenerat ī somnium: seniore nāq; Maurium diu uita functum
filio Mario suadentem admonentemq; existimarat. Vt diem qui insequeretur cautius euitaret: uti perma

gnam sibi infœlicitatem importantem. Quocirca Scylla ad conferendâ manû ardentior Dolobellam procul inde Metatû accersit: incumbentibus hostibus & uia intercludentibus Scyllani suscepto ut uias sterneret praelio lassitudine frangebant: frequens simul pluuia operibus ingruens maius illis malû in iecit. Ea ppter Ceturiones Scyllâ adeuntes suppliciter orant: ut aliud i tēpus plium differat: Milites pariter p labore cœctos & humi qescentes ac statutis incumbentes ostētat. Quod simul ac iuitus Scylla cœcessit. Dato locâ dis castris edicto (iâ uallû iacere priusq̄ reuocaret exercitus & fossam ducere cœperat) Ecce Marius suos elatus isert iter ppugnatores adeqtans ut cōfusis ordinibus & tumultuose prurbatis cuncta dissipaturus. Vbi fortuna uocē inter somnos auditâ Scyllæ pducebat ad exitû Cuius ira militibus astitit q̄ operibus itermissis fixisq̄ ante fossam pilis gladios stringūt: sublatiq̄ militari de more clamoribus manû cū hoste cōserūt. Marianoḡ cū diutius subsistere neqrent terga uertentiû strages pmagna fit. Marius sese Preneste fuga subtrahens obseruatas iâ portas offendit fune supne demisso cū se incinxisset receptus in muḡ. Nōnulli equibus est Fenestella asserunt ne praelium quidē sensisse mariû. Cæteroḡ cū per uigilias ac labores humi incuberet in umbra dato rā pugnæ signo soporose dedisse. Postea fuga iâ facta ægre se excitatû. Eo in plio Scylla scriptû reliquit tres ac uigiti dūtaxat amisisse: cū ex hostibus. xx. milia obruncarit: octo aut milia i ptātem uiua redegerit. Eodē etiam mō reliqua per eius pfectos prospere cedebāt. Pōpeiû Crassum metellû Seruiliam. li. n. aut nihil aut paræ incurrentes aduersi ingentes hostiû copias deleuere: Adeo ut Carbo q̄ contrariam factionē cōtinebat ab eius exercitu fugâ noctu faciens tādē i Africâ nauī sese receperit. Certamē extremû ne ante Romanas portas p̄cipitē sterneret paululû abfuit: quo sannis Telosmus ei pinde ac lasso pugil insidiator icubuit. Magnâ siquidē is manû aduenas Lāponio Lucino socio secū adscito Preneste iter acclerabat: ut ab obsidiōe Marium eriperet. Cum autē uir bellicosus & ingentiû praeliorum expertissimus Scyllâ a fronte Pōpeiû a tergo in seipsû incurfantes intellexisset: ante retroq̄ cōpressus noctu castra mouit in ipsam Româ uniuerso cū exercitu conuolans. Nec multû defuit quin Româ omni præsidio nudatâ irumpere. Decē stadia prope portâ Collinâ suos cōtinēs stationem posuit: Ingēti gloria elatus ac spe q̄ totalesq̄ duces iperatoriis artibus & uasramentis illulisset. Vt primû illuxit flore iuuentutis aduersus illû ad equitante cum alios permultos: tum Appium Claudium uiḡ generosum ac strenuû prosternit. Orto itra urbem ut par erat tumultu simul & ululatu muliebri atq̄ discursu ueluti ab hoste uiribus urbe capta: prius Galba p̄missus a Scylla summo studio cū equitibus septingenti aduentans conspicitur: qui factō tanto tēporis iterallo ut equis sudorē refrigeraret rursus deinde frenis impositis e uestigio cum hostibus cōferitur. Scylla interi apparuit: qui primoribus prandium capere iussis confestim in acie cōstituit. Dolobella & Torquatus ut impetum contineret multis instabant precibus: ne domitos defatigatione hoies periculis supremis obiiceret. Haud enim Carbonē aut mariû ueḡ Sannites atq̄ Lucanos acerbissimas inimicis & hostibus animis nationes aduersus Romam inferri: quibus eiectis tubas pugnæ signum & inuadendi initiû canere iussit. Dies iâ horam uergebat in decimam: cum decertantibus qualiter nunq̄ alias: dextrum cornu cui Crassus preerat splendidam uictoriam reportabat. Sinistrum uero laborabat & male habebat. Cui cū Cylla albo insidens equo & pedum uelocitate præstanti & ide notior opem ferret duo in eum hostes iam iâ dimissuri hastas intentant: quos minime quidem præuidit ipse. Verum stabulario equo plagas intorquente tantû ablatu præuenit q̄tum hastarum cuspides penes equi caudâ collabentes humi defixæ sunt. Traditum ē scyllam cum quandam Apollinis imagiunculâ e Delphis nactus esset: eam interpreliadû sinu semper ferre solitum. hanc eo tēpore exosculatâ hisce uerbis allocutum. O Apollo inquit Pythie: qui felicem scyllam Cornelium tot ex praeliis illustre amplissimûq̄ sustuleris: hic i patriæ portis suis cū ciuibus fœdissime pereuntē abiicies: huiuscemodi uocibus cum scylla deum inuocasset nonnullis supplicem obuolutû aliis minas incussisse quosdam increpasse sinistro deniq̄ cornu contracto inter fugiētes permixtum intra uallum sese recepisse magno & amicoḡ & familiarium amisso numero. Ex urbe non pauci qui spectatû aduenerant cōculcati & extincti sunt: adeo ut ciuitas deleta putaretur. Cumq̄ multi Preneste ex fuga truderentur: marius ab obsidione fere solutus est: iubētibz iis Lucretium Ofellam quem obsidioni scylla præfecerat mox castra mouere: ut scyllæ rebus in perniciē datis & in hostium potestate existēte iam Roma: profunda iâ nocte quidâ in scyllæ castra a Crasso missi perueniunt: sibi ac suis cœnam deposcentes suis eni & fugatis Antennâ hostibus ibi locasse castra quo: accepto nūcio cū iâ aduersarioḡ esset latissime strages edita: sub aurorâ profectus est Antēnam ad eâ tribus milibus caduceatorē mittentibus tuleam esse promissit: si cæteris ab se quopiâ affectis incōmodo scyllâ adirent. Quibus pollicitationibus cū credissent: factō in reliquos impetu multi mutuis uulneribus cæsi: hos tamen & alios qui supererāt ad sex milia i circocōgregat: senatum i æde Bellone uocans. Eodem tēpore & scylla orationem i senatu exorsusest: & quibus negocium datum erat: sex illa milia truncabant: Cum tot milibus paruo in loco iugulandis fremitus deferretur: attonito senatu ipse nihilominus imutato atq̄ constanti uultu orationē continuans: senatum dictis eius intentos adhibere animos edicit: nec quæ foris gerantur peride ac superuacanea curiosius perscrutari. Eo nāq̄ iubente castigari plærosq̄ flagitiosos: nemo Romanus tam bardo extitit ingenio: cui nō cognitu facile fuerit: eum habitû potius dominationis cōmutationem quam liberationem fuisse marius quidem cum initio grauis esset: per potentiam auxit non autem mutauit ingenium. Scylla uero p̄cipio summa cum modestia & ciuili de more sua in fortûa uersatus eā de se præbuit opinionē ut fautor optimatum & utilitatis publicæ studiosus p̄iceps foret. Qui quidē ab ineute etiâ ætate risibus deditus fuit & sic ad misericordiam flexibilis: ut ei facile aborirentur lachrymæ: quas ob res magnis potentatibus iure calûniâ ipressit. Quippe q̄ mores i pristino uiuēdi ritu pmanere nō lināt: & uecordes molliculos ac hūanitatis

SCYLLAE

reddant expertes: hoc igitur seu naturae commotio sit & ab fortuna facta commutatio seu subiacentis malicia: in
 centia reuelatio: alio quodam tractatu & facultate diffiniendum est. Scylla ad iugulandum uerso & cadaueribus
 iam urbe repleta: cum caedes neque numquam neque modum haberent ullum multi quibus mille cum Scylla res erat: priuatis
 inimicitiis interempti sic suis permittente & gratificante Scylla. Tunc iunior quidam, C. Metellus Scyllam in senatu ro
 gare ausus est. Quis malorum finis erit? Quonia usque progrediens incumbenti gladium regem expectare iubet.
 Haud, n. supplicium ab his deprecamur ut quos necari instituisti: sed ambiguitate ab iis quos conseruare decreu
 isti. Respondente Scylla nec dum sibi copertum esse quos dimittat. Metellus subiecit: Itaque declara quod sunt quos
 paenis affecturus es: id se facturum Scylla dixit. Quidam non Metellum sed Ofidium exassentatoribus hoc dixisse as
 serunt scylla igitur extemplo octuaginta perscripsit nulli senatorum concilio: omnibus aegre ferentibus uno iterie
 cto die ducentos ac uiginti alios abiicit. Deinde tertio non pauciores rursus adiunxit. Super his cum concionem ha
 beret quotcumque memoria tenuisse contigit eos perscribere se inquit: quos uero in praesentia delet: obliuio denuo
 perscripturum: quod perscriptum acceptasset salutem consuluisse humanitati poenam mortem definiuit: non fratrem non
 filium non parentes excepit quod necasset caedis mercedi duo talenta constituit: seu dominum seruus seu patrem filius
 teremisset. Quod autem omnium iniustissimum existimatum est: perscriptorum filios ac nepotes honore priuauit: omnia
 bona publicauit: Nec Romae solum uerum etiam in omnibus Italiae oppidis perscriptiones fiebant neque deorum templa
 neque hospitales penates neque paternum domiciliu a caedibus purum erat. In uxorum sinibus mariti in matrum liberis
 confodiebant. Fuere & qui per iracundiam occiderent: alii per inimiciam nullam sane portio praeter iis qui pecuniarum gra
 tia obruncarent: At, n. interfectores ipsis dicendum obueniebat hunc quidem domus interemit amplissimum
 Ium hortus: alium aquae calidae. Q. Aurelius nullis se praefus negociis implicans tantumque sibi malorum concionem
 pertinere arbitratus quantum in foelicibus aliis condolere fas esset: fore ingressus perscriptorum noia perlegebat. In
 quibus cum seipsum conperisset: Ve mihi misero inquit: Albana me uilla persequitur. Paululumque procedens ab per
 secutore iugulatus est. Interea Marius cum in hostium praetium ueniret: sibi ipse mortem consciuit. Scylla de
 hinc Praeneste ueniens priuata uirum iudicia faciens cruciatus inferebat. Postea quasi non esset ocium cum
 ctos unum glomerans in locum milia duodecim trucidari iussit: soli praestans libertatem hospiti. At ille gene
 rosa nimium usus uoce: nunquam salutis gratiam sum habiturus ait: si extinctori patriae permisceat: & sponte sua
 cum ciuibus obruncatus est. Maxime nouitatis. L. Catellinae uisum est facinus. Is enim rebus nondum iudi
 catis fratrem occiderat. Tunc magnis precibus Scyllam obsecrat: ut hominem in proscriptorum numere redi
 gat: perinde ac uiuus esset proscriptusque fuit: huius rei gratiam Scyllae referens quaedam. M. Marium aduersus
 factionis hominem confodit: & Scyllae in foro sedenti caput eius attulit. At proximum deinde Apollinis lau
 crum accedens manus abluuit: praeter haec funera & alia maerorem hominibus inferebant. Seipsum, n. dictato
 rem dicens id magistratus genus ad annos centum ac uiginti desumpsit. Factorum omnium ab eo per senatum
 consultum ei attributa licentia. Impostere quoque data potestas necis confiscationis fortitionum possessionum
 populationis auferendi regni conferendi cuiusque collibuisse: publicatarum uenditiones aedium: adeo super
 adeo imperiose factitabat in suggesto confidens: ut longe magis in largiendo quam in spoliando inuisus & acer
 bus esset: uenustis mulieribus fidionibus histrionibus libertinis monstris gentium agros urbium prouer
 tus elargiebatur: Nonnullus inuitaque coniuge seminarum. Cum Pompeium magnam affinitate intima sibi
 deuincere uellet cum uxore diuortium facere imperauit. & Aemyliam & Scauri & Metellae coniugis suae filiam
 a Magno Glabrione distractam ac praegnantem locauit. Adolescentula uero cum penes Pompeium pareret
 uita excessit. Lucretio Ofellae qui per obsidionem Marium expugnauerat consulatum petenti Scylla impedi
 mento erat. Ille autem sollicitatus a multis in forum uenerat: quem missus ab eo centurio iugulauit. Ipse in Caestoria
 aede sedens caedem e suggesto superne spectabat. Capto a circumstantibus Centurione & ad tribunal addu
 cto tumultuantes silere iubens. Ego inquit hoc mandauit: & ut Centurio dimitteretur imperauit: Triumphus
 eius cum magnifico sumptu & regionum nouitate spoliolum excellentissimus. Tu exulibus iocundus ornatis
 simum praebuit spectaculum. Ciues, n. & gloria & potentia longe primarii coronati sectabantur. Conseruatore patrum
 que Scyllam uocitates: perinde ac eius opera in patriam reuersi uxores ac liberos receperint. Cunctis unum con
 ctis in locum in media concione regem a se gestum rationem reddidit. Nec minore studio fortunatos eventus qui for
 tia facta denuerant: & in peroratioe foelicem in his annuum appellari iussit. Ad graecos scribentes aut sententiam
 dicens se uenustum appellabat. Nunc & in modum apud nos in trophaeis inscriptus est. L. Cornelius Scyl
 la uenustus. Metella quoque gemellos enixa mare quidem Faustum foemellam uero Faustam nominauit. Foelicem
 enim atque hilarem Faustum Romani uocant. Tantam profecto non gestis sed foelicitati fidem praestabat: ut
 post tot ab eo peremptos cum rerum inuatio permutatioque fieret in urbe: sese magistratu abdicauerit. & con
 sularibus comitiis in populi potestate constitutis nec ipse prorsus accesserit: & uolentibus expositum corpus ex
 hibens: uti priuatus medio uersaret in foro. Praeter eius sententiam audacissimus quidam inimicitias secum exercens
 caeterum uir clarissimus. M. Lepidus consul designatus est: non sane propter eum: uerum propter Pompeii gratiam: qui maximam ei rei stu
 dium impendens ingentes populo preces adhibuerat: itaque cum ea laetum uictoria Pompeium Scylla cerneret
 discedentem ad se uocans: qui honestum est inquit tuum illud o adolescens in ciuitate facinus: quo stolidissimum
 hominem Lepidum: priusquam omnium praestantissimum Catulum renunciauisti: Tibi tamen haud dormien
 di tempus est: qui aduersus te certaturum ualentiorum effecisti. Hoc quidem Scylla perinde ac uates praefat
 giuit: & enim Lepidus extemplo contumacius ad saeuitiam uersus in Pompeium belligerans perstitit. Scyl
 la ex uniuersis fortunis Herculi decimam sacrificans Opipara populo fecit conuiuia: in quibus tam super
 uacaneus ac redundans in necessariis apparatus extitit: ut plurima omnis generis condimenta cibariaque
 deiicerent in fluuium: & quadragenarium ac supra uinum potaret. Inter conuiuia multos celebrata dies Metella

morbo extigebat. phibētibus amicis ne Scylla prorsus eā adiret: aut aedes funere cōtamīnaret: is scripto ad illā repudiū uiuētē adhuc alterq; ī domiciliū transferri iussit: & hoc legitimū summa cū diligētia p̄ sup̄stitionē seruādū curauit. Legē at̄ prius a se latā: q̄ funebres definit ī pensas oīno trāsgressus ē nullis parcēs sumptibus. Institutū ēt ab se de cōenag; tenuitate ac p̄simonia modū excessit: inde cōpotationū & cōuiuioꝝ lasciuia & dicacitate cōsolatus est luctū: Paucos post mēses gladiatorꝝ spectaculū edidit: locis nec dū distinctis ac p̄miscuis ī Theatro uiris ac mulieribus decorā specie fœminā & genere illustrē p̄pe Scyllā sedere cōtigit. Erat. n. Messalæ filia oratoris Hortēsi soror Valeria noīe: Ei cū marito discordiā nup̄ obuenerat. Ipsa post Scyllā accedēs atq; manū applicās: trahēs q; uestis rugā suas trāsiuit ī sedes. Inspectāte itērioribus oculis Scyllā & admiratiōis signa p̄ se ferente. Nihil inq; o dictator grauius succēse: uelim & ego paululū tuæ fœlicitatis portionē capere: & sane nō inuocanda ad Scyllæ aures puenit oratio: statimq; pruriētis dabat īditia. misso nāq; nuncio mulieris nomē p̄spiciā uitāq; edoctus ē. Dehīc alter ī alterꝝ iactabat oculos: uicissimq; uersa banē uultus assidui: nec pauciores molliculoꝝ risuū collatiōes erant. Rei postremo uxoriæ cōsensus & p̄tiones nullā fortasse Valeriæ īcrepationē afferentes. Scylla uero tāetsi pudicā maxie ac generosam non tamē ex pudico ac honesto uxore cæpit: initio oculis & orōne uenustula seductus instar adolefcetuli: a qbus turpissimī & p̄cassimī motus natura excitari solēt. Verūenī uero cū hāc ēt domi hēret: sodalitia cū minimis mulierculis citharedis & seniciis hoībus agitabat & stas humi tapetibus īterdiu cōpotatiōes celebrabat. Qui. n. plurimū apud Scyllā ea ptāte poterant ii erāt. Roscius comedus: forex minorꝝ p̄iceps: Macrobius baccanaliog; cātor: quē licet cutis nitore delapso amoribus oīno cōplecti p̄gebat: nec ea de re ibat īfici as. Vnde leui nimig; ex cā īcipiētē morbū aluit: & p̄ ītestina ulcus īnascens diutius nō ītellexit. Inde carnis corruptiōe cōtracta īpediculos tota cōuertebat: Adeo ut cū p̄multi die simul ac noctu illos adimerēt p̄ iis q̄ īnascēbant īterceptog; nulla pars erat. Tūnice oēs Thermē lauacra dapes illius exūdātis fordīs īplebant: tita uis epullulabat. Quocirca sep̄e numero p̄ singulos dies īgrediebat aquā: ut p̄ iundatiōes mēbra emū daret nulla uero erat utilitas. Celeriter. n. iualefcebat p̄mutatio: & p̄doris magnitudo oīa purgamēta superabat. Ferūt ex antiq̄ssimis A castū Pelix filiu hoc morbi genere quē Phthiriasim appellabāt īterisse: ex posterioribus at̄ alemanē q̄ mirificus cōponēdis cāthilēis artifex fuit: & Phereclē reg; diuinag; scriptorē: & callistē Olimthiūdū carceris custodia tenerē. Præterea & Mumiū iuriscōsultū: q̄ si eog; mētio faciēda ēt: q̄ nulla ex re bona nobiles tamē euasere. Traditū ē eū q̄ ī sicilia belli seruilis auctor fuit: Eunū noīe & fugitiuū seruū deīde captū Romāq; p̄ductū ex Phthiriasī mortē obiisse: scylla nō mō suū p̄uidit īteritū: ueꝝ ēt quodāmō eū scriptis cōmēdauit. Nā uigēsimū secūdū cōmētariog; libꝝ biduo antea q̄ mortuus ē scribēdi finē fecit: ubi chaldæos sibi p̄dixisse affīrmat q̄ ei cū beate uixisset: ī ipso fœlicitatis uigore moriēdū ēt: scribit ēt filiū q̄ pauloātē Metellā expirauerat: p̄ getē sibi uisum uilissimo idumēto sibi assistētē: patrē suppliciter obsecrantē: ut ab his se curis absolueret. Euntē cū eo ad matrē Metellā gete & oī negociog; abiecta cura cū illa uitā duxisse haud tū reip. studio sese retraxit. Decē. n. priusq; mortē oppeteret diebus: ortis ī Dicarchia. i. puteolis īter icolas seditōibus: reuocatis ī grām aīs legē de gubernatiōe ciuitatū illic cōscripsit. pridie cū p̄cipē Graniū q̄ æs grāde publice d̄bebat mime iccirco solueſ uelle ītelligeret: q̄ ipsius p̄stolareſ īteritū: accersito ītra cubiculū hoīe mīstros circūlocauit: & eis ut graniū suffocarēt edixit: īter uociferatiōes & aī cruciamēta effracto apostemate cruoris gurges erupit: īde uiribus destitutis acerbē nocte p̄ducta uitā euo mui. Duos ex Metella reliq; īfantes: nā post ipsius obitū Valeria filiolā pepit: q̄ Posthumam appellauerūt: quos. n. post parētis īteritū nasci cōtigit: eo noīe Romani uocāt. Multi factō cōuētū cōcitati Lepidum adierunt: ut corpus ab cōsuetis obseq; arcerēt. Pōpeius uero licet scyllæ succēsus (solus. n. ex amicis ī testamento p̄teritus erat) quosdā p̄cibus & gratia alios minis reprimēs comes cadauer Romā deduxit: & funeri p̄æsidiū pariter & honorē exhibuit. Tātā ab matronis uī odog; oblatā eē dicif: ut p̄ter eos q̄ ī lecticis decē atq; ducētis cōportabant quædā iustæ magnitudinis imago scyllæ formareſ. Et thure Cynamomog; īgētis p̄ci liq̄tor formareſ: sub solis ortū cū nubilus dies ēt: & cælestes expectarēſ aquæ: hora uix nona cadauer extulerūt. clari deīde flatus exoriēte p̄cella: quæ rogū multas exuscitaret ī flāmas: ante pluias elatū ē corpus: Tabescēte iā rogo & sopitis ignibus multus effusus ē īber ad noctē usq; p̄durās: ut eius fortuna & sepe hēdo corpori comes p̄manisse uideat. Monumētū ī cāpo Martio sitū ē. Inscripto ab eo cōscripta hūc ī modum summatim relicta ferf. Nemo me amicus beneficentia nemo inimicus in ferenda iniuria superauit.

LYSANDRI SCYLLAEQVE COMPARATIO.

QVANDO & huius percurrimus uitā: iā cōparationem ipsam aggrediamur: Itaq; magnos euasisse cū amplitudinis initium ī se susceperint: fuit utriq; cōmune Peculiare Lysandri ē a uolētibus sanisq; ciuibus quoscūq; adeptus ē magistratus accepisse. Neq; uolēter ab inuitis quippiā extorxisse aut præter leges ualuisse. Seditiōe malus summos sortitur honores sicut corrupto p̄ id tēpus populo & agrotāte reipub. alius alio ex loco potētior oriebatur & profecto mirandū nō erat si tunc Scylla domina Scylla dominationē usurpabat: cum Glauiciæ saturniq; ex urbe metellos explodebant: consulum filii in concionibus obruncabātur: argento atq; auro militibus emptis arma capescebāt: igni ac ferro sup̄atis uiolentius aduersariis leges ferebant. Nec eū icuso q̄ ut plus cæteris posset ī huiusmodi reg; pturbatiōibus accuratā dederit operā: Verūenī uero nō id optimū pono signū: eū præstantissimū eē q̄ ī urbe tā īfœlici priores partes gesserit. At q̄ a Sparta præsertim tā bonis eo tpe legibus īstituta modestissimāq; ad amplissima missus est iperia resq; gerendas: is ferme optimog; optimus priog; primus iudicatus ē. Quibus ex rebus alter sapius a magistratu se abdicās sapius illū recepit. Virtutis. n. manebat honor: q̄ p̄cipatū obtinebat. Alter dictator semel delectus exercitus

LYSANDRI SCYLLAEQVE COMPARATIO

decē assiduos annos nūc cōsulē mō p̄cōsulē iterdū Dictatorē seipsum faciēs: semp̄ uero tyrānus pmāsit i ar
 mis. Lysander ut explicatū ē ciuitatis gubernacula minore q̄dā rōne magisq; legitia q̄ scylla p̄mutare cona
 tus: Suasiōe. n. nō armis nec simul uniuersa destruēs sicut ille: ueq; regalē statū admeliora dirigēs. Quod &
 natura p̄fecto iustū uidebat: ut & optimus ea i urbe regnū hēret: q̄ Græciæ p̄cipatū nō generis nobilita
 te: sed uirtute cōparauerat. Nā quēadmodū uenator nō canis plē: sed canē & eq̄tandi studiosus nō eq̄ fortū
 sed equū q̄ritat (Nā ex equo mulū p̄creari cōtingit) ita & admistrādæ ciuitatis curiosus errabit oīno: si ciuita
 tis p̄cipē nō q̄s sed a quo sit iuestigauerit. Ipsi utiq; spartiatæ regnantes nōnullos deieceret p̄inde ac mini
 me regales uilissimos ac nihil faciūdos: q; si flagitia cū ipsa ēt generis nobilitate ignobilia & honoris exptia
 sunt: neq; uirtus a nobilitate sed ex se honorē uēdicat: Iniusticiā nōnulli p̄ amicis qdā usq; ad amicos patra
 uere. Pluria Lysandæ p̄p̄ amicos peccata cōmississe cōfessum ē: plurias p̄ illoꝝ potētia & domiatiōe cædes
 cōfecisse. At Scylla p̄ iuidiā non paruā exercitus p̄tē Pōpeio abscidit. Dolobellæ classis p̄fecturā q̄ tribuerat
 conatus ē eripe. Lucretiū Ofellā cū p̄ multis & magnis officiis cōsulatū peteret: eo īspectate iussit occidi: ut
 p̄ amicissimoz necē honorē ac metū i seipsum oībus icuteret hoībus. Rursus uoluptatū ac pecūiæ studiū
 in uno qdē p̄cipē dignā i altero at tyrāno cōueniētē electionē ostēdit. Vnus. n. nihil i cōtinēs nihil iuueni
 le i tāta regē licētia ac ptate fecisse uir. At si q̄s alter & ipse uulgatū illud effugit domi qdē leones sub diuo at
 uulpes: Adeo modestā laconicā castigatq; uitæ regulā i oī actiōe p̄ se tulit. Alter neq; p̄ iopiā cū adolescens
 eēt neq; p̄ ætatē cū senesceret ad uoluptates moderatior erat. Veq; cū & amoribus & adulteriis idulgere (ut
 ait Salustius) de re uxoria q; tēperātia leges ciuibus iducebat. Quibus ex rebus tātope medicā urbē & pecu
 niis exianitā reddidit: ut & socioz & amicoz ciuitatibus libertatē & legū suaz usus argēto uēdiderit: tāc
 si p̄ciosissimas & aplissimas ædes quotidie redigeret i phiscū: & p̄conis uoce subhastaret. At. n. dilapidatæ
 opū & assentatoribus p̄fusaz modus nullus aderat: nā q̄ uero aut p̄simonia erat habēda itra sodalitia grā
 q; uinarias: q̄ i apta populi corona igētia bona cuidā amicoz p̄cio ut obuenerat uendēs a p̄cone p̄nunciari
 iussit. Alio id excedēte p̄ciū cū p̄co additamētū p̄dicasset: indignabūdos inqt o ciues amici grauiā patior atq;
 tyrānica: quoniā p̄ meo arbitratu mea dispōere spolia mihi nō licet. Lysander ēt & collata sibi munera una
 cū aliis misit ad ciues. Nec opus hoc p̄bo. forsan. n. hic tātū Spartæ detrimētū pecuniæ adeptiōe cōporta
 uit: q̄ris ille romā eripiēdo nō efficiebat icōmodis. At q̄tope uir ille diuitias cōtēsp̄erit signū hoc facio Pro
 priū q̄pp̄iā i eius urbē obuēnit utriq;. Scylla multa refertus itēperātia & sumptuosus hō ad sobrietatē ciues
 reuocabat: Lysander a q̄bus ip̄e uitis abstinebat iis ciuitatē replebat. Peccabāt igi. Ille qdē q; suis erat legi
 bus deterior. hic at q; seipso deteriores ciues eius efficiebat. Spartā. n. hisce idigere docuit. q̄bus ipse nequāq;
 indigere didicerat. De rebus qdē urbanis haftenus. De bellicis at & gestis ab ip̄eratore negociis Scylla neq;
 trophæoz multitudie neq; piculoꝝ magnitudie ullo cōferri pacto pōt. Is qdem uictorias duas ex duobus
 p̄liis naualibus reportauit. adiciā & Athenaz obsidionē: opus haud sane arduū: cæteroz gloria illustræ Res
 uero i Boetia & ad Haliarcū sinistra quadā fortasse fortuna gestæ sunt uel iniquo potius cōsilio: cū p̄ximū
 e Plateis auxiliū & aduētantē magnis cū copiis regē nō expectauerit: ueq; ira & ambitioē itēpestiuā ad mu
 ros fecerit ip̄ressionē. Vnde cū gregarii hoīes exilissent eū nulla mētionē deprehenderūt. Non enim quēad
 modum Cleombrotus i pugna leutrica incumbētibus sese opponēs hostibus: nec sicut Cyrus: nec uelut
 Epaminundas inclinātā continens aciem & uictoriā confirmans letali concidit uulnere. At enim hi quidē
 regum & imperatoꝝ mortē obiire Lysander aut scutifer aut cuiusdā p̄cursoris istar sese cū ignominia
 uadēs p̄ditū p̄scis partiatas attulit testimoniū: q̄ recte murales oppugnationēs euitabāt. i q̄bus nō solū uilī
 simis ab hoībus sed ēt a pueris & mulierculis uigē fortissimū cōsancari ac necari cōtingit sicut Achillem ab
 Paride inter portas it̄eremptū fuisse ferūt. Quot ex acie structa uictorias Scylla rettulerit: quotq; hostium
 milia dederit i stragē haud numeratu sane facile. ip̄am bis romā cæpit: Pyræū atheniēsiū portū i sane sicu
 ti Lysander: sed multis magnisq; p̄liis occupauit: cū e terra ad mare eiecisset Archelaū. magnū ē ēt tales ad
 uerarios ip̄eratores habuisse Delitias neq; iocūq; arbitror aduersus Antiochū alcibiadis gubernatorem
 nauali decertasse pugnā: & Philoclē atheniēsis plæbeculæ ducē de fraudasse: ignobilē acutæ liguæ hoīem
 quos neq; Mithridates stabulario neq; marius lictoz suoz cuipiā cōferri dignū cēsuisset. Vt aut alios p̄ci
 pes cōsules. duces factiōe p̄riarios omittā: q̄ cōtra Scyllā arma tulerūt: quisnā ex Rōanis Mario terribilior:
 aut ex regibus Mithridate potētior: aut ex Italis Lāponio & Thelosmo bellicosior: Ille tamē exul hūc qui
 dē iecit. Alterz parere coegit alios neci dedit. Quod aut dictoz oīum maximū ē (ut mea fert sentētia) Lysan
 der domestico suoz auxilio p̄æclara oīa nauauit opa. Cæterz Scylla cū exul eēt & ab iimicis seditiōe ip̄lici
 tus: quoq; p̄fertī tēpore eius uxor expellebat: ædes diruebant: amici necabant: is i Boetia cū innumerabili
 bus hostiū milibus belligerās adēūdis p̄ patria piculis trophæa cōstituebat. At Mithridatis societate & ad
 uersus hostes copias ip̄ertiēs nulla ex pte molitus iclinauit: aut humanius habuit: quis ne cōpellauit qui
 dē nec dextrā prius applicuit: q̄ ex eo p̄æsente audisset: ut & Asiā omitteret & naues traderet: & regibus ce
 deret Bithinia Cappadociazq; relicta. Quibus nullū aīo p̄æclarius facinus aut maiore spiritu Scylla cōfecit
 se uisus ē: q; rēp. priuatæ p̄tulerit: & generosi more canis q̄ nō prius arreptā morditus ferā it̄erimit q̄ oblu
 ctatē lassarit hostē ad suas ulciscēdas cōcitatū ē iniurias. Sup oīa & res Athenis cōfectæ aliquod ad moꝝ
 cōparationē momentū hūt. Sigdē Scylla raptā urbē: quæ p̄ Mithridatis potētia & ip̄erio bellū suscepit li
 bertate donauit: & suis uiuere legibus pmisit. Lysander aut tāto p̄cipatu spoliatā & ip̄erio miseratus nō ē
 at statu populari subltō flagitiosos & imanisimos i ea tyrānos istituit Cōsiderādi iā tēpus est ne i p̄ferēda
 sentētia ab ueritate multū aberemus. Plura p̄clara eē facinora quæ Scylla patrauerit: pauciora quæ Lysan
 der pauerit. Alteri quoq; cōtinētiz atq; modestiz. Reliquo rei militaris & fortitudis p̄cipatū redpimus.

PYRRHI VIRI ILLUSTRIS VITA EX PLUTARCHO GRAECO PER LEONARDVM
ARETINVM IN LATINVM VERSA.

PHESPROTIS ALIAS EPROTHIS ET MOLOSSIS Post diluuium Phaetonta pri-
mum imperasse tradunt: unum ex iis q cum pelasgo in epyrum trāsierant. Alii uero Deu-
calionem & Pyrrham ad Dodoneum templum pfectos in molossis residisse putāt. Sequē-
ti uero tpe Neoptolemus Achillis filius in ea loca populo deducto regionem tenuit ac suc-
cessores reliquit: reges Pyrrhidas ab eo cognominatos. Nā & sibi Pyrrho fuit puerile cogno-
men: & unum ex legitimis filiis ex Lanassa Cleodes susceptis Pyrrhum noiauit. Ex hoc at
Achilles in epyro ut deus colit lingua eorū aspectus appellatus. Sed q̄ mediū usq̄ Tharritam reges fuerunt
nec satis noti sunt & barbariae efferratos fuisse credunt. Tharritam uero primū scribunt graecis moribus
litterisq̄ & humanis legibus ciuitates cōposuisse atq̄ exinde claritatē assecutum. Tharritae filius fuit Alce-
tes alcetae arymbes arymbae & troiadis eacides. Hic Phithiam Mēnonis Thessali filiā uiri circa labiacum
bellum clari & summe oīum sociorū post Leostenem auctoritatis uxorem accepit: ex q̄ Deidamiā & Tro-
lada filias ac Pyrrhum pcreauit. Seditioe uero exorta Eacide exacto cum molossi Neoptolemi filios re-
duxissent Eacidae amici interfecti sunt quotquot remāserūt. Pyrrhum aut̄ filium infantem adhuc ab inimi-
cis q̄situm Androclides & Angelus clā subtractū asportarunt paucos seruos & nutrice pueri secū trahētes.
Cūq̄ fuga ob huiusmodi turbam quae necessario trahebat laboriosa ac tarda foret hostesq̄ aduentarent
puerū Androcleo & Hippo & Neandro adolescentibus fidis & robustis tradiderunt iubentes ut in Mega-
ras locum Macedoniae pperarent. Ipsi aut̄ partim repugnādo partim rogādo usq̄ ad uesperas persequen-
tes remorati sunt. Deinde celeriter uestigia eorū qui Pyrrhum ferebant prosecuti cum prope iam putarēt
omne periculum euasisse subito impedimentum obiectum est fluuii qui iuxta urbē labitur grauis qui-
dem uisu ac transire conantibus asperi & oīno insuperabilis. Ingens enim ac turbidus ingenti pluuia flue-
bat noxq̄ formidabiliora omnia faciebat. Diffisi igitur per seipos puerum & mulierē traducere posse ho-
minibus quibusdam ultra flumen cōmorantibus puerum ostendentes clamore atq̄ prece auxilium po-
stulabant. At illi ob strepitum ac fragorem aquarum exaudire uocem nequibāt eratq̄ mora quaedam ac
trepidatio horum clamantium illorum percipere quid clamor ipse sibi uellet non ualentium: donec quis
querno cortice ex arbore dempto idigentiam ac fortunam pueri perscripsit: & saxo alligatum trās flumē
proiecit. Quidam autem dicunt compactum corticem tragula iaculasse. Postquā uero ii qui trans flumē
erant lectis litteris q̄ tam celeritatem tempus exigeret cognouerunt caesis arboribus & simul cōnexis flu-
men transierunt ac forte euenit ut primus eorum qui transierant Achilles nomine Pyrrhum susciperet.
Alios item alii ut casus tulit detulerunt: Per hunc modū piculo insequetium euitato in illyricū ad Glau-
ciam regem puenerunt. In cuius p̄sentia cum puerum exposuissent atq̄ ipse Glaucias ob metum Cassan-
dri quem Eacidae inimicū fuisse sciebat deliberabundus aliquādiu peristaret puer humi reptās & Glauciae
pedibus sese admouens & apprehensa ueste ad genua eius confurgens risum prius deinde commiseratio-
nem excitauit quasi precator & lachrymans salutem suam Glauciae commendaret. Tradunt quidam nō
Glauciae uestem sed aram deorum a puero apprehensam: quae cum res diuina Glauciae uideret nō solum
eum suscepit & una cum filiis educauit: sed & filiam ei uxorem tradidit nec quarentibus inimicis nec ipsi
Cassandro ducenta pollicenti talenta puerum dare uoluit: ac duodecim annorum factum copiis in Epirū
traductis in regnum paternum restituit. Fuit autem in Pyrrho tremendi magisq̄ moderati principis aspe-
ctus: Nec plures habuit dentes sed unum atq̄ itegrum os desuper quasi leuibus quibusdam rimulis i den-
tium figuram distinguebatur. Splene laboratibus mederi uidebatur galli sacrificio albi factō & resupinis
iacentibus dextero pede pressis: nec quisq̄ adeo uilis aut adeo pauper erat cui huiusmodi auxilium postu-
lanti denegaret. Praemium uero huius medelae post sacrificium gallum capiebat: idq̄ sibi iocundissimum
erat: ferunt eius pedis maiorem digitum uim quidam habuisse diuinā: ita q̄ cum eius mortui reliquum
corpus crematum esset digitus ille integer illesusq̄ ab igne permāsit: sed haec postea. Septimum decimum
suae aetatis annum agēs cum regnum stabilissime tenere uideretur forte euenit ut cum uno ex Glauciae fi-
liis cum quo simul educatus fuerat: qui tunc uxorem acceperat proficisceretur. Eo absente molossi rursus
insurgentes amicos Pyrrhi expulerunt ac regia gaza direpta se Neoptolemo tradiderunt. Sic igitur regno
spoliatus ac desertus ab omnibus ad Demetrium Antigoni se contulit. Nam Demetrius sororem Pyrrhi
Deidamiam uxorem habebat quam adhuc paruam Alexandro rosanes promissam rebus illius fractis iu-
stae iam aetatis Demetrius acceperat. In magna uero illa apud hipseum pugna qua ab omnibus regibus ter-
ra certatum est Pyrrhus affuit admodum tunc adolescens: pro Demetrio pugnans hostes aduersus se cō-
stitutos in fugam uertit conspicuusq̄ inter pugnatōres longe apparuit. Victum autem Demetrium nō de-
seruit sed & urbes graeciae fideliter ei custodiuit: & foedere cum Ptolomeo inito obses pro demetrio i aegy-
ptum nauigauit. Postq̄ uero in aegyptum peruenit saepe in gymnasiis uenationibusq̄ audaciae ac fortitu-
dinis opera regi ostentando & Beronicem quam maxime potentē iter cōiuges regias uirtute praestare ui-
debat: egregie obseruando colendoq̄ promeruit ut inter multos regios adolescentes plato Antigona Be-
ronicis filia ex philippo antea q̄ ptolomeo nupta foret suscepta sibi uxor traderetur. Fuit autem Pyrrus ut
despensor inferiorum sic potentiores commodi sui causa adire promptus. Post has uero puptias etiā ma-
gis q̄ ante claruit: & annitente uxore ut cum copiis pecuniisq̄ in Epirum pro recuperatiōe regni mitteret
obtinuit. Fuit autem eius in Epirum aduētus gratus ob Neoptolemi odiū qui grauiter uolēterq̄ regna-
bat. Veritus tamē ne ad aliquem potentiore regū Neoptolemus conuerteret foedus cum eo firmauit sup

PYRRHI

regni societate: sed pcedente tempore nō deerant: qui clam eos irritarēt & alterutrum in suspicionem ad-
 ducerent. Quæ tamē cā maxime Pyrrhum commouit tale p̄cipium dicit habuisse. Mos erat regibus in
 passarone (is est molossidis regionis locus) Ioui pugnaci quotānis sacra facere ibiq; iusiurandū epyrotis p̄-
 stare recipereq; hi secūdum leges se gubernaturos regnum: illi regiā p̄tatem legitime cōseruatuos p̄mit-
 tebāt. Ad hæc pagenda aderant ipsi reges munera accipientes donātesq;. In his itaq; Gelon qdam Neopto-
 lemo in primus fidus Pyrrhum benigne adiens duobus boum iugis eum donauit. Hos boues Myrtulus
 qui uino p̄æerat a Pyrrho postulauit. Pyrrhus donare noluit: sed alteri cōcessit: quod cum grauer fer-
 ret Myrtulus capta hīc occasione Gelonem ipsum ad cōnā uocat suadetq; ut susceptis Neoptolemi parti-
 bus ueneno Pyrrhum necare aggrediat. id Myrtulus cū sibi placere ostēdissent pollicereturq; factuz cun-
 cta ut erant Pyrrho suggestit. At ille cupiens rem q̄ pluribus eē notā ut sic redargui clarius posset Alexiāte
 poculoz magistrum participē facinoris acciri iubet: quo facto ad gelonē p̄ Myrtulū deducto cū ipse Ge-
 lon p̄ hunc modū deciperet: Neoptolemus falsa spe ductus & insidias recte pcedere credens rem nō cōti-
 cuit: sed cum læticia ad amicos ptulit & apud sororem Cadmiā aliquādo exhilaratus de his rebus loqua-
 citate usus est: cum audiri se a nemine putaret. Nullus enim aderat p̄ter phanaretem Sammonis magistri
 pecoris uxorem quæ cōuersa ad parietē ī lectulo quodam dormire uidebat. Sed phanaretēs oibus auditis
 postridie ad antigonā pyrrhi uxorem cuncta quæ Neoptolemus dicentē audierat detulit. Pyrrhus ergo
 his cognitis tunc getē: egit sed paulopost ad cōnā uocatū Neoptolemus occidit itellecta Epyrotaz uolū-
 tate quoz magnā partē sibi fuere sentiebat: iubentes ut anticiparet Neoptolemū de medio tollere nec par-
 te regni cōtentus foret: sed naturā suam maiora flagitatem sequeret. Post hæc memor Beronicis & Pto-
 lemi filium sibi natum ex Antigona ptolomeū & urbē in Cheroneso Epyri ab se cōditam Beronicida no-
 minauit. Dehinc cum multa & magna cōcepisset aīo ac prius p̄pinquis maxime itenderet Macedonia se
 inferuit per hunc modū. Antipater primus ex Cassandri filiis Theſsalonicā matrem necauit & Alexandrū
 fratrem regno expulit. Hic ad Demetrium misit petens auxiliū & simul pyrrhum uocauit: sed Demetriū
 aliis negociis rem orātibus supueniēs pyrrhus societatis p̄miū petiit Nymphem urbem & maritimā ma-
 cedoniæ oram & subactaz gentiū Ambrachiā Acarnaniā Amphilochiam qbus ab adolescente concessis
 ea pyrrhus loca p̄sidiis suis firmauit. Reliqua uero ab Antipatro abducere & Alexandro acquirere perre-
 xit. At Lysimachus cupiens qdem Antipatro succurrere: sed aliis īpedimentis p̄hibitus litteras ptolomei
 noīe cui nihil denegare pyrrhum sciebat falso trāsmisit: per quas postulabat ut pyrrhus trecentis talentis
 ab Antipatro acceptis exercitum deduceret. Eas litteras cū dissoluisset pyrrhus statim fallaciā aiaduertit.
 Non. n. scriptum erat ut cōsueuerat pater filio. Sal. sed ptolomeus rex pyrrho regi Sal. Lysimachū itaq; iur-
 gatus cū nihilominus pax ei placeret ac eius firmādā cā reges cōsueuissent: Porco Tauro & Ariete sacrifici-
 cii cā adductis: Aries ipse repente nulla adhibita opa mortuus est: ob quod signum licet ab aliis derisum
 pyrrhus firmare pacem noluit monitus a Theodoro haruspice hoc uni ex tribus regibus mortē portēdū.
 Sic igit infecta pace cum res Alexandri stabilitē iā accepissent: Demetrius aduenit: & quoniā nō indigen-
 te nec uocāte tunc Alexandro ueniebat: Suspectus statim fuit eius aduētus. paucis deniq; diebus una com-
 morati insidias alterutrum tendere cōeperunt: sed p̄uenit Demetrius adolescenteq; obruncato rex mace-
 donie appellat. Erant & prius Demetrio aduersus Pyrrhum quærelæ & discursiones quædā ex Theſsa-
 lia factæ. Innatusq; potentiis cupiditatis morbus in ciuitatem suspectā infidāq; faciebat p̄sertim post Dei-
 damiæ mortē. Tunc itaq; macedoniā ambo obtinentes & in idē permixti maiores discordiaz occasiones
 contraxerunt. Cū igitur Demetrius fines Etoloz ingressus Etolos superasset Pantancho duce cum parte
 copiæz ibidē relicto ipse aduersus Pyrrhum cōtendit. Hic secus pyrrhus ubi hæc audiuit cōtra illū p̄pe-
 rauit. Sed cū diuersis itineribus pcederent ambo trāsierūt. Demetrius qdē in Epirhum & prædā abduxit
 pyrrhus uero usq; ad ea loca ubi pantachus erat progressus pugnā cōsecuit. Magnū fuit in eo prælio mili-
 tum certamen sed maximum ipsoz ducū. Nam Pantachus audacia robore & arte pugnandi omnes qui
 apud Demetrium erant sine cōtrouersia antecellēs magnitudine animi & fiducia uirtutis adductus pyr-
 rhū in singulare certamen puocauit: Ipse autē pyrrhus nulli inferior & Achillis gloriā p̄ uirtutē magisq; p̄-
 genus sibi usurpare studens per antesignarios aduersus p̄tanchum discurrit. Infestis itaq; primo hastis cō-
 currunt deinde cominus ui atq; arte gladiis utebantur. Tandem pyrrhus accepto quidē uno uulnere duo-
 bus uero illatis abiicit pantanchum prosternitq;: nō temē interfecit amicis illū rapiētibus Epyrotaz obui-
 ctoria regis exultantes eiusq; uirtutē admirati phalangē Macedonū profregerunt. Fugiētēsq; p̄secuti mul-
 tis cæsis quinq; milia macedonū uiua ceperunt. Hæc pugna nō tantū odii ac inimicitiaz aduersus pyrrhū
 pro iis quæ passi fuerant macedonibus attulit quantū gloriæ & admirationis uirtutis eius præstitit iis qui
 p̄sentes in prælio pugnā eius conspexerunt acritate uultus & uelocitate manū persimilē magno Alexan-
 dro pyrrhum æstimantibus: uisq; illius & procellæ certandi quasi umbras & imitationes quasdam cōspe-
 xisse. Alios reges purpura ac satellitibus & iactatione ceruicis occupatos esse solū pyrrhū armis & uirtute
 magnum Alexandrū referre aiebant. Et sane quanta peritia rei militaris fuerit in pyrrho ex iis quæ ī ea fa-
 cultate scripta reliquit itelligi potest. Ferunt Antigonū it̄rogatū quis ducū sibi optimus uideret respō-
 disse pyrrhum si senesceret omnium suæ ætatis ducū sibi optimum uideri. Sed hic ætati suæ dūtaxat eum
 prætulit. At Hannibal Carthaginensis omnium omnino ducum primum peritia & sagacitate. Pyrrhum
 Scipionē secundū se tertium iudicauit ut in Scipionis uita perscripsimus. Hanc uero disciplinam semper
 uigilantissime meditatus fuisse pyrrhus uidetur ut omnium scientiarum maxime regi cōgruentem: ceteros
 uero nihil existimasse. Quodam autem loco pyrrhon Caphisias melior sibi musicus uidetur it̄r-

rogatus dicit respōdiffe. Polyperconta ducem sibi meliorem uideri: q̄si ea dūtaxat regem q̄rere & itellige-
 re deceret. Fuit aut Pyrrhus mitis ac facilis: prōptus uero & liberalis ad gratias reprendendas. Esopi mor-
 tem pmolestē tulit: illum q̄dem humana p̄pessum affirmans ceterq; seipsum cruciare & improbū ducere
 q̄ differendo ac tardādo gratiā uiuenti nō rependerit. Creditā ut uideret pecuniā hāredibus creditoꝝ sol-
 ui licet: At gratias nisi sciētibus iis q̄bus debet p̄soluerit uir honestus & gratus offendit. Ex Ambrachia ut
 quendā maledicum pelleret p̄cantibus respōdit potius apud paucos illic manēs apud multos de nobis ob-
 loquaf. Quosdam qui p̄ uiolentiam iurgia in eum iactauerant ad se postea deductos rogauit an illa aduer-
 sus se dixissent: respōdente uero quodā ex ipsis ita o rex & plura et dixissemus si plus uini affuisset: Ridens
 Pyrrhus statim eos dimisit impunes. Vxores potētia ac regē gratia multas accepit post Antigonaē mortē. Nā
 & Autoloetis p̄anonīe regis filiā & Virenam Vardilii Illyrici & Lanassā Agathoclis Syracusani dotem
 afferētē Corcyram ab Agathocle captam: Ex antigona q̄dem Ptolomeū ex Lanassa uero Alexandrū ex
 Virena Helenum filios suscepit oēs manu p̄mptos ac bello feroces: statim a pueritia ad hoc ipsum innu-
 tritos. Dicit̄ cuidam ex filiis puero adhuc patrē rogāti cuiam regnum relinqueret respondisse ei ex uobis
 q̄ gladium acutiorem habebit. Sed hoc nihil differt ab illa tragica detestatiōe. Acuto ferro diuidāt fratres
 domum. Sic inhumana & fera regnādi cupiditas est. Post hāc pugnam Pyrrhus cum magna gloria & cele-
 britate nominis ac lētia in Epirum reuersus cum Aquila ab Epirotis salutare p̄ uos inquit Agla sum.
 qui me uestris armis tanq̄ alis ī altum extulistis. Deide cum audisset Demetrium grauius ægrotare cele-
 riter macedoniā quasi p̄dam abacturus ingressus pagē absuit quin totum regnū acquireret. Vsq; ad æfam
 enim p̄fectus est nemine obuiam p̄deunte multis uero ad eum deficientibus ac iuuātibus: donec ob ma-
 gnitudinem periculi Demetrius contra ualitudinem suam exercitus & per duces ac familiares copiis con-
 tractis aduersus Pyrrhum surrexit. Ille aut quia magis p̄datoria manu q̄ exercitu uenerat nō sustinuit: sed
 fugiens partem copiarū paruam amisit. Non tamē quia faciliter repulerat eum demetrius ideo Pyrrhum
 contempsit: sed cum statuisset res magnas aggredi & paternum recupare impium & ad hāc centum mi-
 lia militum & quinquaginta naues compareret: nō uoluit cum pyrrho bellādo tempus terere nec uicinū
 grauem impigrumq; macedoniā hostem relinquere: sed pacem cum eo firmauit ut contra alios reges ua-
 dere posset. Facta igit̄ pace cum magnitudo apparatus ac mens Demetrii simul conspiceret̄ conterriti re-
 ges p̄ litteras ac nuncios pyrrhum sollicitabant mirari se affirmantes si facultatem nocendi Demetrio p̄cla-
 renactus eam omittat: & cum ip̄um aliis bellis occupatum p̄turbatumq; macedoniā expellere possit tem-
 pus expectet quo cum illo aucto potentia ac uacuo ceteroꝝ impedimentorum pro aris ac focus molosso-
 rum deceret: p̄sertim qui nuper sibi Corcyram & eius uxorem abstulerit. Nam Lanassa pyrrho īfensa q̄
 aliis uxoribus magis deditus uideret̄ in Corciram abiit demetriumq; quem maxime indulgentem mu-
 lieribus audierat ad nuptias uocauit. Ille ueniens uxorem Lanassam accepit: & Corcyra suis p̄sidiis occupa-
 uit. Hāc reges ad Pyrrhum scripserunt & simul ipsi dum circa apparatus belli Demetrius immorat̄ noua-
 re res cōperunt. Nam Ptolomeus magna classe græcas adiens urbes a Demetrio eas seduxit. Lyfimachus
 uero supiorem macedoniā partem p̄ Thraciā ingressus populauit. Et Pyrrhus simul insurgens Beria iua-
 sit: ratus qd̄ euenit p̄ Demetriū cōtra Lyfimachum obuiam euntē īferiorem macedoniā partem sine p̄si-
 dis reliquisse. Ea nocte uisum est Pyrrho se ab Alexandro magno uocari atq; adeūtē iacentē cōspicere uer-
 bisq; humanis & amicabilem recipi. Et cū inter cetera diceret Alexander auxiliū se Pyrrho impigre latu-
 rus fretus audacia Pyrrhus & qua ratione īquit īperator qui ægrotus iaces me iuuare poteris. Ad hāc Alexan-
 der se uel noīe dūtaxat id factūq; promittens equū ascendisse ducēq; se Pyrrho p̄stitisse uisus est. Hoc ita-
 q; somniū erexit Pyrrhū: quāobrē subito exercitu traducto Beriam iuasit ibiq; parte copiarum relicta reli-
 quos sequi iussit. At Demetrius his cognitis cū p̄terea ī castris tumultū macedonū cerneret formidauit
 ulterius cōtra Lyfimachū exercitū ducere ne ob propinquitatē regis macedonis originē & gloriā habentis
 milites ad ipsum deficerent: Itaq; cōtra Pyrrhum utpote alienū & macedonibus perosum se conuertit: sed
 positus iuxta castris multi ex Beria uenientes Pyrrhum laudibus extollebant bello inuictum ac p̄clazē uix
 humanū uero ac benignū erga eos quos uicisset p̄dicantes. Summittebat quosdam & ipse Pyrrhus qui se
 macedonas simulantes dicerent adesse tēpus ut ex graui Demetrii dominatu ad uix benignum & amato-
 rem militum transirent. His pleriq; macedones mentē p̄stabant: ac uidere Pyrrhū quæritabant. Pyrrhus
 autē stabat detracta casside ac rursus eā capiti imponebat ut insigne hircinorum cornuum nosceretur. Ma-
 cedones tesseram petere alii quernas sibi coronas facere cōperunt: quod & Pyrrhi milites ea fronde coro-
 natos cernebant. Iam quidā ipsi Demetrio dicere ausi erant ipsum recte facturum si cederet ac regnum di-
 mitteret. Itaq; Demetrius motū exercitum cernens: atq; ob id conterritus clam aufugit clausa quadam &
 simplici chlamidula succinctus. Pyrrhus autē in castra receptus rex macedonū appellatus est. Sed adueniē-
 te postea Lyfimacho & commune opus Demetrii p̄fligationem p̄dicante ac diuidendū iter eos regnū cē-
 sente quod nondū satis credebat macedonibus: pyrrhus iuxta Lyfimachi postulata regnū & urbes diuisit.
 Hoc nunc bellū distulit: sed paulopost senserunt non cessationē inimicitie sed īdignationum ac discordia-
 rum principiū per diuisionē inisse. Quoꝝ enim nō pelagus non montes non deserta solitudo nō qui Asiā
 Europāq; diuidunt termini cupiditates diffiniunt: eos se contingentes ac permixtos quiescere nullo mo-
 do est existimandum: sed pugnant semper insidias atq; inuidias ingenitas habentes: pacis enim & belli
 nominibus tanq̄ numinis ut contingit utuntur non ad iusticiam: sed ad commoditatem: tunc meliores
 cum apperte bellum inferre fatentur q̄ cum iniuriarum cessationem amicitia uocant. Ostendit id pyrrhus
 iterum cōtra Demetrium uires tanq̄ ex infirmitate aliqua coligentem pro auxilio græcarum urbiū pro-

PYRRHI

fectus. Nam cum Athenas uenisset & arcem ingressus deæ palladi sacra fecisset atq; eadē die ex arce descēderet: Gratā inq; sibi fuisse Atheniēsiū fiduciā quā eos de se habere cōspexerat: Cæterę si saperēt nulli post hac regum portas apirent. Deide cum demetrio pacem fecit: ac paulupost ille in Asiam p̄fectus rursus cū Lysimacho in gratiā reuersus Thessaliā Demetrio abstulit: melioribus utēs macedonibus in bello q̄ i pace & ipse oīno neq; ad getem natus. Tandem Demetrio i Syria p̄fligato Lysimachus iā a cæteris bellis ociosus & getem agēs aduersus pyrrhum cōtendit. eumq; apud Edeffam supatum ad inopiā cōmeatum redegit: ac subinde p̄ litteras ac nuncios ad p̄cipes macedonum scriptas p̄ absurdum esse inq; si p̄grinum hoīem cuius maiores semp macedonibus seruissent dominū haberi cōtenti Alexandri amicos familiaresq; repellāt. quibus uerbis cū multi pmouerent cōterritus Pyrrhus cū Epirotaz ac socioz manu abiit omīsa p̄ eum macedonia modum p̄ quē antea ipsam q̄sierat. Vnde nec accusare populos ad utilitatē suā se mutantes regibus licet: Nam populi in hoc ipsos reges imitant p̄fidiaz ac p̄ditionum magistros q̄ eum maxime lucrari putant: q̄ minime iusticia utat. Tunc itaq; in Epirum amissa macedonia reiecto cum gete & pace uiuere fortuna dabat. Sed ipse si nō i ferre aliis nec ab aliis patere molestias nauseam ratus istar Achilēis tolerare quietem nō poterat: sed tabescebat animus illic manens pugnamq; & bellum cupiebat. Suscepit igit nouaz regē huiusmodi materiam Romani aduersus Tarentinos bellum gerebāt. Hi cum nec bellum sustinere nec deponere ob supbiam ac prauitatem p̄cipum suoz ualere: Pyrrhum ducem ad bellum uocare statuerunt utpote inter cæteros reges magis ociosum & rei militaris peritissimum. Huic sententię licet p̄ maiores natu grauioresq; resistere: tamen q̄ bellum cupiebāt in cōcionibus plus poterant: strepituq; & ui audiri bonos & prudētes uiros nō permittebant. Quo in tempore qdam Meton nomine uir urbanus ea ipsa die quo decretum de Pyrrho uocando sciri p̄ populū debebat & multitudo in concione sederet accepta corona & lampade quasi ebrius tibicine ducente ludibundus inconcionē peruenit. Vtq; sit in turba populari aliis applaudentibus aliis ridentibus & ut p̄cederet in medium inuitantibus p̄cessit ille & quasi cantaturus astitit: sed ubi silentium nactus est: Viri Tarentini iquit benefacitis qui iocari & ludere uolentibus dum licet pmittitis: Si tamen sapitis cuncti hac ludoz libertate fruimini anteq̄ Pyrrhus adueniat. Nam tunc nō nostro sed ipsius arbitrio uiuendū erit. Hęc uerba multos ex Tarentinis cōmouerunt murmurq; fuit p̄ cōcionem laudatium approbatiumq;: sed q̄ Romanos timebāt ne facta pace dederent formidātes populū icreparunt: quod ita ihoneste se deludi paterent: & simul his dictis Metonem cōcione p̄pellunt. Decreto igit p̄ hunc modum firmato oratores cum donis ad pyrrhum transmittunt nō solum Tarentinoz uerum etiam italicorum: qui dicerent se duce indigere sapienti & magnę auctoritatis. Nam copias satis ingentes sibi in italia affuturas. ex Lucanis Messapiis Sānitibus equitum eum. xx. peditum. cccv. milia habituz: Hęc nō solum ipsum Pyrrhum extullere: sed etiā Epirotas ad militiā promptiores fecerāt. Erat qdam in Thessalia Cyneas uir magni igenii & utpote qui Demostenis auditor fuerat in imitationem eius traditus maxime uim dicendi illius asequi uidebat. Hic apud Pyrrhum degens cum sæpe ad ciuitates transmitteret uerę esse ostendit id Euripidis dictum. Omnia conficit oratio quę hostile ferrum conficere nō pōt. Nam Pyrrhus ipse dicere solebat plures a Cynea oratione q̄ a se armis urbes esse partas. Itaq; ipsum semp in honore habuit maxime usuzq; opa illius plurimum est. Hic igit Cyneas Pyrrhum ad Italiam inclinatum cernens nactus illum aliquando ociosum in huiusmodi sermonem adduxit. Egregii qdem bello Romani esse dicunt multiq; bellicosis gentibus imparare. Quod si eos superare dii nobis dederint: quid tunc agemus Pyrrhe? Ad hęc pyrrhus de re haud quanq̄ obscura inquit o Cynea p̄conctaris: neq; enim barbara nobis neq; græca ciuitas illic resistere ualere Romanis superatis: sed habere inus confestim italiam totam: cuius magnitudinem & potentiam te ignorare minime arbitror parump̄ ergo commoratus Cyneas: enim uero cum italiam ceperimus iquit quid tūc agemus. Et pyrrhus nodū mente eius intellecta proxima inquit Sicilia est insula foelix ac populosa capi uero facilis ob seditiones ac discordias ciuitatum. Recte dicis inquit Cyneas sed an finis militiæ nobis erit Sicilia cæpisse. Deus modo inquit pyrrhus uictoriā præstet: nam his ueluti præludiis utemur ad res maximas cōficiendas. Quis. n. se Libya abstineat & Carthagine quam nuper Agathocles clam ex Siraculis p̄fectus exigua classe paulo abfuit quin caperet. His autē uictis nullus nobis resisteret hostis. Ita est inquit Cyneas. Constat enim quod & macedoniam recuperari & græcię dominari certissime cū hac potentia licebit. Sed uictis omnibus ac subactis quid faciemus tādē? Et pyrrhus ridēs ocium inquit agemus & quotidiana festiuitate mutuisq; sermonibus læticiaq; perfruemur. Cum ad hęc Cineas pyrrhum adduxisset. Ad quid uetat o rex iquit quominus nunc ista læticia & festiuitate & ocio perfruemur. Adest quippe nobis sine labore facultas eoz ad quę per sanguinem molestias & pericula nostra & aliorum peruēturi sumus. His cyneas uerbis turbauit potius regem q̄ ab incepto retraxit. Spem eorum quę cōceperat deponere nequeuntem: primo igitur Cyneam cum tribus milibus militum Tarentum misit: deinde multis ratibus & omnifariam nauigiis ex Tarento delatis uiginti elephantes equitum tria peditum uigintitriamilia funditores & sagittarios quingentos imposuit. Hoc apparatu nauigans cum medium teneret Ionium rapitur uento: borea itempeltiue ex orto classis per mare disiecta nauesq; diuersę alię i Libycum ac Siculum pelagus delate sunt: alias summā apagiam superare nequeunt nox simul & procella in loca aspera cæcaq; illidens omnes confregit præter regiam nauim. Hęc enim nauarum & gubernatorum magna ui aduersus uenti impetum nitentium tādē littus uersum adigitur: & dum obliquum habuit uētum magnitudie ac robore resistebat euadebatq;: sed postq̄ a terra ueniens procella ferire proram cepit ac periculum erat ne fatisceret & se mari sauenti uariisq; agitato uētis permittere terribilissimum omnium uidebatur: pyrrhus sese ex nauī in mare deiecit

statimq; circa ipsum familiæ amicorūq; erat certamen: sed nox & fluctus cum magno fragore ac uiolentiā opus difficile auxiliātibus faciebāt. Itaq; uix tādē luce exorta uento deficiente ad terrā puenit corpore qdem exhausto penitus sed robore animi iuncto. Messapii in quorū littora euaserat prōtissime ad opē ferendā cōuenerunt & simul naues qdam Pyrrhi tempestate supstitēs aduenerunt: In quibus erāt eqtes ppauca peditum uero circiter tria milia elephanti duo. Cum his itaq; copiis pfectus militibus quoq; a Cynea obuiam ductis Tarentum itrauit. Primog; tpe nihil inuitis Tarētinis agere cōcepit quoad nauibus ex mari seruatae copiae cōuenire. Tunc aut uidēs populum sua sponte nec seruare seipsum nec seruari ab alio posse sed tanq; illo ppugnato domi sedere balneis conuiuisq; indulgētem: clausit gymnasia & deambulatoria in quibus spatiātes p rebus uerbis militabāt: potus uero & lasciuias itēpestiuas inhiuit. Deiectū habuit ita acrem ut multi impium ferre insueti ex urbe migrarent seruitutē uocātes nō uiuere ad uoluptatem. Sed cum albinus romanog; cōsul cum magno exercitu aduētare & iam Lucaniā uastare nunciaret qd nondū aduenissent sociog; copiae: tamen indignum ratus id tolerare Pyrrhus cum exercitu obuiā pfectus est: pmissio caduceatore ad Romanos si uellent ante bellum se iudice & mediatore cum Tarētinis de iure cām decerni. Respōso aut a cōsule dato Romanos nec elegisse Pyrrhum iudicē nec formidare hostē tunc pgressus inter Pandosiam urbem Heracliamq; castra posuit. Ibi cum audiret Romanos trans flumen Sirien castra habere secus ipm amnem speculādi gratia obeqtauit ordinēq; & formā castrorum custodiasq; & disciplinā Romanog; admiratus. Hæc inqt barbarog; disciplina barbara non est sed opa eog; uidebimus ac de futuro iam sollicitus expectare socios statuit: Aduersus aut Romanos si forte trāsire amnem tentēt stationem opposuit. At romani ut ille expectare decreuerat sic ipsi puenire festinātes trāsire flumen cōeperūt uado pedites eqtesq; pluribus simul locis. Itaq; græci metuentes ne circūuenirent se traxerunt: & pyrrhus ut hæc sensit turbatus ducibus pedestrium copiarūq; mādauit ut cōestim armatos milites in ordinibus cōtinerent. Ipse autem cum tribus milibus equitum pfectus est sperans trāsēntes adhuc & sparsos Romanos sine ordine inuasurū. Sed postq; clypeos multos p flumine stantes equitesq; in ordine obuiam prodire cōspexit: Primus in hostes delatus armis atq; ornatu egregie insignis gloriam & famā uirtutis suæ rebus ipsius asseruit. Manus enim & corpus exhibens plio & contra hostes fortiter pugnans pudentiam tamē boni ducis nō omittebat: sed ubicunq; auxilio opus erat accurrens rectis cōsiliis bellum gubernabat. In ea pugna Leonnatus Macedo uirum italicum conspicatus in pyrrhum intentum semp; contra stantem & simul se mouentem: Cernis inquit o rex barbare illum quem niger equus pedibus albis portat. Is magnū qddam agitare aīo uidef. Nū te solū intuef & tibi soli intendit. Et pyrrhus ad hæc fata qdem o Leonnate nemo pōt effuge. Verum enim nec iste nec alius quisq; hostium in manus nobis uenisse gaudebit. Adhuc loquebant cum italicus citato equo infesta hasta pyrrhum inuadit non tamen regem percussit sed equum & simul a Leonnato ipsius equus percussit: Ambo in terram ceciderunt sed rex a suis protectus asportatus: italicus uero pugnans confoditur. Erat hic genere Ferentanus præfectus turmæ nemine Eplacus: hoc docuit regem magis cauere. Itaq; cum equites aspiceret impetum ferre non posse: Phalangem insuper ac citam opposuit. Ipse chlamyde & armis uni ex amicis traditis atq; illius assumptus incognitis ad prælium reuertit: resistentibus autem acriter romanis diu anceps fuit prælium. Septies enim dicuntur pepulisse ac pulsi esse. Nam permutatio armorum quæ ad salutem regi plurimū contulit paulominus rem subuertit uictoriāq; hostibus præbuit. Certatim enim ad cædem eius qui arma regia gestabat cōcursum ē: sed ante omnes Dexter quidam nomine illum prostrauit cassideq; & chlamyde detracta se Pyrrhū occidisse clamitans & spolia ostentans ad cōsulem properauit. Erat ob hoc romanis læticia græcis uero secordia atq; formido donec Pyrrhus intellecta re per aciem discurrens nudo capite se militibus ostēdit. Tandem uero equis romanorum ob elephantos conterritis ac sessores ide efferentibus imissus a Pyrrho Thessalus equitatus romanos cum magna cæde in fugam uertit. Dionysius non multo pauciores. xvi. milibus ab romanis cecidisse scribit. Hieronymus septem milia solum. Ex his autem qui cum Pyrrho erant Dionysius. xiii. milia Hieronymus pauciores quattuor milibus cecidisse tradit. optimos certe ex amicis & ex ducibus & quibus maxime utebatur fidebatq; Pyrrhus eo prælio amisit. Sed tamen castra romanorum cepit illis deserentibus & urbes sociorum recepit ac regionem multam populatus est. Tantū enim processit ut nō amplius trecentis stadiis Roma abesset. Post pugnam Lucanorum atq; Samnitum copiae ad eum uenerūt quos licet de tarditate reprehenderit tamen gaudere & magnificare uidebatur quod ipse cum suis & Tarentinorum dūtaxat copiis magnum romanorum exercitum superasse. Romani Albinum non reuocarunt quāq; dicatur Fabritius dixisse non romanos ab Epirotis sed Albinum a Pyrrho superatum fuisse arbitratus non esse uictum exercitum: sed ducem a duce arte superatum. Supplemento igitur habito & insup amplificato numero militum nulla mentio pacis a romanis facta est: quæ res Pyrrhum in admirationem cōuertit: Visum est igitur Pyrrho ut prior ad eos mitteret experireturq; an pacem uellent: nō enim esse præsentis potentiae suæ urbem romanā capere posse amicitiam uero & pacem gloriosam sibi post uictoriā iā partam fore existimabat. Missus itaq; Cyneas a rege cum primoribus ciuitatis locutus est: donaq; ipsis & eog; uxoribus transmisit: accepit autem nemo sed respōderūt omnes uiri mulieresq; si pax publice fieret & sua omnia regi offerere. In senatu uero multa præclare & humaniter dicta sunt a Cynea cum & liberationem capitiuog; & auxilium ad subigendam Italiam populo ro. Pyrrhus offerret ac pro his nihil aliud q amicitia sibi Tarentinis securitatem postularet. Et constabat Senatores ad pacem iclinari uictos iam semel magno prælio & secundam Pyrrhi uictoriā ob superadditas italicorum copias metuētes. Cum Appius Claudius uir amplissimus quidem cæterum senectute & orbitate oculorum a reipub. muneribus cessans auditis

his quæ a rege nunciabant ac rumore obtinente senatū pacem esse decretū tolerare nō potuit sed in curiā se deferri iussit. Latus igitur in lectica per fores ubi ad ianuā curiæ puenit filii simul & gener suscipiētes ipsū stantem in senatū duxerunt. Factum est silētium ad præsentiā tanti uiri. Ille autē ubi suo loco cōstitit ita dicere orsus est. Antea quidem inquit. P. C. hanc meā oculorū fortunā pmolesse ferebā nūc autē doleo atq; angor quod nō ultra cæcitātē ipsam surdus ēt sim ne turpes cōsultationes ac sūas uestras quæ huius urbis gloriā subuertunt audire cōpellerer. Vbi est. n. illa iustitia quā crebro uerbis usurpare soletis affirmātes si magnus Alexander in italiam profectus nobiscum adolescētibus aut cum patribus nostris tunc florētibus cōseruisset bellū: nequē eum tunc ut inuictū gloriā habiturū: sed aut fuga aut morte sua maiore huic urbi gloriā nomēq; reliquisset. Hanc igitur insolentiā uerborū nunc rebus ostēdite: Chaones & Molossos quæ semper Macedonum pda fuere & Pyrrhum regē eorū formidatis quæ unum ex Alexandri satellitibus semper secutus est ac coluit: & nūc nō magis Tarentinis auxilium ferēs quæ hostes domi fugiēs in italia uersat. Ausus profiteri principatum in italia cum hac potētia quæ ad paruā Macedonia partē cōseruandā sufficere nō ualuit. Non itaq; hūc remouebitis si amicum feceritis sed alios inuitabitis per contēptū nostri quāsi superare nos facile sit: si Pyrrhus abibit nedū pœna nō data eorum quæ contra nos fecit: ueruetiam mercede accepta fœderis eo auctore cum Tarentinis Sannitibusq; recipiēdi. Hæc Claudii uerba ad studium belli animos traduxere. Itaq; Cynea dimisso respōderunt Pyrrhus italia excederet tunc si uellet de amicitia ac societate uerba faceret. Quoad uero in armis adesset populū Romanū aduersus eū belligeraturū etiam si mille Albinos pugna supasset. Dicit Cyneas iterea dum hæc agerent cupiditate cognoscendi moribus ac institutis romanis studium impartisse atq; de ea re cum optimis uiris locutus Pyrrho postea retulisse cum alia multa tum senatum romanum multorū regum sibi confessum uideri. De multitudine autem populi formidare se inquit ne aduersus quandam Lerneam Hydram pugnare uideant. Supra pupulum enī plures quæ antea pugnassent consuli decretos & multipliculos insuper ex his qui arma ferre possent superesse. Post hæc legati ad Pyrrhū pro captiuis redimendis missi iter quos. C. Fabritius fuit cuius Cyneas retrulerat maximam apud Romanos mentionem haberi ut uiri boni quidem atq; bello egregii ceterum uehementer pauperis. Huic igitur rex seorsum blanditus ut pecuniam a se caperet suadebat nō ob aliquā turpem causam sed ob amicitia & hospitalitatis iudicium. Renuente autem Fabritio tunc quidem destitit. Postridie uero ipsum tenere uolens utpote qui nunquā antea elephantum uidisset iussit dum simul loquerentur maximū elephantū post auleam iuxta se cōstitui ac deinde subuoluto aulea sublata elephas ex improuiso conspectus pmolescē supra caput Fabritii extulit ac uocem terribilē asperāq; emisit. At Fabritius tranquille conuersus leuiterq; arridens inquit: nec heri augē nec me hodie bestia pmouit. In cœna autē apud regem acta cum multi ac uarii sermones incidere pleriq; uero de græcia ac de philosophis sorte euenit ut Cyneas Epicuri mētione faceret memorās ea quæ ab Epicureis dicuntur de dii immortalibus ac de rep. ut nōnulli finem bonorū in uoluptate ponentes curā reip. fugiendam censent: utpote fœlicitatis corruptionem. Deos autem a gratia atq; ira longissime remotos nec ullam de nobis curam suscipientes in ociosam uitam & plenā uoluptatum coniciant. Etiam ipso die ante Fabritius exclamans o utinā inquit hæc Pyrrho & Sannitibus cordi sint quod diu aduersus nos bellum gerunt. Sic itaq; mentem uiri rex admiratus magis ac magis optabat pacem quæ bellum cum romanis habere. & Fabritium priuatū rogauit: ut facta pace una secum esse uellet primus amicorū & ducum suorū futurus. Ad hæc dicitur Fabritius summissa uoce respōdisse. At ne hoc quidem tibi o rex conducit. Illi enim ipsi quæ te nunc admirantur & colunt si me experiant a me potius quæ a te regi optabunt. Pyrrhus non tyrannice neq; superbe uerba Fabritii suscepit sed quæ magnitudine animi Fabritius foret ad amicos protulit: & captiuos illi credidit solum ut si non decerneret pacem senatus postquam cum parentibus ac domesticis saturnalia peregissent ad eum remitterent: atq; ita factum est: post festiuitatem aduersus non redeuntē pœna per senatum decreta. Deinde cum Fabritius consulatum inisset ueniens quidā ad eum in castris epistolam detulit medico regis per scriptam: in qua offerebat se pyrrhum ueneno necaturum si præmiū tradere sibi absque ullo discrimine bellū pro romanis conficiēti. At Fabritius iniuriam hominis detestatus & collega in eandem sententiam adducto pyrrhum statim per litteras monuit ut insidias medici caueret. Litteræ huiusmodi fuere. C. Fabritius & Qu. Aemilius cōsules pyrrho regi Salu. Neq; amicorū neq; hostiorū fortunatus existimator eē uideris. Cognosces enim cum hanc epistolam ad nos transmissam perlegeris te bonis quidem ac iustis uiris bellū inferre malis uero atq; iniustis cōfidere. Hæc autem nō tui gratia nota facimus tibi sed ne mors tua nobis calumniam afferat: quasi uirtute nequiremus te superare dolo contendisse. Acceptis itaq; pyrrhus Fabritii litteris medicoq; cōuictō & supplicio iuste affecto ad retributionem beneficii captiuos omnes gratis Fabritio romanisq; restituit. Rursusq; Cyneam misit pro pace firmāda. At romani nec gratias ab hoste nec mercedem accipere uolentes parem Tarentinorū atq; Sannitiū captiuorū numēq; pyrrho remisērūt de amicitia uero & pace nihil agitari permiserūt priusq; res ipse cum armis atq; exercitu cumq; his quas secū ex græcia duxerat naues ex italia nauigasset: procedēte itaq; bello rursus apud Ausculum urbem cum romanis pugnatum est. In ea pugna compulsus rex ad loca aspera & flumen graue atq; limosum cū elephantū impetum capere nequiret multis uulneribus ac magna suorū cæde usq; ad noctem dimicauit. nox præliū diremit. Post tridui uero equioribus locis strusta acie & superioribus saltibus præsidio occupatis missisq; inter elephantos iaculatoribus ac sagitariis denso agmine romanos inuasit. At Romani nequaquam a loco ut pridie adiuti: sed æqua planicie contra frōtem uenientes cū prius quæ adessent elephantū pedites perfligare properarent grauius aduersus Sarissas cum gladiis pugnant: uulnerarere ac cedere hostē itenti nullā propriam mentionē habebāt. Tandē post magnū spaciū dicitur fuga ex ea parte qua rex premebat fieri cepta. Sed plu

nimum elephantum suo robore atque audacia profecerunt neque uirtutibus romanis uirtute uti sed quasi uolentia cum
 iustam superuenientis fluctus ac terremotus in fugam compulsi. fuga uero non longa sed in castra fuit. Hieronymus
 sex romanorum milia eo proelio cecidisse tradit. A Pyrrho autem in regis commentariis relatum esse dicit tria mi-
 lia & quingenta quingentis desiderata. Dionysius tamen nec duas apud Asculum pugnas nec superatos tradit romanos
 At semel dumtaxat usque ad occasum solis pugnatum. Vix tandem prolium direptum uulnere pyrrhi hasta brachium
 transiit. Cecidisse autem & a Pyrrho & a romanis supra. xv. hominum milia & utrinque pariter a pugna cessatum.
 Dicit Pyrrhus in recedendo numero militum suorum dixisse si alia item pugna romanos uicerimus oio perii-
 mus. Maxima. n. pars militum quos secum adduxerat iterierat & propterea amici atque duces oes propter admodum
 paucos alios quos uocaret nulli erant: & simul socios nimis impigros cernebat. Romanis uero quasi ex fonte
 quodam domum manante celeriter castra replebant nec superati remittebant animam sed magis ad prolium incendebant
 His difficultatibus circumuentus in nouas rursus spes incidit. Simul. n. ex Sicilia & ex graecia uiri ad eum ue-
 nerunt alteri agrigentum Syracusas & Leontinos offerentes rogantesque ad pellendum Sicilia Carthaginenses:
 insulamque a tyrannis liberandam sibi auxilium ferret. Alii ex graecia nunciabant Ptolomeum Ceranum contra Gala-
 thas profectum cum exercitu perisse maximeque ad tempus flagitare: ut cupientibus Macedonibus adesset. Quastus
 itaque aduersus fortunam quae plurius ac magnae regis occasiones unum in tempus coniecisset & quasi utrumque in parte sua
 haberet: alteram sibi perire arbitratus deliberabundus atque anceps aliquotum praestitit. Tandem uero ad Siciliam ut-
 pote materiam regis grandiorum prope propinquitatem libyae afferentem conuenit: statim Cyneam misit ciuitatibus
 uti consueuerat ex parte sua praefaturus. Ipse autem praesidio apud Tarentum relicto Tarentinis id grauius ferentibus &
 aut aduersus romanos bellum gereret una secum quae de ca uenerat aut qualem acceperat urbem talem relinqueret: po-
 stularibus nullo benigno dato responso sed quiescere eos: & expectare tempus iubens in Siciliam nauigauit. Ut pri-
 mum siciliam attingit ciuitates secundum spem antea praestitam sese illi dederunt: eorum autem ad quae uis & armis opus fuit
 nihil a principio restitit: sed cum triginta milibus peditum duobus milibus quingentis equis ac uiginti nauibus
 Carthaginenses aggressus eorum potentiam euertit. In expugnatione ericis munitissimi oppidi & magnis Car-
 thaginensium praesidiis firmati tota se arma induit & moenia subiens ludos Herculi uouit: si daret sibi ut gene-
 re ac fortunis suis ea die se dignum pugilem ostenderet. Inde scalis admotis primus omnium moenia conscendit. Re-
 sistentium uero multi erant alios ab utraque parte muro deiecit alios circa se gladio necatos coaceruauit. Ipse
 quidem illesus & terribili ac truci aspectu illud homericum praebuit recte ac perite dictum: Fortitudinem solam inter
 ceteras uirtutes saepe furentes quosdam impetus habere. Capta urbe uota deo praesoluit: spectaculumque omnia lu-
 dorum exhibuit. Mamertinos deinde quae circa Messanam incolentes graecos uexabant ac plerisque ex his uectigales
 sibi fecerant aggressus. Erant autem hi barbari multitudo ingens & bello ferox ex quo latina lingua a marte nota-
 bantur publicanos eorum necauit: ipsis autem pugna superatis praedicta multis ex locis deiecit. Carthaginensibus pa-
 cem: postulantibus pecuniamque & classem pro amicitia offerentibus respondit unam esse pacis diuina si omissis om-
 nibus citra libycum mare terminos caperet. Successibus autem & magnitudine regis relatus eum spes eorum pro quibus
 a principio nauigarat responderet primamque libyam concupisceret atque ea de causa ad ipsas quae habebat naues re-
 miges cogeret non benigne sed imperiose ac superbe ciuitates praesebat. Sic ergo contra consuetudinem sui
 in quo egregie mitis ac placidus nullique molestus fuerat de populari tyrannus factus ingratitude ac
 praesidia nota contraxit. Sed hoc ciuitates quae grauatae tamen quando necesse erat tolerabant. Vix cum Thæona
 & Sostratum principes Syracusanorum qui auctores fuerant ciuitatem ei tradendi adiutoresque in cunctis pro Si-
 ciliam fuerant suspectos haberet nec secum ducere nec domi relinquere uellet. ac Sostratus quidem metu au-
 fugisset: Theon uero ab eo interfectus fuisset: non pedetentim neque parumper mutati animi sed repente aduer-
 sus ipsum siculorum odia exarserunt. At statim aliae ex ciuitatibus Carthaginensibus aliae Mamertinis se con-
 iunxerunt. Cernens defectiones & conspirationes contra se initas Pyrrhus litteris Sannitum & Tarentinorum acce-
 ptis qui uix resistere bello poterant & exclusi regionibus auxilium rogabant occasionem hinc arripens adbeui
 ex Sicilia quasi non metu nec desperatione regis siculae sed opitulationis causa recessit. Re autem uera cum Sici-
 liam ueluti nauem tempestate agitata tenere non posset & occasionem abeundi quaereret seipsum rursus in italiam
 proiecit ferunt cum abiret Siciliam respexisse ac dixisse O quale Carthaginensibus & romanis pro hac insula
 palaestram relinquimus: & hoc quidem ut coniectatus est ita euenit. Barbaris autem in ipso recessu insultantibus Car-
 thaginensibus uero nauali praelio in ipso portu lacescentibus compluribus ex nauibus suis amisis in italiam
 peruenit. Mamertinorum haud pauciores quam decem milibus primo transgressu signis collatis dimicare cum non
 auderent iniquis locis impetu contra regem facto totum exercitum turbauere. Ibi duo elephantum & multi ex iis qui
 posterius clauderant agmen oppressi: ipse rex a fronte discurrens aduersus homines bello assuetis magno
 cum periculo restitit: uulnere autem in capite accepto cum paulo ex pugna cessisset etiam magis extulit hostes: quorum
 unus praeter caeteros ferox proceriore corpore & splendidis armis superba uoce regem si uiueret in certamen pro-
 uocabat. At Pyrrhus ob haec irritatus iraque incensus & sanguine foedatus truci aspectu terribilis in pugnam
 rediit: & barbarum illum consecutus ita caput percussit ut uictus & uirtute gladii usque ad partes inferiores plaga
 descenderet: cederetque: hincinde diuisae corporis partes. Hoc barbaros continuit ne amplius prosequerentur qua-
 si supra humanam uis Pyrrhum admiratos ceteritosque. Ipse uero quod reliquum erat itineris secure profectus Tar-
 rentum peruenit peditum. xx. equum. xxx. milia secum adductis statimque optimo quoque ex Tarentinis delectu aduersus
 romanos quae tunc in Sannio castra habebant contendit. Sannites multis iam proliis superati & spe simul cum rebus amis-
 sa simulque ob nauigationem in Siciliam aduersus Pyrrhum infensi minus frequenter ad eum uenerunt. Sed Pyrrhus
 oibus copiis bifariam diuisis & parti in Lucaniam missis ut altere consulere demorarentur ipse contra. M. Curium apud
 Beneuentum castra habentem exercitum duxit. Curius uero quae & collegae aduentum expectabat & simul auguriis pu-

gnare uetantibus pugna detractabat. Præparatis igitur Pyrrhus ante eum opprimere quæ collega aduertaret fortissimis militibus & belicissimis elephantibus delectis noctu castra ex superiori loco congregari contendit. Vadam longam uiam & siluis densam lumina defecerunt: errorque factus est: ortaque exinde mora dies albescere coepit & ab romanis conspici ex motibus descendere. Primo itaque trepidatum est in castris: sed tamen pactis sacris necessitate cogente Curius castra egressus primos iuadit eosque in fugam uertens omnes cõterrit: ut et complures ibi caderent & quidam ex elephantibus caperent. Hæc uictoria Curium extulit ut ad iustam descenderet pugnam: Itaque perditus in apertum & signa conferens partis hostes in fugam uertit partim & ipse elephantum impetu ad castra repulsus est. At milites presidio castrorum relictis frequenter per uallo stabant a consule uocati impetu de superiori loco factis bestias in fugam per suos retro uertere coegerunt: quæ res uictoriam romanis tradidit & simul principatum. Nam gloriam quasi insuperbiles ex illa uictoria nacti cõfestim Italiam & paulo post Siciliam subegerunt. Per hunc modum Italia Siciliamque decedit Pyrrhus sex annorum tempore in illis absumpto & rebus quidem attenuatis sed robore animi inuicta fama ex eo bello nactus est quasi peritia rei militaris & fortitudine atque audacia plurimum iter sue ætatis reges precelleret. sed quæ re possidebat spe illoque quæ nondum habebat disperderet nihilque eorum quæ ad tuendum iam parata attinent conseruaret. Itaque assimulauit ipsum Antigonum lusori quæ & multa & bene iaciat sed cedentibus uti nesciat. Reuersus in Epirum cum octo milibus peditum & quingentis equis cum pecunia non haberet bellum querebat unde exercitum alere posset. Igitur ad eas quas antea habebat copias quibusdam Galathis adiunctis Macedonia ingressus est: quasi perdam exinde abducturus. Sed cum frequentes cepisset urbes militumque duo milia ad eum defecissent amplificata spe aduersus Antigonom Demetrii filium Macedoniam tunc obtinentem ducit ipsumque inuadens iusta acie dimicauit. Qui extremum Antigoni claudebant agmen (Galatæ hi erant) fortiter resisterunt uehementique exorta pugna fere omnes a Pyrrho occidunt. Duces uero elephantum circumuenti seipsos ac bestias dediderunt. Itaque acceptis his & fortuna magisque consilio fretus Phalangem Macedonum inuasit. At macedones metu ac trepidatione pleni sese ab impetu pugnae continuerunt: ac fide per primores accepta se Pyrrho tradiderunt. Antigonus uero profugiens quasdam maritimas urbes retinuit. Sed Pyrrhus in huiusmodi fortuna magnum aliquid sibi ad gloriam pro ea quæ circa Galathas egerat peractum existimans ornatissimis ac splendidissimis eorum spoliis in templo itonidis Mineruæ suspensis hoc carmen inscripsit. Hæc de pugna Galatharum munera gente molossis Pyrrhus fixit captiua Mineruæ: Cum totum Antigoni robur totaque subegit pugnae turmas. Nec id mirabile namque egregium bello & clari semper in armis Eacide. Post pugnam cõfestim urbes suscepit. Egæis uero expugnatis & in aliis durus fuit ac molestus & in eo potissime quod ibi presidium Galatharum quos secum habuerat custodiae causa dimisit. Galatharum genus infaciabile pecuniis sepulchra regum quæ ibi erant fodere neque ueriti auxilium & ornamenta opima subtraxerunt. Ossa uero per superbiam abiecerunt. Hoc Pyrrhus leuius quam decebat tolerare uisi est siue ob alia impedimenta differens siue ob timorem quod barbaros ad supplicium cogere formidabat. Itaque in ipsum redundauit infamia. Nondum satis firmæ res Pyrrhi in Macedonia erant cum ipse ad alias rursus spes mentem conuertit. Cleonymus erat spartiatata regio genere exortus: ceterum quod uolentus ac superbus uidebatur nec beniuolentiam nec fidem apud Lacedæmonios habebat. Itaque eo excluso Areum regnare iusserat. Hæc erat uetus eius indignatio aduersus ciues. Vxorē uero accepit Cleonida Leonthichide forma præstantem & regio ite genere exorta. Hæc Acrotati Arei filii adolescentis inano amore correpta tristes ac infantes nuptias Cleonymo prebuit. Non. n. latuit quem spartiatatam ab uxore spreto. Sic igitur domesticis rebus simul & publicis infensus ira atque indignatione concitatus Pyrrhum contra spartem induxit. xxv. peditum duo milia equitum elephantos. xxiii. habente. Itaque ex magnitudine apparatus statim constitit non Cleonymo spartam sed peloponesum totam sibi affectare: Quam uerbo quidem Lacedæmoniorum legatis apud Megalopolim negauit. At enim se uenisse ut ciuitates ab Antigoni dominatione liberaret seque natos suos minores ne quid prohibeat spartam missum ut Laconicis moribus erudirent & hoc præ ceteris haberent regibus. His simulationibus obuios decipiens quæ primam Laconicam attigigit: perdam & rapinam late excoquit. Inculantibus autem legatis quod non indico bello eos inuasisset: At nec uos inquit spartiatatæ quod facturi estis aliis pronuntiatis. Inde Lacedæmonia exercitum amouit quam cum Cleonymo placeret primo aduertu inuadere ueritus ut ferunt Pyrrhus ne milites urbem noctu ingressi diriperent: exercitum continuit in quiete hoc postridie se factum. Ea dilatio ciuitatem seruauit: nam spartiatatæ quidem pauci erant & imparati. Areus ipse non aderat sed in creta corcyreis bellantibus auxiliū tulerat. Pyrrhus igitur neminem sibi repugnatum existimans iuxta urbem castra posuit. Cleonymi uero domum amici clientisque sic ornauerat ac parauerant quasi Pyrrhus apud eum conuenerat esset. Per noctem Lacedæmonii primo decreuerant foeminas omnes in cretam mittere sed ipsæ contradixerunt: quare Archidamia cum gladio in senatum uenit uiros iurgata: si uiuendum foeminis putet sparta euerfa. Deinde contra hostium castra uallum ex curribus facere statuerunt: unde stationem ab impetu elephantum tutam habentes resistere possent. Hoc facere incipientibus uenerunt uirgines ac mulieres una cum senioribus ut sibi id opus conficiendum relinquerent: eos uero qui pugnatu erant quiete agere corporaque curare iusserunt. Ipsæ insuper tertiam partem fossæ fecerunt: erat latitudo sex cubitorum profunditas quattuor longitudo ortopletron ut philarchus scribit: ut uero Hyenimus aliquanto minor postridie summo mane cum hostes mouerentur mulieres arma telaque uiris ministrantes pugnare uiriliter hortabantur: Ut dulce quidem in oculis patriæ uincere preclare uero in manibus matrum ac foeminarum interire. Cleonymus autem seorsum ab aliis laqueum parauerat ne urbe capta in potestate Cleonymi uiua perueniret Pyrrhus cum robore armatorum in ipsa fronte aduersus confertos spartiatatæ clypeos per ipsum agere haud quamquam satis firmum pro recentiam operis impetum fecit. Ex alia parte ptolomeus filius cum duobus milibus Galatharum atque chaonum delectorum repleta fossa currum transgredi nitebatur. Currus alte de fossis in terram rotis & inter se conexi non solum transire conantibus aditu

non pmittebant: sed & Lacedæmoniis graue ac difficile defensionē reddebant. Sed cū Galathæ rotas euellere & i flumen trahere conarent cōspicatus piculum Acrotatus adolescens p urbem discurrit secūq; trecentos hoies rapiens Ptolomeū minime hoc suspicantē p quædā cōnexa abiens circūuenit: Extremosq; a dor- tus ab oppugnatione ualli in se pugna uertere coegit: impeditos iter currus & in fossas ruentes magna cæ- de ppellit. Spectauerant seniores & mulieres turbæ Acrotatū egregie pugnante. Itaq; cū paulopost p urbem ad stationē suam reuertere sanguine madens & uictoria exultās celsior sane ac pulchrior Lacenis uidebas & Cleonydis inuidebant amori. Suorū uero nonnulli sequebant clamantes uade age Acrotate tibi habeas Cleonyda. Modo quoq; pbos natos patriæ crea. Ab ea etiam parte qua Pyrrhus erat multi ex Lacedæmoniis egregie pugnarunt & in primis Philius post plurima fortitudinis opera & magnā hostiū cædem cum sentiret multitudie uulnerē se deficere loco suo alteri tradito iter suos cedere puidit ne corpus eius hostes haberent. Nox tandē oppugnationē diremit. Ea nocte p quietem Pyrrhus talē habuit uisionē, Videbas sibi Lacedæmona fulminibus a se missis pcessam conflagrare totam seq; ob id factum mire lætari pgaudio itaque excitus e somno milites arma capere iussit & amicis somniū enarrauit quasi i urbē expugnaturus: cui cum alii uehementer assentirent congauderentq; Lysimachus nō placere sibi uisionem respondit: sed uereri se ait ne quēadmodum loca de cælo tacta remanent auia sic Pyrrho igressus in urbē denegari a diis immortalibus ostendat: At Pyrrhus hæc ut uana atq; idocta aspernatus fiducia plenus luce prima milites in oppugnationē adduxit. Lacedæmonii uirtute mirabili resistebant & aderant mulieres tela uina & cibaria ministrantes uulneratosq; suscipientes. Macedōes qui cū Pyrrho aderant fossas iplere materia armisq; & cadaueribus inuectis conabant. Ad hoc cum Lacedæmonii concurrerent cernunt Pyrrhum itercurrus ipso equo pfectum magna ui anniti ut urbem irrumpat. Clamore ab ea parte exorto & concursu in eum facto dum adigit equum i hostes Pyrrhus cretensi: telo sub uentre equus pcutit: quo ex uulnere concitus moribundus in loca ardua ac lubrica Pyrrhum pstrauit. ex hoc & cætera cessauit pugna. Sperabat tamen Pyrrhus Lacedæmones qui pene oēs uulnerati & cōplures mortui erāt remissuros tandē animos. Sed bona eius urbis fortuna siue hoium uirtutem experiri siue quantā haberet potestatem ostendere uolēs cum iam pagē spei Lacedæmonis supesset Aminiam phocēsem unum ex ducibus Antigoni cum militibus cōductis ex Corintho auxilium ferentem adduxit. Nec multo post Areus rex his cognitis ex creta ppere rediit militū duo milia secū ducēs. Itaq; mulieribus domum remissis nec amplius eis pmissa defensionis cura & senioribus q arma necessitate cogētē acceperāt dimissis ipsi pugna susceperūt. At pyrrhū maior habebat cupiditas ob ea quæ supuenerant auxilia urbis expugnādæ. Sed cū nihil pficeret multis plagis acceptis tandē ab oppugnatione destitit: pdaq; ex agris abacta ibi hyemare cogitabat: sed fatū uitari nequaq; pōt. In argo. n. Aristei contra aristippum factio erat. Cum ergo aristippus antigoni amicitia frui uideret: aristeus pyrrhum uocare in argos pperabat. Ad pyrrhus alias spes ex aliis semp inuoluens & successibus quidē ad alia capescenda elatus quæ autē aduersa euenerant aliis corrigere & emendare cupiens: nec uincens nec uictus quietē agere sciebat confestim igit Argos contendit. Areus multis insidiis dispositis uiag; qua maxime difficilis erat occupata Galathas & Molossos qui extremū claudebāt agmē laceflebat. Pyrrho ex sacris rite pactis dictū p Aruspices erat iacturā cuiusdā ex necessariis ea die cauedā eē: sed ex tpe ob tumultu mente seductus iussit ptolomeū filiū laboratibus auxiliū ferre. Ipse autē ppere angustiis exercitū educebat. acriter pugna circa ptolomeū exorta delectorū spartiatarū quorū duxerat Eualcus & iuicē iplicatis Croesus qdē cretensis uir robustus ac manu pmpus ex obliquo discurrēs acriter pugnante adolescentē trāsuerberat p sternitq; ad cuius casum cū fuga suorū facta esset sequentes Lacedæmonii uicētesq; i apram planiciem parū caute se effuderunt. In eos itaq; Pyrrhus audita filii morte dolore & ira icēsus se cū eqtatu Molossorū cōuertit. Ipse ante oēs puectus cæde ac sanguine Lacedæmoniorū cūcta repleuit semp quidē iuictus ac summus bello uir: sed tūc priora oīa fortitudinis opa longe supgressus. Citato at i Eualcū equo pagē absuit qn Eualcus q obliquus erāt manū pyrrhi qua habens tenebat amputaret & certas ipsas habenas præcidit: sed pyrrhus cū illū trāsiodisset ex equo p siluit ac pedes dimicās totā sup uno Eualco pugnante delectorū cateruā occidit. Per hunc modū magna stetit Lacedæmonius cupiditas ducū qui cū finē iā cæpisset bellum gloriam uincendi sequebantur. pyrrhus uero quasi iustrationē quādā filio soluisset & funebre splēdidum celebrasset certamen: magna doloris parte in ultione relicta argos cū exercitu contendit. Cognito autem Antigoni aduentu qui arduis locis supra planiciē infederat ipse circa Nauleā castra posuit. Sequēte uero die p caduceatorem ad Antigonū missum ut i campū descenderet & pugna decerneret puocauit. Ad hæc Antigonus respōdit militiā suā non magis armorū q; temporū eē pyrrho autē si uitæ suæ tedeat satis multas uias ad interritū patere. Ambobus aut oratores ex argo uenerūt rogātes ut urbē dimitterēt ad neutrū eorū ptinentē ambobus amicā. Antigonus uerbis eorū motus filiū suū obsidē Argiuis tradidit. Pyrrhus autē p mittebat quidem se abiturus: sed cum fidē non haberet eius pmissio suspectior erat. Hic dum sacra faceret pyrrhus capita boū iā recisā linguas cū gemitu emittere cōspecta sunt: In argo autē licei uates cucurrit clamitans cæde & cadaueribus plenam urbē se uidere per obscurā noctem pyrrhus moenia subiens p portā quam diampares uocant apertam sibi ab aristeo Galathas i urbem præmisit & fuit silentium quoad foz argiui occuparunt: nec quicq; argiui senserant. Sed cum tandem elephantos adductos porta non caperet atque ob id turris ablata reponeretur: & utpote in tenebris mora ac strepitus fieret: argiui rem senitientes ad clipeum & alia munita urbis loca concurrunt missorū ad antigonum nuncio ipsum i urbem uocant qui ueniens prope moenia subsedit milites autē & filiū cū ualido p̄sidio in urbem trāsmisit. Venit et areus Lacedæmonius mille cretenses ac spartiatas secum agens. Et simul oēs i Galathas ipetu facto haud

CAII MARI

segniter conturbant. Pyrrhus autem cum clamore urbem ingressus cum a Galathis alacriter reclamaret coniectans laborantium ac trepidantium esse signa proferre suos iussit per cloacas & aqueductus quibus urbs plena est cum summo periculo equites impellens. Erat autem maxima interitudo viarum atque clamor errorumque ut in nocturno plio per loca ardua atque incognita nec ulla ducum moderatio aut opera per tenebris & ambiguitate esse poterat. Sed praestabant ambo diem expectantes. Cum itaque iam illulceret clypeus armis hostilibus refertus ipso aspectu Pyrrhū deteruit & simul in foro inter cetera ornamenta lupi aenei & tauri quasi praesentes conspicatus phorruit ueteris oraculi memor sibi fatum impendere extremum cum lupum cernebat aduersus taurum pugnare. Haec argui ob antiqui facti memoriam sculpta in foro habebant. Nam Danao primum eas partes aduenti lupi asserunt uisum aduersus taurum pugnantem: posuisse uero se lupum qui aduenas incolas inuaderet. sic pugnae spectato euentu cum lupus uicisset Apollini uouisse lyceo ac subinde rem capescetem supuisse Gelamorem qui tunc Argis regnabat expulso. Haec erat causa cur in foro Argiuo lupi ac tauri imago posita esset. Ob illorum igitur aspectum Pyrrhus & simul quod ea quae sperauerat non praecedere cernebat turbatus pedem referre statuit sed cum angustias portarum formidaret ad Helenum filium qui cum magna manu extra moenia sedebat mittit ut & muros diruat & exeuntes excipiat tuteturque. Dum uero proferat ac trepidatisque missus erat nec quicquam recte nunciat adolescens per errorem cum reliquis elephantis & militibus delectis per portas auxiliū patri laturus denso agmine ingreditur. Iam Pyrrhus retrocedere coeperat: & quod diu fore praemisit copias subducere egregie hostes repressit. Sed postquam ex foro in angiportum quo ad portam iter erat descendit: in hoc hi qui auxiliū ferre ueniebant obuiam facti eius subditiōne impediunt. Nam & partim eo clamante non exaudiebant partim & si parere uellent ab extremis uenientibus impellebant: & maximus elephas in ipsa porta casu ex transuerso perstratus exitum prohibebat: alter uero ex his qui iam intrauerant cui Victoria erat nomen perstratum uulneribus gubernatorem recipe queritans se inter eos qui pedem referebant admiscuit hostes & amicos pari impetu conculcans donec reptum gubernatoris cadaver permissis sublatum ac dentibus ambobus susceptum reportauit: ac ueluti furens obuios quosque necabat. Sic ergo inter se praesens & complicatis nihil agi poterat sed tota multitudo ueluti in unum corpus conflata erat: nec ulla pugnae repugnandiue facultas dabatur. Si gladius promptus aut hasta deflexa erat per multitudinem eximi non poterat nec in uaginam reponi ac per eum modum non in hostium sed in suorum tela compulsi necabant. Pyrrhus igitur cum hunc aestum fluctuationemque uideret insigne quo galea eius conspicua erat detractum cuidam ex amicis tradidit. Ipse autem equo confusus in eos qui insequerentur hostes impetum fecit. Ibi hasta percussus cum per Thoracem non magnum nec mortale uulnus accepisset in percussore (is erat Argiuus nec claro natus loco sed pauperis Aniculae filius) equum adegit. Mater forte desuper una cum ceteris foeminis pugnam spectabat quae cognito filii periculo & ob id formidans ambabus manibus tegulam sublatam in caput Pyrrhi dimisit: eo ictu casside percussa & spōdilis secunda ceruicem attritis lumina eum defecerunt. Prolapsisque habenis ab equo delatus iuxta lycini monumentum cognitus fere omnibus cecidit. Sed Zopitus quidam Antigoni miles duobus aut tribus comitatus cum ipsum cognouisset in uestibulum quoddam pertraxit incipientem iam se ex ictu recipe. Ibi cum Hopyrus ceruicem incisurus gladium eduxisset: ita torue ipsum prospexit Pyrrhus ut illum ad tremorem per metu compelleret nec recte sed ad os & mentum uix tandem ceruicem secaret. Iam res pluribus nota erat cum Alcyoneus Antigoni filius adiens caput percussit quasi cogniturus: idque acceptum ad patrem ferre proferauit is tunc una cum amicis sedebat qui postquam caput aspexit cognouitque filium baculo percussit ac repulit barbae & pollutum appellas. Ipse chlamyde ante oculos obducta lachrymauit: Antigoni aui & Demetrii patris recordatus domesticorum exemplorum uolubilis fortunae. Caput itaque & corpus Pyrrhi magnifice cremauit. Cum uero Alcyoneus sordidatum conuenisset Helenum eumque benigne & humiter patri adduxisset conspiciens eum Antigonus melius inquit nunc quam prius a te factum est filii: sed ne nunc quidem satis qui hanc uestem non abstuleris ob quam nos qui uicisse uideremur magis dedecorat quam se. Post haec adolescentem complexus ad priorem habitum ornatumque restituit & in Epirum remisit. Erga amicos quoque Pyrrhi benignus fuit castrorum atque exercitus uniuersi potitus.

CAII MARI VIRI ILLUSTRIS VITA EX PLUTARCHO GRAECHO IN LATINUM PER GVARINUM VERONENSEM VERSA.

CAII MARI QVEMADMODVM NEQVE. Q. SERTORII QVI IBEROS In iuditionemque populi Romani redegit neque. L. Memmii. qui corinthum deleuit tertium nomen dicere non possumus: Nam Achaicus huic ut Africanius Scipioni ut Metello numidicus ex re gesta agnomen fuit. Ex quo magnopere Possidonius reprehensione dignos putat eos qui censent tertium nomen romanis proprium esse: ut Camillum ut Marcellum ut Catonem. Nam qui tantummodo duobus nominibus nuncupantur nomine carerent: Erat autem quae hac ratione rursus ipse sine nomine mulieres esse uoluit. Nulli enim mulieri primum nomen quod proprium apud Romanos Possidonius esse arbitrat imponit. Alii autem eodem nomine a cognatione dixerunt: ut Pompeios ut Mallios ut Cornelios tanquam si quis Heraclidas & pelopidas diceret. Hoc uero denominatum ab Epitheto ex rebus gestis uel ex natura uel ex aliquo figura & passione corporis impositum est ut Matrinum & Torquatum & Scyllam ut est agnomen Gryppus & Callinicus. Ad haec mala consuetudo multa conata est. Marii statuam marmoream multam per se ferentem rigiditatem ac acerbitatem moribus eius similem apud rauenam urbem quae in gallia sita est uidimus. Nam dum atque bellicosum animum ei natura effinxerat. Qui cum magis ad rem militare quam ad rem publicam se contulisset: intemperantem animum ubi poterat habuit. Fertur quidem neque litteras graecas didicisse: neque ullis in studiis graecis praecceptoribus uti uoluisse: tanquam ridiculum esset litteris quaeque magistri aliis seruirent operam impendere. Postquam secundum triumphum egit: in templo quodam rem diuina fecit: & graeca spectacula adhibuit. qui cum in theatrum uenisset: so-

usq; sederet statim rē absoluit. Quemadmodū igitur Plato Xenocrati philosopho q̄ tristior natura uidebat
 sepius dicere consueuerat: o foelix Xenocrates rē sacrā lētitiae age: ita si quis Mario psuaserit grācis musis
 & lētitiae sacra facere: & nō rei militari & reipu. indigne fecerit pp̄ innatum imperandi amorem & animi
 deformitatē atq; p̄stantiā & i acerbam & duram senectutem tanq; in scopulum nauem frangeret. Hāc p̄
 fecto statim in rebus ab eo gestis perspecta sunt. Marius longe obscuro genere ortus patrem Marium ma
 trē Fulciniā pauperes homines atq; mechanicos habens & quandoq; in urbem p̄fiscens ex studiis urba
 nis degustauit. Reliquo tpe in uilla ciuernate quae erat in agro arpinati uitam ab urbanis lautisq; uiuendi
 moribus alienam sed modestā & priscis uiuendi institutis egit. Cū primū i Hispaniam militaret Scipione
 Africano numantiā obsidente: & fortitudine ceteris adolescentibus p̄staret: Scipionem eius p̄stantia mi
 nime latuit: qui illum egregia forma uig; apud se recepit: & corruptam ob delicias rei militaris disciplinā
 emendauit. Fere Marium cum bellicoso hoste manū conferentē illū ante ora imperatoris confecisse. Qua
 pp̄ alias dignitates sub Scipione consecutus est. Cum quandoq; post cōenam de impatoribus sermo fieret:
 & quidam ex p̄sentibus siue serio siue ioco scipionem interrogaret quem talē ducem post illū Roma. po
 pulus habiturus esset. Scipio leniter p̄curssō marii humero hunc inquit: hic p̄stanti uirtute erit. Nam ma
 gnam de se in adolescentia expectationem exhibet. Ab ipsius enim cunabulis futuram auguramur uirtu
 tem. Fere hac Scipionis uoce tanquā diuino quodam oraculo Marium in magnā spem erectum i rempu.
 animū applicuisse: & tribunatū Cecilio Metello cuius in domo ipse a pueritia ac pater eius ministri fuerāt
 magno studio & cura fauente fortitum fuisse. In tribunatu ut potentum uires in reddēdis suffragiis ac in
 magistratibus designandis auferret: legem quandam de ambitione suffragior; ferente: consul Cotta ob
 uersans senatum p̄uasit ut cōtra legē certaret: & Mario ne legē diulgaret edixit: Cum legē marius ferret
 nec tanq; iā adolescens se haberet: a nemineq; uirorum illustrium ad capescēdam rempu. fauorem iniisset:
 Cottam a sententia sua delciscētem non tulit: Sed cum sibi magnū animum uēdicaret: quem exinde res
 ab eo gestae ostenderunt: minatus est Cottam i carcerem cōiectur; nisi i sentētiā cōcederet. Cum ad Me
 tellum confugeret Cotta & sententiam illius peteret: Metellus assurgens orationem p̄ mente consulis ha
 buit. Marius cum emitteret lictorem iussit metellum in carcerem detrudendum. Ille cum appellaret & p̄
 uocaret ad ceteros tribunos: neminem exhorauit. Senatus autē frequēs decretum sua auctoritate firma
 uit. marius multo splendore ad populū egrediens: cum neq; terrore neque reuerentia fluctendus uideret:
 & terribilis aduersus senatum insurgeret studeretq; auram atq; fauorem populi consequi legem sanciuit.
 Verum aliud gubernandae reipub. genus aggressus statim hanc gloriam cōmutauit. Nam cum lex ferret
 de diuisione frumenti ciuib; sese opponens utrique legi pari potentia fortiter operam suā adhibuit: tanq;
 nemini prāter aequitatem gratificaturus esset. Post tribunatum maiorem aedilitatem petiuit. Duo enim
 erant ordines aediles: unus in quo ipsi aediles in iure dicendo sellis curuos pedes habentibus utebantur: &
 hic nomen magistratus retinebat. Secundum aedilem popularē magistratū appellabāt: eodē die de utroque
 magistratu eligendo suffragia habebantur. Marius habita repulsa a maiori magistratu statim assurgens al
 terum petiuit. Cū arrogantiae ac contumaciae crimen subiisse uideretur: omnes ab animi sui sententia de
 sciuerunt. Ita uno die quod nulli alteri acciderat bis repulsa habuit: Hāc res non parē eius animi altitu
 dinē fregit. Paulopost cū p̄turam peteret paululū abfuit quin repulsa habuisset. Cū autem ultimus esset
 qui per suffragia mitteretur de ambitu q; suffragatores donis corruperat damnatus ē. Huius rei cōiecturā
 suspitionēq; maximam p̄buit. Casius sabaconus minister: qui intra cancellos inter suffragia ferentes con
 spectus ē. Nam sabacus familiaritate marii plurimum utebat. Accitus igitur a iudicibus inquit calore sitiēs
 aquā frigidā petiisse: & ad seruū poculū habentē uenisse: deinde statī cū bibisset abiisse. Quare a censoribus
 postea e numero senator; deiectus est. Dignus quidem uidebat uel propter mendaciū uel p̄pter intempe
 rantia dānari. Contra mariū Caius Herennius testis adductus inquit non de more patrio esse patronū ad
 uersus clientes in testē adduci. Ver; a lege patronos hac necessitudine esse exclusos (sic enī Romani tutores
 appellabant) nam parentes marii ipsumq; mariū Herennior; familiae clientes fuisse ferebatur. Dubitanti
 bus iudicibus de hoc testimonio marius contra Herenniū inquit quando primū incōsulto cliētē dixit nō
 oino uera oratione usus ē. Nō. n. ois magistratus tutores excludit atq; familiares & genus absoluit: sed de
 sella curuos pedes habentē lex lata est. Verūtamen primis diebus cū minus secunde cā marii succederet &
 aduersos iudices haberet: tandē existētibus suffragiis paribus prāter oīum opinionē iudiciū euasit. In prae
 tura mediocres laudes cōsecutus ē. Post praeturā ulteriorē Hispaniā sorte affecutū fere & eā prouinciā quae
 praedādi assuetudine iā plena ferax facta & i solitudinē redacta erat a p̄donibus exterfam reddidisse: & tūc
 liberos p̄dari non amplius honestū putauisse. Cū rēp. tractaret neq; diuitias neq; eloquentiā quibus q tunc
 primi in urbe erant populū dicebant cōparauerat. Ipsam autē ai altitudinē igens eius studiū ac solitudinē
 i rebus gerendis & destertatē mor; ac affabilitatē i prensandis dextris intercōuersandū cū plābe: q i stu
 dio quodā reposita ciues arbitratē: ad uires honorifice auxit. Quare clarissimas nuptias sibi cōparauit &
 lulia insigni familia Cēsare ortā in uxore duxit: cuius Cēsar q postea seditiōe ciuili iter romanos potentia
 & auctoritate oīum lōge clarissimus fuit sororius nepos erat. Hic mariū ut i rebus ab eo gestis scriptū ē pp̄
 familiaritatem adamauit Tempantiā tolerantiaq; fuisse i mariio asserunt. Exēplū est q; cū ex ambobus cru
 ribus laboraret & plena uaricibus haberet ferretq; aegro aīo illar; deformitatē medicū sibi ad alter; cruriū
 accersiuit: & haud ligatus itermedēdū nec se mouit: nec suspiria emisit: sed cū tacitus fixusq; oculis ad ispi
 ciedū p̄staret: moras qsdā dolor; itericidēdū p̄ferre nō formidauit. At medico alter; crus curare uolēti mi
 nime assensum p̄buit dicēs iteg; subire dolorē idignū arbitror. Postq; Cecilius metellus aduersus Iugurthā

CAII MARI

consul factus est prorem Mariū in libyā legatū adduxit: eūq; in maximis rebus amplissimisq; bellis suscepit honorē Metelli colore quēadmodum ceteri: & apud illū rem, agere noluit idignū putans sub Metello legationis officio fungi. Verū sub ipso iportunissimo tpe & in maximo regē speculo oēm eius pbitatem ostentauit: & multa in ipso bello discrimina subiens nullū ex magnis laboribus exhorruit: nullū ex paruis sui indignū existimauit: sed cum pstantes uiros consilio & prudentia excederet: & cum militibus ultra frugalitatem & dignitatē rationemq; rei familiaris suae magnificentia certaret: multū ab illis beniuolentiā sibi cōparauit. Quoslibet labores aggredi: onus ea cōmunicatione uoluntariū efficiē. Videf. n. uim atq; necessitatē auferri. locundissimū quidē romanis aspectaculum erat imperatorem panē eundem adere cū militibus: more oīum uel in solo iacere uel pratis uel in obuciendis aggeribus pstanto opam suā una cōuiuarii. Magis. n. admirant. duces piculis ac laboribus participātes q̄ pecunias honoresq; distribuētes: & maiori amore in eū efficiunt qui unum laborem inire uolunt q̄ in eos q̄ corpore se dedūt. Cum Marius rem militare hoc mō ageret & milites beniuolentia afficeret: repente nomen & gloria eius p libyam Romāq; cucurrit. Nunciabant. n. milites romanis p lras nunq̄ finem habitura bella contra barbaros Nisi. C. Mariū consulē crearent. His rebus uehementer Metellus ai angebat: & psertim eo qd̄ in Turpiliū actum ē. hic. n. usq; a parentibus hospes erat Metelli: & quādoq; militans principatū & curā architectoꝝ gerebat: uacuaq; urbē maximā p̄sidio custodiendā summens nulla in re ciues molestia affecerat: Sed cū putaret usui fore sibi mansuetudinē atq; humanitatē: eo iscio ciues iugurthae urbē tradidere: Turpiliū uero illesum saluūq; dimisere. Quare in turpiliū pditionis accusatū Marius unus iter eos qui laturo de illo sniam erant crudeliter agens plurimos ex aliis irritabat: ut cōtra uoluntatē Metelli Turpilio mortē decernerent. Paulopost cū appareret Turpiliū falso accusatū ab aliis una cū Metello Marii conatus grauitate ferebant. Marius uero laetus cū solus istaret: nō erubuit dicere se malū hospitibus pnciosum Metello numē alituz: deide aptas inter eos inimicitias exercebat. Ferē Mario p̄senti Metellū tanq̄ ipetum factuz dixisse: tu nos iniuria afficis: o generose romā traicere paras & cōsulatū petere: nō satis tibi ē si huius mei filii cōpetitor futurus sis? Erat tunc filius Metello ualde adolescens. Sed mario ut romā peteret studente postq̄ metellus magnā tēporis intercedinē obiecit: cū iā duo & decē dies itersent ad petēdū cōsulatū ipsum dimisit. Marius at celeribus itineribus p triduum & unā noctē a castris ad mare pfectus anteq̄ nauigaret rē diuinā pegit. Tunc uatē dixisse ferunt fortuna secūdas res magnitudine icredibiles oīq; spe meliores mario p̄stēdet: His uerbis Marius laetitia affectus ai magnitudinē extollebat: & mare q̄tuoꝝ dieꝝ cursu legēs cōfesti a populo q̄ eius desiderio tenebat conspectus ē: & a quodā tribunoꝝ plæbis ad populū ductus multis cōtra metellū calūniis magistratū petiit. consul designatus inq; se uel morituz uel uiuū iugurthā captuz. Postq̄ orationē splendidā habuit: statim copias ad bellū parauit: & p̄ter legē atq; cōsuetudinē seruos & rei familiaris tenuitate laborātes quos superiores impatores reuerant conscripsit: & armis eoz qui minus idonei ad res magnas uidebant: strenuis hoibus traditis p̄cium illis p cuiuslibet sententia deposuit. Hæc sane ad multā calūniā mario fuere. Audacia uerba quæ supbe cōtumelioseq; a mario effundebant: optimates tristitia afficiebat. Nā exclamabat mario mollicie nobiliū diuitūq; rapere consulatum: seq; ppriis uulneribus nō monumētis mortuoꝝ neq; alienis imaginibus gloriatur. & cū Albinū & Bestiam uiros ex claris familiis ortos sed eosdē ibelles & pp iperitiā errantes qui in libya ifœliciter dimicauerāt appellasset: inq; ad stātibus: nū arbi trarent Albinū & Bestiæ pgenitores optauisse ifanos ignauosq; nepotes potius q̄ se reliqsse? censendū illos nō pp generis claritatē: sed pp uirtutē & egregia facinora gloriā cōsecutos fuisse. Hæc nō temere neq; petulantē a mario dicta sunt: neq; frustra inimicitias contra potentiores exercere uolebat. At populus q̄ senatus iniuria lætabat insolentia uerboꝝ marii animi magnitudinē mētiens mariū laudibus extollebat: irritabatque ne uera loqui contra senatum desineret: & plæbi grataq; ageret. Post in libyam traiecit: metellus inuidia uictus & animi æger q̄ iam ipsius opera confecto bello spollatoq; omnium regē iugurtha nisi corpore: mario coronā & triumphum & suscepturus ueniret: & his q̄ cōtra eū gesserat exacerbatus: illū ad se concedere nō expectauit: sed discedens Rutilio eius legato qui exercitū mario traderet negociū dedit. At fine rerum ultio quædam exorta est cōtra mariū. Nā Scylla gloriam secundaz rerum marii quēadmodum mario gloriam metelli interceptit. Verū hoc quo pacto contigisset paucis memorabo quoniam in rebus gestis Scyllæ ea præcipue scripta sunt quæ aduersus singulos homines egerat. Bocho qui superioribus barbaris imperabat iugurthae filiā suam i matrimonium collocarat. Qui cum bellum gereret p̄timefcens ne iugurthae imperiū excreceret illi non multum p̄sidii præstabat: sed suam perfidiam dissimulabat. Postq̄ iugurtha errando fugiendoq; tandem omnes spes suas in Bocho cōiecerat & ad illum supplex confugerat: Bocho pudore potiusquam beniuolentia iugurtham apud se cerepit atque coactum tenuit: & ad mariū aperte audaces & in trepidas litteras pro illo trans mittebat: sed ei clam insidias tendens Lucium Scyllam marii quaestorem: qui in eo bello multa utilitatis officia sibi cōtulerat ad se accersebat. Postq̄ uero Scylla ad Bochū accessit mutata sententia huius consilii poenitētia barbaz coepit: & per multos dies huc atq; illuc aiū uertens cōsilia agitabat utrum iugurthā Scyllæ traderet: an Scyllā retineret: tandē in mitiore p̄ditionē declinauit aiū: & iugurthā in manibus Scyllæ uiuū readidit. Hic graues illæ & nefariæ seditiones quæ fere romā funditus euerterūt primordia habuere. Nā multi q̄ cōtra mariū pp inuidiā sentiebāt Scyllæ opa captū eē iugurthā p̄dicabant. Scylla qdē obfignatas a Bocho litteras i qbus cauebat iugurthā sibi a Bocho traditū habens his semper cām suā defendebat: cōtraq; mariū ambitiosum hoīem & dupē in odiis exercendis qui neminē sibi sociū in gloria patiebat decertabat inimici qdē marii q̄ primas maximasq; belli laudes metello at secūdas & ultimas Scyllæ tribuebāt i illū uehemēter agebat. itaq; populus q̄

in primis Marii partibus fauebat p̄cussus terrorē Mariū deferebat. Vex̄ subitū inopinatiq; ab occidente ru-
mores q̄ iam oēm Italiā pagrauerant hanc inuidiā & odia calūniāq; Marii ppulsaue. In primis cū copia
optimi impatoris deesset: agitabat̄ cogitatione ciuitas quē cōsulē diceret: q̄ tantā illā belli tēpestatē p̄fliga-
re possit: cū nemo ex illis q̄ diuitiis ī signes erāt neq; ex illis q̄ claro genere originē traxerāt: comitia cōsula-
ria adire uellet. Itaq; mariū absentē futurū cōsulē p̄dicabāt. Sed cū nup̄ nunciatū eēt Iugurthā captū: adeo
fama ingēs exorta ē de robore & multitudine Theutonoz̄ atq; Cimbroz̄: ut fidē nullā Romani in princi-
pio p̄stitissent. Paulopost̄ rumores subtimidiores ueritate oriunt̄. Nā ferebat̄ hoīum arma ferētium. xxx.
myriadas e domo discessisse. Turbā uero uiroz̄ ac muliez̄ q̄ sedē atq; urbes quereret ī q̄bus habitare pos-
sent multo ampliōrē eē. Quēadmodū antea audierant Tyrrhenū optimā italiæ regionē ī ius ditionēq; suā
dirigere atq; diripe. Illi qdē ex eo q̄ agz̄ suū nunq̄ exierant & remotissima regiōe decesserāt: unde uenirēt
que essent nō cognoscebant̄: q̄ tanq̄ nubes in galliā Italiāq; irrupant: Sed Romani ex eo arbitrabant̄ popu-
los germanicos eē ex his q̄ ad Boreū Oceanū sedē hērent: q̄ hoīes magno corpore horrēdisq; oculis eēt:
& q̄ apud germanos Cimbrī p̄dones appellarent̄. Quidā ferūt Celticā terrā pp̄ magnitudinē regionis ab
extremo mari a septētrionalibus climatibus ad orientē uersus Meoti fluiū cōuersam Pōticā Scythiā attī-
gere: & hic gētiū cōmixtionē factā eē. Hi sedes suas reliquētes quolibet anno ueris tpe eos q̄ antea discesse-
rāt petētes assequētēsq; bellādo ad multa tpa ad īcontinēs & stabile solū cōtendūt. Quapp̄ sigillatī multa
noīa exercitus habētes Celtoscythæ cōe nomē postq̄ cōuenere appellant̄. A q̄busdā traditū ē cimērios pri-
mū a priscis græcis cognitos nō magnā totius fuisse particulā: & hos fugā uel seditionē qdā sub scythis faci-
entes ī Asiā a Meoti flumīe Lydamo duce traiecisse. At plurimi ipsoz̄ & illi q̄ ī armis p̄stātiores erāt ad ulti-
mos populos q̄ sunt ad mare extremū cōcesserunt. Hæc regio opaca & siluosa ē & pp̄ altitudinē ac spissita-
tē arborz̄ sole oīno carens. Hinc usq; ītra Herciniōz̄ terram discursum fecere & cælū attigere: apud qd̄ Po-
lus ipetum suscipiens pp̄ inclinationē cæloz̄ q̄ una inclinant̄: uidet̄ ab instātī signo qd̄ in uertice docenda-
rū habitationum grā positum ē paululū abesse. Dies breuitate & lōgitudīe pares cū noctibus existentes tē-
pora distribuunt. Quare ad scribēdas fabulas copia de funerabilibus Homero fuit. Hic hi barbari ad Itali-
am cōcessere. Antea. n. cimērii tunc at̄ cimbrī sed nō a regressū appellabant̄. Vex̄ hæc cōlectura magisq;
certa rōne ī historiis tradunt̄. A multis scriptū ē plures potiusq; pauciores eo qd̄ diximus fuisse. Qui aīo &
audacia p̄stantissimi & manuū uirtute ac celeritate & ipetu egregii in bello fulguri similes uidebant̄. Itaq;
ipsoz̄ ipetum nemo sustinere poterat. Sed q̄eunq; illis ecōtra occurrebāt ducti ut p̄da necabant̄. Nā multi
magniq; exercitus Romani ac duces q̄ ultra Galliæ alpes copias eduxerāt turpiter uicti fuerant. Illi a q̄bus
male pugnatū est circa romā copias sparsere. Nā debellatis illis q̄bus obuiauerāt sublatiſq; multis rebus q̄
ad usum militiæ eēt statuerunt. Nec ubi sedē ponere priusq; Romā euerterent: Atq; italiā p̄dando diripe-
rent. Hæc cū Romanis denunciata eēt: Mariū multis hortationibus ad cōsulatum accerferunt: consu-
lemq; secūdo designauerunt. Et quanq̄ pp̄ absentiam lex eum excluderet: & tempus: ut itez̄ assummi ad
magistratum possit: nondum impleret̄: populus inuitis oībus qui ab eius sententia desciuerant: Mariū
adire magistratū uoluit. Putabat. n. tunc leges nō plures esse q̄ antea neq; p̄sentem causam absurdiorē esse
ea pp̄ quā Scipionem contra legem romani cōsulem fecere: nō timentes agrū eoz̄ uastari sed cupiētes car-
thaginensium regionē ferro igniq; depopulari. Cū sic sancitum esset marius ex libya accitus & cum exer-
citu in Italiā delatus. k. l. Januariis quibus apud romanos principia anni incohatur cōsulatum iniit: & triū-
phum egit insperatum spectaculū romanis iugurtham captiū ostendens. Quo uiuente adeo uariis atq;
callidus homo adeo fortunæ mutationes ferre sciebat: & tantam in se uersutiam tantāq; animi magnitu-
dinē habebat: ut nemo crederet romanos illū superare & in potestatem suam redigere posse: sed licet dice-
re. Cū in triūpho & pompa ducereſ (ut ferunt) tunc aī constantiā retinuit. Cui post triūphū in carcerē cōi-
ciendo quidā uestimentū uiolenter lacerauerunt: quidā uero dū ornamentū aureū ui auferre certaret unā
ptem auris dilaniāt. Detrusus autē nudus ī baratrū conspectū ē molestia affectū eē ingens o Hercules q̄ fri-
gidū est nostrum balneū: sed hūc sex dies colluctatē cū fame & usq; ad ultimā horā in spē cōstitutū deside-
rio uitæ condigna pœna suis crudelitibus confecit. In triumpho auri. vii. milia & tria pondo delata fuisse
ferunt. Argenti aut̄ nō signati. v. milia septigenta. lxxxv. pondo nūmismatum uero drachmas. vii. milia &
xxviii. myriadas extitisse. Post pōpā Marius senatū in capitolū conuocauit: & siue ignorantia q̄ eum mos
patrius fugeret: siue q̄ fortuito sic faceret: agreſtior in triumphali apparatu fuit. Sentiens autē senatū ægro-
aio illud ferre statū assurgens suscepta purpura ad concionē rediit. in militia aut̄ rite exercitū cursu & uariis
lōgīsq; itineribus exercuit ipse quoq; eadē ferrebat agebatq; p̄ ipsa dieta. Quare post hæc cū labores & ius-
sa ipatoris milites libēter aggredereſ multi mariani uocabant̄. Sed qdā huius appellatiōis aliā fuisse cām
ferūt. Cū. n. Scipio eo tpe quo Numātiā obsederat uellet nō solū arma & equo sed et̄ mulos & currus mili-
tibus tradere: ut omnia & exercitata & parata haberēt: mariū dixisse ferunt pulcherrimum equū ac mulū
ab eo nutritum qui bona ualitudine ac mansuetudine roboreq; plurimum aliis præstaret se habere. Hæc
sentiente imperatore multotiensq; dicta referente: milites aliquē laudare uolentes qui assiduos labores fer-
ret atq; aggredereſ mulū marianum illum uocitabant. Sed uidet̄ bonā fortunā magnopere mario aspiraf-
se. Nam barbaris tanq̄ reflexū aliquē impetum facientibus & prius in iberiā ruentibus: mario tempus ad
milites exercendos animosq; ad audaciā confirmandos datum est Quod autē maximū est qualitātē aī sui
militibus ostendit. In principio grauitas eius atq; seueritas ī puniēdo neq; errare neq; iobediētes eē milites
assuefecit: & una cū iusticia salus apparuit. Aī uehementiā atq; uocis aspītatē & acritatē uultus quæ paulatī
Marius effingebat milites nō sibi sed hostibus ad terrorē fore animo induxerūt. At magnopere militibus

CAII MARIII

placuit æquitas illius in iudicando de qua illud exemplum legit. Caius lucius eius ex sorore nepos constitutus in ordine principatus sub eo militabat: quod ad alia uir haud improbus uidebatur. Hic pulchritudine captus adulescentulum quendam nomine Trebonium sub eo merentem adamabat: cuius animam cum multoties tetauisset neque eo potiri posset: tandem noctu misso ministro Trebonium ad se accersiuit. Adulescens accitus cum non liceret non parere iussis sui ducis Caium adiit qui intra tentorium ad eum ductus illum uolentiam afferre conantem stricto gladio interfecit. Hæc Mario absente facta sunt. cum rediisset iudicii die Trebonio dixit. Postquam aduertit Trebonius a multis se accusari: neminem autem causam suam agere ipse audacter assurgens rem omnem exposuit testimoniisque habuit quibus afferebat se multoties lusu uoluntati obstitisse: & cum magna dedisset nullo modo sui corporis copiam prestitisse. Admiratione captus Marius iussit pro uirtutis remuneratione coronam patriam afferri: ipse illa suscepta Trebonium coronauit: tanquam in tempore pulcherrimis exemplis indigente pulchre facinus pergisset. Hoc romæ denunciatum per multum animos ciuium ad consequendum tertium consulatum commouit: & cum barbaros uerno tempore futuros expectaret: noluit romani pro ullum alium imperatorem quam pro marium contra illos dimicare. At non ita celeriter ut opinio ferebat barbari Romam petiere: sed itaque tempus consulatus Mario cessit. Cum iam comitia consularia instarent: & eius collega die suum obiisset: reliquos in castris Malium acilium ipse Romam contedit. Multis bonis uiris consulatum petentibus. L. Saturninus qui magnus in populo princeps erat: & quem Marius uenerabat: pro Mario ad consulatum elegendo orationem habuit. Cum marius fugiendæ laboris gratia magistratum recusaret tanquam non indigeret: proditorum patriam marius dixit: quod in tanto regis periculo imperium tenuerit. Sed non latebat audientes Saturninum haud persuasum ficta ad marium proloqui. Verum cum populus Romanus prospiceret ea tempora marii fortitudinis & fortuna egere illi quantum consulatum demandauit: Catulumque Lucarium uix in honore apud optimates habitum & multitudinam non inuisum collega tradidit. Marius audiens iam hostes appropinquare confestim alpes traiecit: munitis castris apud rhodanum fluuium eage rerum que essent ad uictum atque usum militare necessaria magna copia comportari: iussit: ut nunquam propter utilitatis rationem pro indigentia regis necessaria cogere in aciem descendere: itinera quibus comitatus comportarentur que ante exercitum ad mare plonga erant operam dedit ut facilia atque expedita essent. Ostia rhodani pro maris impedimentum suscipienda multa cogentem & acruos arenam cum ingenti ceno: ut cum minori difficultate breuioribus nauigatione frumenta comportarentur: idonea nauibus legendis reddidit. Nam huc cum ocioso exercitu diuertens fossam latam profundamque que naues labi possent effodit: & magnam aquarum copiam ad ripam maris hac deduxit. Ostia fossa lenes quedamque aquas in mare fundebat. Hæc quæ ab illis adhuc denominationem retinent. Cimbri bipartitis barbaris pro noricos supra ad catulum ut itinera illa pro uim occuparent perficisci statuerunt. Theutones autem & ambrones statim sese expedites traicientesque regionem quam in medio erat multitudine infiniti & facie deformes: uoce uero & lausu omnibus dissimiles apparuerunt. Cum planicie omnem circundassent castraque posuissent: marium in dimicationem puocabant. Marius quidem illis neglectis milites in ualle collegit: audentesque acriter redarguit: & irruere atque manus confere uolentes patriam proditores appellauit. Nam inquit pro uictoria aut triumpho certandum esse: sed ut tanta belli nebula tantoque fulgure propulsato italiam seruarent. Ad duces & ad eos qui magistratu erant priuati hunc sermonem habuit. Cum milites supra uallum quodam in loco duxisset iussit hostes ituri ut formam illoque tolerare & uocem longe ferinam & a latinorum lingua abhorrentem proferre assuescerent atque apparatus incessusque prodiscerent. Quo aspectu ea que horrenda uidebantur domestica esse in animo induxerunt. Putabat enim nouitatem multaque regis que non contigit falsum hominibus terrorem afferre. Assuetudinem autem eorum que natura horrenda sunt timorem abicere: Horum itaque quotidianus aspectus nedum quod aliquid trepidationis auferret uerum et ad barbarorum minas ac superba & intoleranda uerba animos militum irritauit: atque inflamauit: quod ad uallum currebant & ingenti cum petulantia atque audacia irruerunt. Quare uoces & questus militum contra Marium in hæc uerba efferebant. Quam nostram ignauiam Marius nos a conferendis cum hoste manibus tanquam mulieres sub custodia ianitoris clausas prohibet. Ea postquam nos qui libertate fruimur iniuria afficit: interrogemus: an alios expectet qui pro libertate prolium aggrediantur. Verum tanquam operariis in fossis fodientibus ac mundando ceno diuertentibusque fluminibus nostra opera utitur. Ad hæc ut apparatus multis laboribus nos exercuit: & huiusmodi operibus sese in consulatu ciuibus ostentans calamitatem Carbonis atque Scipionis quos hostes deuicerant phorrescit. Qui & gloria & uirtute a Mario longe superabant: longaque deterioribus copiis secum duxerant. Sed dummodo in dimicationem descendere pulchrius esset rem male agere quam sedendo pati ante ora sociorum agros igni & ferro uastari. Hæc Marium cum audiret lætabatur: & tanquam eorum sermonem parui faceret illos persuadendo placabat. At responsum differens uictoriae tempus locumque meditabatur. Nam mulierem quendam uatem nomine Martam que uaticinari aiebant in lectica stantem honorifice circumduxit: & sacrificia ea iubente celebrauit. Hæc antea senatus que hæc obseruare & futura predicere uolebat libertate donauit. Postquam ad mulieres egressa est & facte ligauit ac maxime eam que Marius habebat assedens iuxta pedes gladiatorum ex contingenti futuram uictoriam predictit: remissaque ad marium magnam admirationem protulit: & multa in lectica stetit cum sacrificia adiret duplici purpura induta hastam uitis atque coronis ligatam ferebat. Hanc rem multis ambagibus marius composuit siue quod serio rem diuinam faceret siue quod fingere mulierem ostendit uerum illud quod apud gypos accidit Alexandro Mynidio referente in historia admiratione dignum est. Nam duo homines se subsequentes qui collum ferreis monilibus ornatum habebant circa castra ante dimicationem apparuerunt. Cum milites illos circumspicerent abierunt deinde itaque uili milites salutabant & discedentes tanquam bona aliquid fortuna instaret lætabant. Sed cum prodigia multa contigissent aliquid quod uulgaria fuerunt. At ex Ameria & ex tuderto italiæ urbibus renuntiatum est noctu pro celum hastas ardentes & scuta in principio errantia uisa fuisse: deinde adiuuente irruentia more hominum pugnantium acies impetumque faciebant tanquam ut unam in parte impetum fecerent: & ex altera acies inclinata est omnia in terram ceciderunt. pro ea tempora adueniens Barthabaces magnæ mens sacerdos nuntiavit deam in templo ad se locutam uictoriam belli predictisse. Sætu sedente ut templum triumphas deæ decerneret Barthabacem ad populum uenientem & de hac re dicebat uolentem aulus Popilius, tripopuli prohibuit: illumque superbe

appellans petulanter ex ipso pulpito expulit. Hoc maximam fidem orationi hominis prestitit quod dissoluta con-
 cione Aulus domum haud redire potuit: & adeo uehemens febris eum occupauit ut omnibus appareret intra septi-
 mum diem pro diuulgatum facinus diem suum obiturum. Theutones Marii castra occupare aggressi cum in mul-
 ta tela e uallo iacta incidissent: & quosdam eorum amisissent: statuerunt ulterius procedere: uti alpes itrepide tran-
 scenderent. Itaque instructi castra romanorum perteriere. Tunc perfecto longitudine ordinis icedentium & temporis inge-
 tem hominum uim esse apparuerunt. Fere pro sex totos dies iuxta uallum Marii transeuntes per risum romanos iter
 rogasse. Si quid in mandatis eorum nomine ad uxores dare uellent. Ipsos. n. confestim ad illas futuros esse. Postquam
 barbari uallum pertransierunt tumultuario bello illos Marius insecutus est. Nam prope semper positis castris itre-
 pide contra eos irruerat: & loca difficilia ut tutus proocret uallo munibat. Sic progredientibus barbaris &
 ad quas quae sextiles nuncupant unde non multum uiae ad alpes intererat puenientibus marius hic cum ho-
 ste manus conferere statuit: & locum castris munitissimum aqua uero haud abundantem occupauit. Volebat ut fer-
 tur hac re milites ad conferendas cum hoste manus priores reddere. multis hoc moleste ferentibus dicenti-
 busque siti laborare ostendens marius manu fluuium quendam quae iuxta barbarorum castra defluebat inquit illinc po-
 tum sanguine emendum. Illi cur igitur non prope contra illos irruimus dum hoc animo sumus in marium clamabant.
 Marius uoce summissa primum inquit castra munitiora habemus. Milites & si moleste id ferret tamem mario af-
 fensere. Sed turba ministrorum aequo desiderio collecta ad fluuium ueniens parti bipenes parti securus parti gladios
 & pila una cum hydriis manus armauerat tanquam nisi ferro & marte aquas rapere non possent. Cum his in principio
 pauci hostium plium commiserant. Nam lauandi gratia multi barbarorum ex fortibus uiris ad balnea illic uicina con-
 cesserant. Multos propterea laetos festosque dies agentes uoluptate & admiratione locorum captos romani caepe-
 runt: sed ad clamorem plurimi concurrerunt. Mario difficile erat milites seruos timentes coercere: hostes bel-
 licosiores a quibus Romani cum manlio & Scipione ante uicti sunt ambrones appellabant: hi soli multitu-
 dine supra triginta milia erant: quae facietate uentris graues facti & incontinentes ac superbi puocati ad arma ca-
 pta concurrerant. Sed neque temerariis neque furiosis cursibus ferebant: neque cum iarticulo clamore gradie-
 rant. Verum arma rhythmo & consonantia quadam pulsantes atque una omnes gradientes suam propriam appellationem saepe
 appellabant ambrones: siue ut semetipsos conuocarent: siue ut hostibus apta & nota appellatione terrorem
 inticerent. Lygures primi italorum ad ipsos uenientes postquam conuenerunt & illos clamantes audiuere: ipsi eorum
 tra patria appellatione utebant. Nam seipsos gentili appellatione uocabant lygures. Itaque ad inuicem & crebrius
 priusquam in dimicationem uenirent suam uocem pariter conclamabant. Quare utrinque suos imperatoribus appellati-
 bus & de uocis magnitudine ad inuicem certantibus: clamor animos militum irritauit: atque percurauit. Sed ca-
 stram ambronum a castris romanorum fluuius quidam interfluens diuidebat. Itaque illi ad miscenda plia haud flu-
 men tranarant. Lyguribus uero pleno gradu ad primos repente irruentibus iam uictoria in manibus hosti-
 um erat. Romani lyguribus subsidia ferentes desuperque in barbaros impetum facientes in fugam hostes uertunt:
 & multi circa fluuium detrusi adiuicemque sauciati flumen caede & cadaueribus oppleuerunt. Eos qui proce-
 rant non audentes sese conuertere usque ad currus atque castra fugientes Romani interfecere. Hic mulieres gla-
 diis & securibus obuiam euntes horrendaque in clamantes bellantibus se immiscebant: & fugientes atque insequen-
 tes ulciscabant. In hos quidem ut perditores exclamabant. in illos autem ut hostes irruerant. Quae cum inui-
 ctio animo essent uulnera caedesque in corpore usque ad mortem tolerantibus nudis manibus gladios atque clipeos ro-
 manis eripiebant. Hoc certamen quod propter fluuium patratum est: fere fortuito potius quam impatoris consi-
 lio confectum fuisse. Post ubi Romani ambrones multa strage opprimerant: & marius receptui canere iussit: iam
 facta nocte non hac tanta uictoria potatione & paeanis carminibus circa tentoria & intercoenadium salibus atque
 somno quae aliis uoluptatum hominibus suauissimus est noctem egere. Quinimo profertur eam noctem turbulenta atque timen-
 da putauere. Nam castra nec fossa nec uallo sepauerant: & multae barbarorum miriades inuictae superant. Ambro-
 nes quae aufugerant noctu gemitus ingentes emittebant: quae neque clamoribus neque gemitibus humanis similes erant
 sed frendentis bestiae quae in plagas incidisset. Stridor flebilibus minis commixtus ex tanta multitudine uidebatur
 & undique pro montes ac spelucas planiciesque horredum aequor resonabat. Quae cum terrore ingenti marius timore
 romanorum percussus essent expectaretque nocturnum ac caeterum hostium impetum propter eorum opinionem res cecidit: & nec no-
 ctu nec postera die quae impetus barbari facientes acies in ordinem redactas tenere interea marius ad quasdam concu-
 ritates circuliuas quae supra capita barbarorum iminebant & ad uales arborum densitate umbrosas Claudium
 marcellum in insidiis consistere cum tribus milibus militum ire iubet: impatque ut clam a tergo pugnatis sese ostendet.
 Alios uero cibo & somno curatis corporibus postquam dies illuxit ante uallum in aciem reduxit: & eques in planicie pro-
 misit. Theutones uisis hostibus haud expectauere romanos in planicie descendere & ex aequo praedium miscere:
 sed repente ac pro ira sumptis armis in tumultum irruunt Marius circūquaque promittendos duces fortitudinem at-
 que constantiam uedicare hortatur. Qui cum propius accederet primo iacula torquere: deinde gladios strigere & scu-
 tamentis pulsare: sed cum in locis aspis atque iniquis illi essent interpugnandum pulsationes & scutorum collisiones tonum
 atque robur pro loco iniquitate conuersione atque agitatione corporum habere non poterant. Haec primo inci-
 pientem omnes subsequerant. Nemo quidem male corpus exercebat & omnes multa cum audacia praediabant. Ut igitur
 romani uiderunt desuper in hostes impetum fieri paululum morati in planicie cessere: & iam primis in acie statibus scuto-
 rum collisio & clamor nascitur in eos quae post terga irruerant. Nam postquam ratione agendae rei & tempore conuenerant: marcellus fa-
 ctum clamore supra in tumultu cursu atque impetu a tergo in hostes prorupit ultimosque prosternit atque trucidat itaque
 copia hostium duabus ex partibus turbatae passim funditur atque fugatur. Nam utriusque percussus barbari non diu uim
 tunc ferre potuerunt. Verum de relicto acie ordine uertuntur in fugam. Quare capti uiui atque trucidati ex bar-
 baris ultra decem miriadas. Tentoria & currus caeteraque usui militari opportuna nequid subterciperetur:

CAII MARI

Mario tradenda sancitum fuit. Putabant, n. Romani ppter periculi magnitudinem hac tam luculenta largitione nihil in re ipsa militari habere qđ Mario dignius esset: qđam uero de spoliogz largitione & occisorum numero in uarias distrahantur sententias. Ferūt massilitas aceruis ossium auxisse uineas. Nam terra in qua cadauera diffusa iacebant aduenientibus ĩbribus ita pinguedine oppleta est corruptione cadauerū: quæ terram ipsam subierat: ut incredibilem fructuū copiam coloni ex agris extulerint. Qđ Archilocus dicens hac huiusmōi re agros pinguefactos eē affirmare uidef. Illud at ueritatis imaginē habere arbitramur tēpore belli inusitatos imbres cælo defluxisse: siue deo quodā purgante ac diluente terram puris & a cælo fluentibus aqs: siue qđ cæde hoĩum atqđ putrefactiōe euaporatio humida ac grossa exalauerit: qđ aerem mutabilem facile ex paruo principio multum cōdensauerit. Post dimicationē Marius armogz atqđ spoliorum quæ deuictis barbaris detraxerat delectum habuit: & pulchriora atqđ magnificentiora ad triumphum atqđ spectaculū præparauit. Aliis rebus in pyra quadā ingenti collectis rem diuinam fecit. Circūstante in armis coronato exercitu: ipse p̄cinctus ut mos erat & purpura indutus cum facē ardentem sumpisset: & utrisqđ manibus ad cælū extulisset: illam ĩ pyra submisit. Milites equis calcaribus actis & celeri cursu Mariū petebant & silētibus cūctis summis uiribus oēs accelerabant. Postqđ propius accesserant equo desilientes dextrā Marii dextræ suæ iungebant & qntum consulatum se fortitugz prædicantes de hac re post litteras Romā mittebant. Magno gaudio militibus itaqđ exultantibus & plausum percussis armis facientibus corona laurea rursus Mariū coronātibus: Marius exusta pyra sacrificia peregit: & rem diuinam transegit. Veꝝ fortuna quædā uel inuidia uel natura reꝝ humanæ nullam magnæ sclicitatē molestiæ expertem euenire sinuit. Quæ uaria ac instabilis uitā humanam nunc secundis rebus: nūc aduersis pmiscet. Mario, n. post paucos dies de Catulo eius collega renunciatum ē: tanqđ in lucido ac sereno aere orta nebula alium timorē atqđ tempestatē romanis imminere. Nam Catulus qui contra cimbro copias ductauerat desperauerat illos ab alpium transitu arcere posse. Quoniā si contra multos exercitus diuidēdus esset formidabat ne ppter imbecilitatem atqđ tenuitatē copiaz superaretur. Qui cum statim ĩ italiā ad fluuiū athisonū descēdisset: ibiqđ cōsēdisset utriqđ ea loca qbus aditus esset uallo muniuit atqđ fossa obstruit: ut his qui eēt ultra flumen auxilia mittere posset: si barbari propter meatus angustiam in propugnacula ĩpetum inferre molirent. His tanta inerat despicientia hostium atqđ audacia: ut potius robur atque animi elationem ostentarent qđ id qđ in usum ac necessitatem ueniret efficerent. Nam nudi p̄ niues altissimas atqđ glacies alpium iuga conscenderent. Ut uero summa montium occupauerat lata scuta corporibus supponentes: quæ lapsus ueloces ingentesqđ habebant per præruptos atqđ præcipites locos in descensu ferebantur. Postqđ prope flumen castra posuere ut per aquas tranarent operam inceptabant: & tumulos qui iuxta aderant scindentes tanqđ gigantes cælas trabes atqđ montum p̄cipitia & terræ aggeres atqđ cōiugatas scalas ĩ fluuiū comportabāt: qui fluxum aquæ frāgentes pontē quassabant uastis roboribus quæ ad fluuiū traxerant. Multi ex militibus romanogz terre facti maioribus de relictis castris se cessere. Hic Catulus (ut imperatorē optimū decet qđ gloriā suā in ciuiū pectoribus collocauerit) uirtutē animi sui ostentauit. Nā postqđ fortitudinem psuadere militibus nō potuit: p̄spexitqđ magno terrore castra moueri: iubens aquilam ac ligna attolli ad primos cursu contendit: & primus exercitum duxit. Volebat, n. sibi & nō patriæ turpitudinem assignari: uideriqđ romanos nō fugam cape: ueꝝ secedentē ducē consequi. Barbari traiecto a thisonē ppugnaculum romanogz occupauere & romanos ibi existentes uiros fortes ac p̄ patria digna picula aggressos admirantes seruauere: atqđ cum fide & syngrapho barbarico ubi æreus taurus inerat dimisere. hunc raptum post dimicationē qđ ĩsignia uictoriæ ĩ domum Catuli delatū fuisse tradunt. Regionem nullis p̄sidiis munitā late ac passim barbari populabant. Interea p̄ litteras accitus Marius Romam p̄fectus arbitrantibus cunctis ipsum acturū eē triumphū decernēte senatu haud triumphare uoluit: siue qđ milites aut socios uictoriæ ea gloria priuare nollet siue ut ad præsentia multitudinē audaciore faceret ut deposita gloria primaz reꝝ bene gestaz propter imminentes casus reip. secundis rebus bene gestis clariore triumphū redderet. Postqđ disseruit atqđ p̄ tempore orationē habuit ad Catulū p̄fectus illūqđ exhortationibus multis p̄secutus milites eius ex Gallia accersiu. Deinde rhodanum traiectus barbaros ab Italia arcere p̄ uiribus nittebat. Ex hostibus qđ erant ea sententia ut dicerent expectandos esse theutones: & qui admirabantur qđ morā traherent præliū differrebant: siue qđ certe ignorarent illum perniciē: siue qđ fingerent. Nā renunciantes graui pœna ab illis affiebantur. Itaqđ legati ad Marium ex cimbris missi a Mario postulabant ut regionē atqđ sufficientes ad habitandū urbes ipsis ac fratribus traderent. Cū marius interrogaret qui essent quos fratres appellabāt dicens: illis esse theutones (cæteri quidē risu tenebantur) Marius uero salibus utens ĩquit de fratribus cedat ex animis cura. Nā illi regionē apud nos habent semperqđ habituri sunt: Legati ironiā intelligentes Mariū tanqđ iniuria illos afficientē cōuitiis prosequabantur. Cimbris quidē ĩquit marius e uestigio regionē ĩpartiemur. Theutonibus autē dū aderunt: ueꝝ adsunt. Sed haud pro dignitate uestra esset insalutatis fratribus discedere. His dictis iussit theutonogz reges uinctos adduci. Nā illos fugientes Sicciani in alpiibus exciperant. Postqđ hæc cimbris renunciata sunt: repente Mariū tacite castra custodientē petunt. Fertur Mariū in ea pugna primo nouos ritus de iaculis usurpasse: nā hasta ipsa lignea quæ ferz ĩgreditur antea duos stillos ferreos accipiebat. Tūc uero Marius alteꝝ ut erat admisit. Alteꝝ tollens ligneum clauum ad uulnere imprimenda aptiore p̄ illo ĩposuit: machiatus iaculū iactū scuto hostili haud rectum hæsus: sed fracto ligneo clauo tortū fieri circa ferz & hastā per obliquitatē cuspidis trahendā fore. Byorix cimbroꝝ rex cum paucis exercitū præequitans. Mariū tempus atqđ locū cōtēplantēqđ ut circa regionē cū hostibus ĩ dimicationē ueniret ad conferendas manus uocauit. Marius cum diceret nunqđ romanis de more fuisse p̄ prælio

adeundo cōsiliariis hostibus uti gratū hoc tamē cimbris effecit: ut tertio die ab illa regiōe ac planicie apud Vercellas ad dimicādum descēderet. Nam hic locus Romanis ad equitādum cimbroꝝ uero multitudini ad regrediēdum idoneus erat. Seruātes igit̄ idictum pugnae diē Romani in aciem copias struxere. Habebat Catulus sub eius ordine .xx. milia & trecētos milites. Marius uero duo & triginta milia. Structa acie Catulus in medio se locauit: ut Scylla qui in eo plio aderat litteris mādauit. Ferunt, Mariū spē oēm in cornibus posuisse: ut solus uictoria potiret: & Catulus excluderet ne hostibus sinum pmisceret eoz: q̄ i medio locati erāt: q̄ hostes suscipiebāt: ut magnis in frontibus cōsueuerāt: sic copias struxisse. Ceteri q̄ hanc historiam scripsere Catulū hac malignitate acriter Mariū accusantē defendunt. Cimbroꝝ at̄ pedestris armatura pariter diuisa partim ex ppugnaculis silētio p̄cedebat: partim i frōte locata erat. Quodlibet. n. latus per stadia. xxx. porrigebat. Equites q̄ numero qnq; & decē milia erāt fulgētibus armis in equis ifederant. Nā galeas ornatas horredis hiantiū aialium formis ferebāt: q̄ pēnatae atq; elatae in summū galeae maiores uidebant̄ et thoracibus ferreis scutisq; albis p̄fecti multo splēdore fulgebāt. Quilibet at̄ bicuspide telo manus armauerat: Cum i hostes irruerēt magnis grauibusq; macheris manus cōserebāt. Tunc cōtra Romanos nō e cōspectu p̄diebāt. Acies at̄ peditum atq; eq̄tum ad sinistra struētā fuerāt. Sed p̄fecto Romanoz duces barbaroz dolos sentiētes arcere milites nō potuere. Cum. n. iclamatum eēt ab uno militū hostes fugiunt: ab oībus ceptum ē hostes ifeque. Ad hęc barbaroz pedites more uasti fluctuātisq; pelagi sese habuerunt. Marius ad cælū manus attollēs solēnia uouit sacrificia Catulus quoq; sublatis ad deū manibus diē illū fortunae celebratuz se iquit. Ferunt Mariū rem diuinā agentē inspectis hostiis magna uoce clamasse mea uictoria est. Postq̄ ad plium ineundum itum est: rem admiratione dignā Mario contigisse Scylla litteraz monumētis tradidit. Puluere. n. in nubem elato dēsius q̄ cōsentaneum uideret obductisq; castris cū ille ut prius aggressus fuerat exercitū ad insequēdos barbaros spargeret cōsiliū de hostibus eum fefellit: & cū acies in cāpos eduxisset multū ibi t̄pis p̄traxit. Catulus aut̄ forte fortūa barbaros fregit atq; supauit. Nam cum eo & militibus eius inter quos Scilla erat p̄sertim est cōfecta pugna. Ferunt clauorem ac solē cōtra oculos cimbroꝝ radios spargētē Romanis bellātibus opem p̄stitisse. Illi. n. ad p̄ferenda frigora duri q̄ umbrōsis in locis atq; frigidis ut aiunt nutriti erāt ad loca calida puenerāt: q̄ sudorē magno cū anhelitu e corporibus dimittētes scutos ante ora opponebant. Præterea post æstiuū solsticiū ut ferunt Romani triduo ante kal. nunc augusti tunc sextilis dimicatū est. Puluis et̄ romanis aīum uiresq; auxit qd̄ multitudo cimbroꝝ inter se cōspicere nō multū poterāt. Qui cursu oē in Romanos ruētes haud ipso aspectu exterriti in manibus hostiū ueniebāt. Sed ita defessa corpora cimbrī habebāt ita fracti pp̄ æstum qa currēdo pugnatū fuerat: ut neq; sudantē aliquē Romanoz neq; anhelatē cōspicerēt. Sic ferunt Catonē milites laudatē scripsisse. Itaq; maior atq; bellicosior pars hostiū cæsa est: nam ppugnatores ne acies dissoluerēt ac milites suo loco discederent lōgis catenis adinuicem p̄ baltheos cōiugati atq; cōnexi dimicabant. At cum fugerent ad uallum miserabilibus calamitatibus occurrerunt. Nā mulieres quæ ad currus nigro amictu astabāt fugiētes neci tradebāt. Quædā. n. uiros: quædā fratres: q̄dam parentes & filios ifantes manibus suffocantes sub curribus deiiciebāt: seipsas aut̄ gladio iugulabāt. Fama est unā e summitate ppugnaculi suspensam ligatis laqueo pedibus utrinq; pependisse: hominum uero arborū penuria quosdam cornibus quosdā cruribus boum fune colla illigauisse. Deinde stimulo quē manu ferebant actis bouibus tractos expirasse. Et si hoc modo barbari necē sibi pararet capti tamē ex iis ultra sex Myriadas cæsi autē bis totidem. Pecunias uero Marii milite diripuere. Spolia autē & tubæ & signa in castra Catuli delata feruntur. Hęc apud se Catulus uoluit: ut appareret eum uictoriae auctore extitisse. Cū iter milites Marii & Catuli de uictoria cōtentio oriatur: in hęc pacta uentū est, ut legati Parmesiū qui tū aderant de hac re iudiciū ferret. Hi ducti per cadauera hostiū a militibus conspexerunt iaculis militū Catuli barbaroz corpora esse perforata. Dinoscabantur ex inscriptis litteris quæ nomē Catuli in telis designabant. Veḡ famā & gloriā huius rei totā i Mario propter primā uictoriā & nomē imperii tribuebant. Populus Ro. tertium Romæ cōditore Mariū appellabat q̄ non a minori discrimine tunc Romam seruauisset: q̄ cū exactus galloꝝ furor. Itaq; læti omnes Romani cum filiis atq; uxoribus Mario & diis domi libabant. Quibus dignū putantibus Mariū ambos triūphos solū agere: nō tamē hoc Marius efficere uoluit: Nā ut in huiusmodi secūdis rebus mansuetum se præberet cū Catulo triūphare animo istituit. Formidabat præterea milites qui i ea dimicatione cōuenerāt: q̄ si Catulus honore excluderetur: ne ipse quoq; triumpho priuaretur: Quisquies itaq; marius consulatu functus est. Sextū uero ut nemo alius ide auide exoptauit suscepitq; obsequiis populi beniuolentiam captaturus: & cū ad grām multitudinis se iclinaret: uolēs humilē ac popularē uideri: ad quod minime natus erat: nō modo præter molē atq; cōem dignitatem magistratus: ueꝝ præter ingeniū atq; animi naturā agebat: ut ferūt in rep. & i tumultu populari gloriæ cupiditatis cā timidus erat: & fortē inuictūq; aīum quem in bello gerebat i concionibus propter cōtingentes laudes atq; uituperationes deponebat: Fertur mille hoīes Camertes qui egregie i prælio pugnauerant ciuitate donasse. Quibusdā. n. accusantibus q̄ præter legē egisset inq̄ propter strepitū armoz nō audiuisse. Veḡ potius uidetur terrefactum esse & clamore concionis expauisse. In re militari p̄opter usum atq; rerum peritiā auctoritatem ac potētiam habuit. In rep. cū primōres urbis necasset uolēs potius maximū: uiḡ esse q̄ optimū ad gratiā beniuolentiāq; multitudinis refugium habuit. Omnibus igit̄ optimatibus sese opponens: præsertiq; metellū sibi inuisum formidans qui eo igenio erat ut propter uirtutē contra studiosos multitudinis certaret: ut uiḡ urbe euiceret ifidias tēdebat. Quod ut cōficeret Glaucū & Saturninū hoīes audacissimos q̄ multitudinis i opis atq; seditiosæ beniuolentiā cōfluerat familiares sibi faciēs p̄ ipsos legē ptulit & munus rei militaris trāsgressus cōcionibus sese admiscuit: & p̄ se

CAII MARII

ditionē Metellū oppugnauit, Sed ut a Rutilio scriptū est ueritatē atq; p̄bitatē Metellus aliis i rebus adama-
uit: priuatī atq; Mario īsensū erat. Marius ut sextū cōsulatū sortiret p̄ tribus argētum ferēs atq; suffragia
emens a magistratu Metellū exclusit. Valeriū atq; Flaccū ministrū potiusq; collegā i cōsulatū suscepit. Nemi-
eoz; q; ante Mariū cōsulatū adierāt p̄terq; Valeriū Coruino tot cōsulatus populus Ro. cōtulit: q; nulla in re
unq; illi repugnauit. Ferunt autē a priō illius magistratu ad ultimū qnq; & q; dragita annos interfuisse: Ma-
rius uero post primū cōsulatū unius fortunæ īpetu qnq; cōsulatus cōfecit: & in postremo multa p̄ Satur-
nino minus æq; faciēs q; Cefoniū tribunatū petētē necauerat: p̄multā sibi īuidiā cōparauit Saturninus. De-
inde tribunus legē de regiōe p̄mulgauit & senatū ad illā cōfirmādā accersiuit coegitq;. Lex qdē erat ut ne-
mini nisi quē decerneret populus in regiōe eē liceret. Marius partī hāc legē in senatu accusare fingēs iusiur-
randum se aditurū ne īsipientie nomē subiret recusabat. Nā nisi lex necessitatē haberet senatū iureiurando
ui adigere īpiū fore dicebat. Sed p̄suasiōes Marii neq; acceptæ neq; audite. Hæc & si aliter sentiret ita dis-
seruit. Veg; cū Metello fraudes ineuitabiles struxisset: putās qdē ambire ac fraudē struere partē eē & uirtu-
tis & eloquētiae: oīm regē qbus i p̄actionē cū senatu uenerat fidē labefactauit. Sciēs Metellū uig; fortē eē &
ueritatē magnū p̄icipiū uirtutis p̄ snia Pindari tuētē: uoluit illum anticipatē negatiōi aduersus senatum
iusiurādū nō recipiētē inexorabilē inimicū populo reddere. hæc res p̄ snia sua p̄fecto cōtigit. Metello dicē-
te nullo mō iusiurādū se p̄biturū tūc senatus dimissus ē. Post uero paucos dies Saturnino cōuocātē senatū
in cōcionē cogētēq; illū ad iusiurādū: Marius orationē habiturus silētibus cūctis atq; de illius snia sollici-
tis lōge frustratus eos ē: q; fuerāt ex eius priore cōciōe lætati: atq; nō tā latum se collum abere: ut rei tate ad-
uerset iuraturūq; se obtulit legiq; obsecuturū: siq; eē ea eēt lex. Hunc colorē tanq; ruboris tegmen apposuit.
Populus p̄ hoc iusiurādū lætus plausus egit atq; fauorē p̄stitit. Optimates ex eo q; Marius qdē labefa-
ctarāt: nec in snia steterat graui mærore atq; odio afficiebant. Itaq; oēs populum p̄timefcētes p̄ter Metel-
lum statim iusiurādū p̄stiterunt. Metellus & si oraret suppliciter amici ut iuraret. Nec se ipsum ineuita-
bilibus malis opponeret: q; Saturninus pati nō iurātes cogeret: nō tamē snia sua atq; cōstātia dimoueri po-
tuit: nec ad iusiurādū accessit sed in p̄posito mētis p̄manēs paratus oīa potius molesta ferre q; in aliquā
turpitudinē labi ex cōcione discessit. Dicēs iis q; una cum eo gradiebant q; foedum eē scelera p̄petrare: ho-
nesta uero agere sine piculo oībus p̄tinere: Cum discrimine autē priuatī officium boni uiri eē. Deinde Satur-
ninus decretum tulit: cōsules p̄ p̄cones publicare: ut Metello aq; igniq; ac tecto interdiceret: & qd; turpissi-
mum fuit licere oībus Metellum necare. Optimis uiris ad metellum cōcurrentibus non p̄misit metellus
eius cā seditionem exoriri. Veg; optima rōne usus urbe decedens inq;: uel ego i patriā reuocatus fuero me-
liori stāte repu. cum populum facti p̄nitebit: uel eodē mō rebus se habētibus abesse sanius ducēdum ē.
Sed metellus quā oīum beniuolentiā atq; honorē i discessu habuit & quā in Rhodo cū philosophātibus
cōsuetudinē habuit: Hæc in phōg; historia sed melius in rebus ab eo gestis narrant. Marius uero Saturni-
num quē p̄ hoc oblego oīa posse audebat sustinere coactus malum ingens effecturus clā illo euasit: & at-
mis & cæde hoīum ad tyrannidē & ad reipu. subuersionē cōspirauit. Optimates. n. reuerētia. multitudinē
atq; beneficio afficiens facinus tādē illiberale atq; dolosum p̄egit. Nā cū ad ipm sub noctē primores uenit-
sent uocassentq; ad saturninū clā aliis portis susceptus est. Deinde adhibita cā apud utrosq; se uentris fluxu
exagitari nunc illoz; nunc illius domum petens aiū ad arma capiēda exacerbauit atq; irritauit. Itaq; se-
natorio ac militari ordie cōgregato arma i foz; ferri iussit: & illos i capitolio siti fatigatos i p̄tātē suā coegit
Nā aq; rūdūctus ac riuulos ut sciderent effecerat. Illi de salute desperati Mariū aduocauerūt: & illius sese si-
dei tradiderūt. Postq; multa calliditate saluti illoz; fauere simulauit: & nullo auxilio fuit: illi i foz; p̄fecti tru-
cidant. Hac re & optimatibus & populo inuisus cū comitia q̄storis īstarent: Marius gloriæ cupidus haud
magistratū petiit sed p̄timefcēs ne repulsam haberet rē subornabat atq; fugabat: dicens ne multoz; odiū
subiret se q̄sturā nō petiturū: & uitā atq; mores ipsoz; acerbo sermone carpebat. Cū latū eēt decretū de Me-
tello ab exilio reuocādo. postq; oī cōsilio & cura inaniter repugnauit: tādē abeūdi cōsiliū cæpit. Cū popu-
lus alacriter legē sanciret Marius ne Metellū i urbe uideret: adducta i mediū cā q; ad pagenda matri deoz;
uota p̄fecturus erat q̄q; aliā mētē p̄grinationis haberet: q; populū latere uolebat: in Cappadociā atq; Galliā
traiecit. Qui bello assuetus & toga & in pace minus idoneus bello aut magnificatus: cum p̄spiceret ocio &
quiete paulatim eius potētiā desidiosam & ignauā factā eē: primordia ac semina nouaz; regē scrutabatur.
Sperabat. n. regibus irritatis & Mithridate rege belli gloria cupido excitato statī cōtra ipsum ducem se fu-
turū & urbē nouis triumphis domum quoq; spoliis pōticis atq; regis gazis oppleturum. Quapropter Mi-
thridate p̄sequente cultu & honore Mariū: cui nōdum animi ferocitas ceciderat: cum dixisset o rex uel
te Romanis minorē eē oportet uel silētio ipsoz; iussis parere: Vnde exterritus Mithridates ē hactenus no-
mē tunc uero Romanoz; audaciā intelligēs. Reuersus Romā Marius prope foz; ædes exædificauit siue ut
ipse ferebat nolēs sui studiosos atq; cultores lōgum iter eum comitari ac molestia affici: siue q; putaret hāc
occasionē sibi dari ut a pluribus et aliis limina eius frequētarent: sed hæc figmēta erāt. Cū enim sermonū
dexteritate & facundia atq; familiaritate aliorum in rebus ciuilibus non uteretur tanq; instrumentum mi-
litare in pace cōrem ptui habebatur: sed ab aliis minus odio habebatur: Scylla uero q; ex inimicitias nobilitatis
exaltatum Mariū uideret. Permultum cruciābatur: qui p̄incipia cōtentionis & inimicitiarum cōtra
illum ex rep. emanasse uolebat. Nā postq; Bochus numida romanoz; in societate ascriptus uictorias triu-
phales i Capitolio erexit: & apud has aureū Iugurthā in Scyllæ manibus cōstituit: Marius in irā atq; cōten-
tionē hac re adductus: q; Scylla tanq; medius ac legatus ad negocia cōficiēda ad Bochū fuerat: parauit statu-
as ac triumphos dissipare: scylla cōtra inimicitias exercebat. Hic maiorē imodū concitatā seditionē q; unq;

per superiora tēpora bellum sociorū statim aduersus urbē exortum continuuit atq; rep̄ssit. Nā p̄multi hoīes atq; bellicosissimæ Italiæ gētes q̄ cōtra romanos bellum cōsciuerāt paululū absuit: qn̄ impiū deturbarent. Nā nō mō armis & corporibus multū ualebāt. ueq; ēt p̄ audētes ac fortes in resistēdo & admirabiles īpera tores bellum gerebat. In hoc bello calamitatibus & fortuna uaria q̄tum gloriæ & opum Scylla cōparauit tantum marius amisit. Nā ignauia atq; inertia Marius ad uictorias cōsequēdas ac oībus in rebus tardus ac cedebat: siue q; senectus calorem extixisset: cum iā supra q̄ntum & sexagesimū annū ætatē ageret: siue q; ut ipse ferebat & neruis laborās & officio corporis ī rebus agēdis minus uti ualēs militiā p̄ter uirium eius dignitatem rubore subiisset. Tamē eo tpe magna in dimicatiōe uictor euadēs sex milia ex hostibus trucidauit: & nunq; ī eā dimicatiōe nisi superior fuit. Qui cum fossa stipatus fuisset & ludibrio habitus: puocatusq; nunq; recto cōsilio se dimouit nunq; hostes aliq; irritatiōe ad temerariū bellum pmouere eum potuerunt. Fere q̄dem Popilio filone q; magnum nomē magnasq; uires īter hostes habebat dicēte aduersus marium: Si magnus es impator o Mari: Descēde ad cōserēda p̄lia respōdisse marium: tu quoq; o Popilie si eximius es impator cohibe me inuitum cōtra te ad dimicādum: Rursus cum hostes opportunitatē irruēdi mario iniicerent timētibus Romanis: postq; utriq; cessatū est cōuocatis ad cōcionē militibus inq; ai dubius sum cōmilitōes utrum hostes effeminationes an uos appellē: neq; illi terga nostra neq; uos illoq; habenas uide re potuistis. Tandē tanq; minus idoneus ad rē militārē pp̄ corporis ībecillitatē magistratū deposuit. Postq; bella iam s̄cdata erāt in italia & multa mithridaticū bellum p̄ factiosos hoīes romæ iteq; excitauerāt: p̄ter oīum expectatiōē Sulpitius tribunus populi hō temerarius mariū p̄cōsulem cōtra mithridatē declarauit: Populus in duas partes diuisus: partī Marium: partī Scyllā ad p̄cipatum uocitabat: uolebatq; Mariū ad balnea ad Baias curādi corporis gratia q; senectute & fluxibus ut ipse ferebat cōfectus atq; fessus erat p̄ficisci. Nā ibi apud misenum magnificas ædes ad uictum atq; effeminationes q̄ esset p̄ dignitate uiri q; tot bella atq; īperia gessisset Marius habebat. Fere septē myriadibus semissium has Cornelīū emisse. Paulo postea a. L. Lucullo qnq; & ducentis myriadibus traditas fuisse: ita repente sumptuositas cucurrit & tantum sumptum ad molliciem tēpora tā breui momēto fuisse suscepit. Itaq; marius p̄multum gloriæ cupidus iuueniliter senectutē atq; corporis ībecillitatem agens quotidie in cāpum descendebat: & corpus cū adolescentibus exercens agilem ad arma ferēda idoneū ad eq̄radum sese efficere nitebat: q̄q; senilis moles non leuem sed grauē redderet. Quidā capti uoluptate hæg; reg; q; agebat Marius ad eius ambitionē atq; certamē īspiciendum p̄ficiscebant. Bohos uero hæg; ituentes eius ambitionis atq; insatiabilis cupiditatis miserebat. Qui cū ex paupertate diuitias ex humilitate altitudinē cōsecutus fuisset terminū foelicitatis non p̄spiciebat: neq; in ocio rebus p̄sentibus fruebat. Sed ita agebat tanq; oīum īdigens cum Archelao Ptolomeo mithridatis satrapis dimicaturus esset: & ī cappadociā ac Euxinum p̄otumq; ut triūphis & gloria senectutē extolleret traiecturus foret. Plane hi sermones oīo mariū delirātem ostenderunt. Aiebat. n. eo p̄sente uelle filiū ad rem militarem exerceri. Eæ res ulcera ac latentē diu urbis īsaniā resciderūt. Nā marius aptissimū īstru mentū Sulpitii temeritatem ad cōem p̄niciē īuenit: q; īter alia cum admiraret atq; imitaret saturninum: q; timiditatē ac tarditatē eius accusabat: Ipse uero haud tardus sexcētis eq̄stribus uiris tanq; satellitibus quos p̄sidia cōtra senatū eē dicebat stipatus īcedebat: Cum cōcionem uocasset egressus armatus contra cōsules ruit: quoq; alterius ex foro fugiētis captum filium iugulauit. Scyllā aut fugiētē & ædes Marii īgressum: qui īsequebant̄ currentes p̄terire. Sed fertur eum per alias portas a Mario tutum emissum ad exercitum contendisse. At a Scylla in suis cōmentariis haud scriptum est apud Mariū cōfugisse: Verū cū abeūdi cōsiliū capere meditaretur quod circūdatus nudis gladiis a Sulpitio iuitus suffragium reddere cogere & uellet ad Mariū cōfugere: quādo in cāpum pergeret ut illi arbitrabatur: rē p̄ uolūtate sulpitii absoluisse. His actis sulpitius uictor Mario p̄æturā demandauit suffragiis. Cū Marius iā contra hostes signa afferre uellet duos tribunos militū a Scylla exercitū accepturos legauit: scylla cui erant tria milia equitū & quinq; milia peditū exhortatis militibus & tribunis militū trucidatisq; legatis Marii obuiā uenientibus Romam uersus copias ductauit. Marius quoq; ex amicis scyllæ multos necauit: ex seruis ut socios sibi illos adiungeret libertate donatis tres duntaxat superfuere: marius Postq; paululū scyllæ irruēti obstetit e uestigio ui sūpatus fugā corripuit. Qui cū eo erāt ut primū urbe expulsus est marius sparsi passim noctu: ipse ad quodā eius suburbanū soloniū cessit. Filiū uero ad loca Mutii foceri sui q; non multū distabant necessaria sumptusq; legauit. Ipse aut Hostiā ingressus amico quodā sibi nauē apparante: nō expectato filio sed assumpto Granio eius priuigno nauē conscendit. Adolescens postq; ad loca Mutii peruenit: parauitq; ea quæ ferenda sibi erant: cū altero die habiturus esset nō omnino inimicis p̄scentibus equites quidā ex hostibus coniectura quadā ducti ad loca Mutii properant. Hos cū ille cui agrorum cura erat prospexisset: Marium in curru fabas portante celauit & cunctis curru bobus atq; equitibus obuiam profectus in urbē currū aduexit. sic Marius domum uxoris delatus sumptis q; uolebat noctu ad mare peruenit: & nauē ingressus Libyam traiecit. Marius uero senior postq; secundo uento iuxta Italiā delatus est Geminium quendā ex potētibus Terracinæ eius inimicum p̄mescens: nautas monuit ut a terracinæ littoribus longius nauigarēt. Illi pro uoluntate Marii agere uolebant: sed cum iā ingens tēpeestas marii incūbere cōpisset: neq; scaphā undatiōibus agitātā sustinendā esse uideret uix ad mare Curseum descēdere potuerunt. Tumefacto mari relictaq; refrumentaria egressus Marius nullo signo ac duce errabat: & ut contingebat magna in reg; dubietate tāq; acerbum aliquid instaret: assiduā fugā agebat & spem omnē in uiis incognitis coniecerat. postq; Marius sociiq; per ag; hostilē gradiebantur & mare aduersum habebāt terrore p̄culso Mario ne cuiq; occurreret & ne omnino occursum hominum priuarentur propter rerum necessariarū indigentia: tādē quibusdam

pistoribus obuiauerunt. Hi illis rogationibus quae copia dandi deerat nihil prebuerunt: Cum Marium nouissent mouere quo breuiore itinere possent uiam corripere. Nam paulo ante ibi eques Marium querentes discurrentesque conspexisse ferebatur. Cum omnium regum penuria laboraret: & praesertim fame socii tolerare nolent: a uia diuertentes in profundum nemus sese pripuit ingentibus cum molestia ibi pnoctauit. Postridie fatigatus fame priusque occuberet omnia experiri animo instituens ad littoria discessit: hortabaturque socios multis precibus ne in ultima spe ad quae seruari se antiquorum augurum sententia credebat desererent. Nam cum ualde adolescens esset & in agris uersaret: nidu aquilae septem pullos habentem in ueste detulerat. Parentes hoc magna cum admiratione intuentes Augures consuluerunt. Illi responderunt Marium clarissimum uirum futurum: maximum principatum atque imperium septies saltem habiturum. Haec plane Mario quod sic accidisse ferunt. Quidam uero aiunt istos tunc & alia in fuga Marium audientes atque fide facientes rem ualde fabulosam descripsisse. Aquila enim geminos tantummodo pullos parit: & Musaeum de Aquila scribentem dicentemque tres pullos parere: duos autem subtrahere unum uero alere mentium asserunt. Marius in fuga atque extrema regum difficultate multoties inquit ratum sibi esse septimum consulatum se consecuturum. Cum iam per uiginti stadia a Minturno Italiae oppido abessent turmam equitum in eos irrentem & duas naues onerarias errantes perspexere. Omnes igitur per uiribus pedum & corporis curretes ad mare sese coniecere: qui iuxta Granius erat altera nauium in insula Enaria appellata quae in conspectu erat traiecerunt. Ipsum uero Marium graue difficultate portatu duo serui uix & difficulter per mare ferentes in alteram nauem imposuerunt. Cum iam eques istarent iuberentque nauis nauem ad littora appellare uel eiecto Mario quo uellent nauigare: Marius cum supplex multis lachrymis atque precibus ad pedes nauis se precifset. Principes nauis huc atque illuc agitato consilio equitibus responderunt se Marium in mare non immeruros. Illi propter iram rursus in aliam uersam inuicem terre propinquauerunt: & iuxta ostia Lirii fluminis effusionem paludosam susipientis anchoras precipientes ipsum adortati sunt nauem curandi atque cibandi corporis gratia egredi: expectareque auras & secunda flamina per mare leniter inspiratura: cum iam hora immineret: qua pelagus saeuire consueuisset. Mario his uerbis persuaso & ad terram in quodam cespite a nauis exposito longe aliter quam in animum sibi induxerat accidit. Illi e uelutigio nauem repetentes retractis anchoris fugam cepissent. Non enim laude dignum ducebant Marium hostibus suis tradere: neque sine eorum discrimine illum seruare posse. Itaque cum desertum se ab omnibus uideret: Marius in littore elinguis iacuit. Tandem collectis uiribus ingratum atque iniquum iter ingressus postquam profundam siluam & fossas aquarum caeno oppletas euasit: ad tigurium senis cuiusdam lacunas purgantis peruenit. Hunc postquam ad pedes eius supplex percubuit orabat ut suae salutis auctor existeret. Quod si praesentem aduersamque fortunam euaderet magna ab eo officii premia consecuturum se expectaret. Senex siue quod antea Marium nouisset: siue quod ipso aspectu ut praesentem uirum admiraret: inquit tigurii copiam sibi facturum: & si eo erraret ut hostes fugeret eum alio in loco obscuriore & minus cognito celaturum. Cum Marius rogaret ita agendum esse: ductus a sena in quadam paludem in loco caeuo iuxta fluuium introiuit: & senex eum calamis atque aliis leuibus uirgultis textit: quibus grauari non posset. Paulopost Marius strepitum atque tumultum a tugurio audire excepit. Nam cum ex Terracina a Geminio mulierum qui Marium insequerentur legati fuissent: quidam forte fortuna hinc atque illinc incurstantes senem clamoribus perterrebant: quod hostes Romanorum suscepisset atque occultasset: Marius exiliens cum se enudasset in palustrem atque caenosam aquam ueniens delitescere. Hic ab hostibus inuentum nudum & caeno oppletum eripientes ad minturnenses rapuerunt. & principibus urbis tradidere: Nam per omnem urbem edictum ierat ut publice Marium insequerentur & captum necarent. Tamen de nece consilia prius agitare principes uoluerunt & Marium in custodiam Sanniae quam illius inimicam arbitrabantur: quodam in ea delato iudicio tradiderunt. Haec Sannia uirum cinium habuerat. Cum turbae inter eos oriretur dotem amplissimam Sannia reposcebat. Tunc Marius sextum agens consulatum iudex in hac re praerant. Postquam conuictum est Sanniam peccasse: cum uideret Marius uirum hanc tale suscepturum esse: ac diu cum ea uicturum: utrisque grauiter se ferentibus uirum dotem restitueret: & mulierem propter adulterii crimen damnatam quattuor aereos soluete iussit. Sannia quam muliebri affectu moueretur: tamen cum longe obliuioni iniuriam tradidisset: ut Marium prospexit atque suscepit: consolando deligenter eum curauit: Marius quoque illam laudibus persequens bono animo esse inquit: prospexisse enim sibi optimum signum adesse: hoc huiusmodi fuit. postquam Marius in domum Fanniae adductus est patentiibus portis asinus cursu a propinquo fonte delatus intra aedes irruit & intuens Marium audentem primo e conspectu stetit deinde uoce ingenti emissa coram Mario laetitia gestiuit atque exultauit: Quare Marius praerita animo coniectans inquit magis Marii quam terra a numine salutis signa sibi portendi: cum asinus aridum cibum negligeret: & ab eo ad aquam diuerteret. Haec cum ad Fanniam renunciarentur: ad ipsum concedens iussit hostium claudi postquam a principibus & a senatu minturnensium de Mario consilium agitatum est: tandem in hanc sententiam cessere: ut confestim Marius neceretur. Ex ciuibus qui rem conficeret neminem habere. Sed eques gallicus genere uel cimbrus (nam de utrisque legimus) assumpto gladio Marium petit. Cubiculum ubi Marius seruabat subobscurus erat. Hic fertur igitur flammam ex oculis Marii apparuisse militi magnamque uocem ex loco opaco exisse dicentem Tu homo necare Caium Marium audes: Barbarus repente percussus in medium gladio portas erupit: exclamatque non possum Caium Marium morti tradere. Hac re omnes terror ingens inuassit: deinde seipsum accusantes quod ingratum iniquum consilium egerant: contra eum quod Italia seruauisset: cui opere non ferre nefas esset: poenitentia ac misericordia erga Marium capti sunt. Eat igitur exul quo uelit alibi fatum accepturus. Nos uero uota facimus ne dii nobis irascantur Marium egenum ac pauperem urbe emittunt. Hac mente collecti minturnenses ad Marium conuocantes eumque circumstantes cum illo ad mare proficiscuntur. Cum omnes diuerso studio obsequio proopto animo curarent temporis interea imoratio facta est Lucus maricus quem religione deorum indigenae uenerabant atque obseruabant ad ea ferenda ad mare quae secum Minturnenses comportauerant impedimento erat. Itaque circuire lucum

& longiorem ire uiam expediebat. Hac cūctatione detenti quā ex senioribus exclamās iquit nullā uiam neque longiorem neque inaccessibilem esse dūmodo Mariū seruemus: qui ex rebus quæ ab ipsis ferebantur summens primus ad nauem iter ingredi. Hac promptitudine cōfestim oībus una proficiscentibus iulii cuiusdam nauem Mario tradiderūt: quæ postea sumptis tabellis oīa hæc ut gesta fuerāt litteris mādauit: & ī templo tabellas scriptas exposuit. Hinc marius secundo uēto nauigās forte ad insulam Gnariam appulit: ubi cū Granium cæterosque amicos cōuenisset una in Libyā traiciebāt. sed aquæ penuria defatigati Siciliā apud Erianium coacti petiere. Romanorumque quæstor ea loca custodiens paululum abfuit quoniam Mariū cōprehenderet. Interfecit uero ex his quæ aquatum cōcesserant decem. marius ex industria recedens & pelagus legens Meuingāque insulā petens hic primum de salute filii eius una cum Cethego audiebat. Hinc habeentes ad Iampsam Numadam regem auxilia imploraturi cōtendunt cum quibus ubi paululum animi resumpsit Marius audere cœpit ex insula Carthaginē cōtendere. Tunc Sextilius homo Romanus in Libyā p̄turam agebat. Hic neque officio neque iniuria a Mario affectus tunc misericordia uictus aliqua imparte auxilio fuit. Statim Mario cū paucis in Libyam decessuro licitor occurrēs cum e cōspectu stetit inquit Sextilius p̄tor o Mario in Libyam uenire te prohibet: Si autē huic edicto non obtēperaueris se decretum senatus uindicaturus: & te p̄ hoste Romanorum habiturus. Hæc cum Marius accepisset mœrore animi uoce intercepta cum licitorē horrēde inspiceret p̄multum tempore sermonem erumpere nō potuit. Cum ille interrogaret quid p̄tori renunciaret ab imo pectore suspirās iquit referas Caiū Mariū ī ruinis Carthaginēsis exulem sedētem: sed nō misere Sextilium inspectaturus. Hac quædam uoce fortunam illius urbis & mutationem augurauit. Interea Iampas Numadam rex cum dubia cōsilia animi agitaret: Mariū iuniorem & socios honore afficiebat. Volētibus autē abire ī medium causa adducta tēpora terebat: sed haud obscurus erat hac mora nihil nisi iniquum facturus. Verge id accidit quod ad salutem opportunum cōsentaneumque foret: nā Marii iunioris quæ egregia facie erat quædam ex pellicibus regis p̄ter existimationem agens mœrore afficiebat. Hæc misericordia principium atque occasionem amoris p̄buit. In principio Marius mulierē a se detrucebat: Sed ut fugæ nullā aliam esse uiam animaduertit: & officia illius ī se studiosiora fiebāt: p̄pter iliberalem uoluptatem: eam benigne allocutus & ab ipsa emissus ruptis amicitia legibus ad Mariū seniore fugā arripuit. Postquæ adinuicem cōuenere penes mare cōgredientes scorpionibus dimicatibus occurrunt. Hoc malum omen cum Marius esse duce ret repēte nauem ingressi ad insulā Cercinā quæ nō multum ab Epyro distat traiecerat: & rātum maris anticipauerāt quædam ipsis abeūtibus eques a rege ad locum missi unde cesserāt p̄spiciebant. Hoc discrimen imensum ut cætera effugiendum Marius nitebāt Romæ fama dissipata erat Scyllā in agro boetio cum copiis Mithridatis bellum agere. Cōsules iter se agentes seditionē ad arma capiēda cōcesserāt. & Octauius uictor euadens Cinnā tyrānidem exercere conātem urbe eiecerat: & loco eius Cornelium merulā cōsulem suffecerat. Cinna autē per cæteram Italiā copias cogens aduersus illos arma ferebat. Hæc cum Marius accepisset e uestigio nauigandum putauit: Qui sumptis quibusdam equitibus mauriciis ex Libyā necnō quibusdam ex his quæ Italia cesserāt non pluribus mille existentibus Thelamonium tyrrhenum oppidum traiecit. Hic seruos libertate donauit. Colonis gloria marii excitis & ad mare cōcurrētibus persuasisque iunioribus magnā manū breui Marius collegit: & quadraginta naues armauit. Cum animaduertisset Octauium uirum optimum & æquis legibus imperare uolētem. Cinnam uero suspectum Scyllæ & arma contra instātem rempublicam ferentem: huic cū exercitu se socium adiungere animo instituit Itaque nunciauit consuli pro uoluntate imperii eius omnia facturum. Cinna cū eum susciperet proconsulemque diceret & fasces atque alia magistratus insignia mitteret: hæc ornamenta fortunæ eius non cōuenire Marius inquit: qui cū uili ueste & plixa barba intonsisque capillis semp̄ uteretur ab eo die quo e Roma effugit: iam septuagesimum annum agens tardo ingressu gradiebatur. Cum uellet se miserabilem ostendere plus mansuetudinis ī aspectu eius quæ terroris miseri imiscebat Hæc mœsticia animum nō placatum uerum exacerbātū mutatiōe regis effecit. Postquæ Cinnam salutauit militum animis obseruatis statim ad negocia peragenda animum applicuit: & magnam rerum mutationē iniecit. Primum enim direptis nauium cibariis & mercatoribus prædando spoliatis a foro rerum uænalium illos prohibuit. Deinde ad maritimas urbes nauigans illas sibi conciliauit: & tandem Hostia p̄ditionem occupata res ciuium diripuit & plurimos necauit. Cum pōtes ī flumine struxisset aditus qui ex mari hostibus patebant cedere iussit. Deinde ab urbem cōtendens non tantum imperitia atque negligentia Octauii quantum inutili cura seruandarum legum mōtem ianiculum occupauit. Qui multis uolentibus ad libertatem seruos uocari ut leges diligētissime coleret: inquit se patriam nō daturum seruis: a qua Caius Marius arcere: postquæ uero metellus eius metelli filius qui a Mario expulsus ī Libyā militabat romā cōtēdit: & multo p̄stātor Octauio apparuit: milites dimisso Octauio ad illū contendunt rogantes imperium capeffere & urbi salutem uendicare: longe enim peritum ducē atque præstantiorem ad bellandū uincendūque sibi asciscere uolebant: metello hoc modesto animo ferente ac dicente ut ad consulem concederent: ad hostes cessere metellus de republica diffidens abeundi consilium statuit Octauium chaldæi ac uates quidam suis persuasionibus romæ detinuerunt: tanquam ibi manere & nusquam discedere opere precium extaret. Hic uir cum iter alia Romanarum obseruantissimus legum esset: & præsertim formam consulatus circa mores patrios ac leges tanquam non perimitatis litteris iexorabiliter custodiret: negligentia quadam rempublicam gubernauit: qui plurimum temporis p̄ p̄stigatores & uates potiusquam per uiros in republica & in re militari uersatos imperium administrauit. Hunc priusquam Marius aduentaret a suggesto deuulsum uulneribus confossum præmissi milites trucidauerunt. Fama est syngraphum chaldaicum ī sinu eius reptum fuisse. Hæc res multum admirationis ī se habuit: quæ ex duo-

bus clarissimis imptoribus Marius qui uaticinia nō cōtendebat secūdas res habuerit: Octauius uero mortem obierit. Cum hoc modo rep. sese haberet: senatus frequens p legatos Cinna & Marium orabat: uti ciuibus ueniam impartirent. Itaq; Cinna tāq; consul in sella consultari sedens atq; iura dicēs legatis humanissime respōsa p̄bebat. Marius uero cum iuxta sellam tacitus adstaret. Apparebat semper rigido ac retro eius aspectu & facie e uestigio inaudita cæde urbem repletur. Postq; surrexere Cinna militibus septus ice debāt. Marius uero cum apud portas stetisset iram dissimulans inquit exulem se esse: & patria p legibus arceri: si quis opera sua indigeret opus esse legem antiquare: ut se uirum iustum & liberum redisse in urbem ostenderet: populum in forum accersiuit & coram tribus aut quattuor lapillos & suffragia ferri iussit. Dimittens dissimulationem atq; fucatam illam de exilio orationem satellitibus stipatus gradiebatur: & electis militibus ex seruis præuenticiis qui præcipites appellabantur sepiebatur. Hi quidem aut iubente Mario aut nutum faciente multoꝝ strage manus suas iquinauere. Tandem Acharium uig; senatorium atq; militarem occurrentem Mario sed nihil salutis impartientem coram Mario gladiis cōfecerunt. Signum enim dederat uti omnes occurrentes quos ipse non salutaret: & omnes quorum saluti nō responderet in uis necarent. Quare amici mœsticia simul & horrore animo agitabant quotiens homines Mario occurrentes appropinquabant. Multis interfectis iam Cinnae aures ululatu & cædis clamoribus strepebāt. Marius animū indies magis efferatum habēs cædemq; sitiens oīa suspecta scrutabat. Itaq; p omnes uias per omnem urbem ab insequentibus & uenantibus fugientes latentescq; discursum est. accusabantur hospitilitatis & amicitiae iura q; nihil fidei in secunda fortuna retinebāt. Nā pauci fuere qui amicos ad se fugiētes non pderent. Itaq; admiratione ac laude digni fuere Cornuti cuiusdam serui. Qui cum i aedibus heꝝ suū occulissent. Cadauer quoddā ex multitudine cæsoꝝ surreptum collo suspendentes atq; aureum anulū apponentes ficto funere illum satellitibus Marii ostenderunt. De ac re cum nemo in suspicionem ueniret: Cornutus a seruis in Galliā dellatus est. M. Antonius orator optimo & iam amico functus infœliciter obiit. Nam uir qdā & pauper & populariter cum læto uultu suscepisset Antonium uig; romanorū primū ad uicinum cauponem emēdi gratia uini seruum misit. Cum seruus uinum diligētius degustaret dixissetq; de suauiori ad se portari: caupo inqt q; ægritudine uexatus optimū uinum & nō p more nouū ac popularē emerat. Ille cum incōsulto ac simpliciter tanq; ad familiarem & ad amicū hoīem loquere diceretq; heꝝ apud se. M. Antonium Marii gladios fugientem ac latētem habere: caupo ipius ac nefarius ut abiit seruus ad Marium cœnatem e uestigio cōtendēs. M. Antoniuū ei traditurq; pollicet. Marius postq; hæc accepit fert uehemēter exclamasse & manibus ppter læticiam plausum fecisse: paululumq; abfuisse: qn ipse exurgens ad locum ubi erat Antonius cōcederet. Amicis ne pergeret arcentibus eum: ad Antonium detruncādum cum militibus Annium mittit. Ut igif ad locum uentum est ad porta subsistens Annius milites p scalas thalamum irrumperē iubet. Illi ut coram Antonio steterunt alter alterum ad cædem prouocabat. Antonius orare icipiēs adeo suauis a dulcis & iocunda erat eius oratio ad milites ut necē deuitaret. Nemo. n. ex militibus Antonium tangere aut torue aspicere audebat: sed defixo in terrā uultu oēs collachrymabantur. Sic cum imoratio redeundi a militibus facta esset: Annius ascendens Antonium orātem: milites uero deterritos atq; ab eo psuasos offendit. Itaq; conuicio acriter illos insequens atq; irruens ipse Antonii caput obrūcauit. Catulus lutatius qui marii collega fuerat & de cimbris cum eo triumphum egerat: postq; marius pro Catulo rogantibus inquit mori oportere inclusus domi accensis carbonibus se suffocauit. Truncatis corporibus in uiam proiectis calcatisq; homines non misericordia uerum horrore atq; tremore ipso aspectu omnes pculabantur. Sed quod magno dolore populum excruciat erat Gardianorum petulantia. Nam postq; dominos iugulauerant in exercenda uenere pueris p mulieribus utebantur: & heris ui cōmiscabant. Qui omnia diripientes & rapina & cæde perturbantes comprehendi non poterant: quousque milites Cinnae & fertorii contra illos in castris dormientes impetum fecere atq; eos necauerunt. Interea tanq; omnibus cōmutatis undiq; fama orta est scyllam bellum mithridaticum confecisse: & prouinciis occupatis cum magna manu Romā cōtendere. Hic rumor effecit: ut ferrum a cæde nefanda paululum arceretur quod bellum in eos Romani ingens conuerti arbitrabantur. Itaq; marius septimo consul designatus est. & cum kalendis ianuariis quæ principia sunt anni magistratum inisset: sextum lucium quēdam præcipitem dedit: q; ipsi & urbi adfuturas calamitares magnum portentum esse cōiectura assequebat: ipse autem marius iam laboribus corporis & animi sollicitudine tanq; inhausta aquis scapha repletus ad tanta munitina noui belli nouorumq; certaminum perteritus q; multa picula expertus fuerat. Hac i re animi ferociam amisit: existimans non contra Octauiuū & merulam instabilis ac seditiosæ turbæ prætores: sed i eum discrimen futurum. Nam scylla qui ipsum marium expulerat patria nunc autē mithridatem ad Euxinū pōtum fugire compulerat romā repetebat. Huiusmodi mentis agitatiōibus uexatus marius cū ante oculos longos errores exiliaq; ac pericula maris & terre adduceret: in uarias dubiasq; partes distrahebat: & nocturnis turbulentisq; isomniis terrebar. Videbatur enim quēdā continuo audire dicentē dura esse cubilia leonis: sed maxime uigilias pertimescens intēpestis potationibus atq; ebrietatibus præter ætatis dignitatem indulgebat: tanq; per somnum animi cogitationes uitaturus esset. Tandē cum quidam renunciaret ea quæ apud mare gerebantur nouis timoribus perculsus partim futura timēs: partim tanq; præsentium societate male affectus paulopost (ut Possidonius philosophus scribit) ex illo laborare cœpit. ipse cum iam i malā ualitudinē icidisset: secū differebat de his rebus qbus in senectutē uenerat. C. aut Piso uir historicus memoriæ litteraq; tradidit mariū post cœnā cū amicis deambulātē i sermonē de rebus ab eo gestis uenisse: & a reg; primordiis incipientē sepiusq; de utraq; fortuna disputantē dixisse nō sane mentis hominē esse

qui fortunæ sese committeret. Post hæc appellatis læto uultu qui aderant cum p̄ septem dies paulatim deficeret diem suum obiit. Quidam ferunt eius ambitionem in ipsa mala ualitudine oīno detectam i uanam spem euasisse. Putabat enim se in bello Mithridatico impatorē fore. Deinde quēadmodū in ipso languore corporis accidere solet: uarias in corpore mutationes cum gemitu atq; multis ululatus patiebat. Sic adeo ingens cupiditas magistratus illius belli eum ceperat: ut nulla cōsolatione curari posset. Duo de septuaginta annis natus erat cum mortē obiit. Primus autē fuit q̄ septimum cōsulatum attigisset: qui cum domū magnificā struxisset quæ multis regiis ædibus clarior extabat fortunā suā crudelem appellabat: q̄ priusq; cōsilia ac desideria sua pegisset mortem obiret. Plato quidem circa ea tēpora q̄bus defunctus ē suo genio atq; fortunæ gratias egit. Primum q̄ homo & nō bestia: secundo q̄ græcus & non barbarus natus esset: tertio q̄ p̄ Socratis tēpora ætatem ageret. Ferunt Tharseū antipatrū cum p̄pe mortē in sermonem ueniret: de his quæ p̄spere sibi successerāt haud oblitū fuisse nauigationis quā e domo Athenas habuerat tanq̄ magnas gratias cumulatiſsimāq; officiorū retributionem optime eius fortunæ referendā duceret: & usq; ad obitum i memoria officia retineret: q̄ nullū thesaurū bonorū hoībus natura stabilius impartiuit: Eorū uero q̄ & memoria & ingenio tardi semp̄ res gestæ tabescunt: Quapropter nihil retinentes bonorū uacui spei aut plene p̄sentibus rebus neglectis ad fortuna oculos intendunt p̄fecto hæc fortuna p̄hibere: illa uero auferre nō p̄t: sed tamen hoc quod fortunæ est tāq; alienum omittētes illud ipsum in certum semināt: atq; similia aīo patiunt. Nā potiusq; disciplinā atq; sapientæ studia ad firmāda tutādaq; bona externa cōsequi uelint. Hæc bona fortunæ cumulant cōmodaq; ex illis suscipientes expellere insatiabilem animi cupiditatem nō possunt. Mortem igit̄ obiit Marius septimo & decimo die septimi eius cōsulatus: quæ statim romā magno gaudio atq; exultatione affecit: q̄ graui tyrānide liberata fuisset, sed tātum crudelitatis Marius iunior senioris marii filius ostēdit primores atq; optimates trucidās: ut intra paucos dies reuiuiscētem senis tyrānidem romani sentirent: Qui cum audacia insignis esset & picula intrepide adiret in principio filius martis uocitabat. At cū statim ex rebus gestis accusaret filius ueneris nūcupabat: Tādē cū in p̄nestina urbe a scylla obsideret extrema oīa tentās ut euaderet cū nullo mō effugere posset seipm̄ necauit.

EVMENIS VIRI ILLVSTRIS VITA EX PLVTARCHO GRAECO IN LATINVM
PER GVARINVM VERONENSEM VESA.

EVmeni Cardiano patrem fuisse dvres historicvs Scriptū reliquit: qui i Cherroneso p̄pter rei familiaris angustias ex uehiculari uictum queritaret: Eumenē tamen litterarū studiis ac palæstra liberaliter eruditū. Is cum puer esset eo Philippū aduentasse: q̄ dum p̄ ocium puerorū & adolescentium Cardianorū luctas & certamina spectaret: inter illos strenue obuersatum Eumenē eius prudentia & fortitudine delectatum Philippum: illum sibi desumpsisse. Verum enim uero longe p̄babilia dicere uidentur qui Eumenē hospitii & amicitiaē paternæ cā a Philippo ad altiora p̄fectū perhibent. Mortuo Philippo cū inter æquales Alexandri nemini prudētia aut fide secundus haberet Archigramateus idest scribarū p̄iceps uocabat. Ex his qui Alexandro amicitia & cōsuetudine iūctissimi essent adeo ampliores cōsecutus est honores: ut in expeditiōe indiae magnis cum copiis p̄ se impator emitteret: & p̄dicæ p̄fecturam acciperet cum & in Ephestionis uita functi locum Perdicas successerit. Quocirca macedones regiis p̄fectum stipatoribus Neoptolemum derisioni habebāt: q̄ extincto Alexandro dictitarēt: se q̄dem clypeo atq; hasta: Eumenē uero stilo ac tabellis sequi solere siquidē Eumenē cū aliis honestissimis rebus: tū uero ea dignitate affectū ut necessitudine matrimoni sibi deuictū faceret. Cū n. Alexandr̄ primus i Asia mulierē Barsinā Artabazi filiā ignouisset: ex q̄ filiū Hercule suscepit: huiusce sorores alterā: quidē Apaniā Ptolomeo: alteram Barsinē Eumeni tradiderat quo tpe et reliquas æqualibus suis Persicas uirgines i cōiugiū dispartiētes collocabat. haud. n. usq; adeo itegra necessitudo fuit: q̄ Alexan. plærūq; aduersatus magnū Ephestionis gratia piculū adiecit. P̄cipio cū Ephestiō quādā Euiō Tibicini domū tribuisset: q̄ antea Eumēis serui occupauerat: indignabūdu Eumenes & Alexandrū una cū Mærone ueniens uociferari coepit: q̄ abiectis e manibus armis Tibiā Tragœdiā canere p̄staret: id aut̄ moleste ferens Alexandr̄ Ephestionē cōiugiis insectatus est. Cæteræ acta statim poenitētia grauiter successit Eumeni q̄ per cōtumeliā magis & libertatē loquēdi eo sermonis genere usus esset Deinde Nearchū ad exterius mare cū classe dimittēs ab amicis pecuniā cōquirebat. Erat. n. p̄ id t̄pus inanis regia. Eumenes igit̄ trecēta petitis talēta cētena dūtaxat exhibuit: tenuiter quæ & magno cū labore suis ex dispēsatoribus eā summā coralsisse dicit Cæterq; Alexandr̄ ea neq; iprobans neque suscipiēs seruis ut occultos ignes tabernaculis subiiceret edixit. Volebat. n. ut cū ex icēdio exportaret argētū hō fallax deprehēderet i crie: prius tamē q̄ afferre opē ualeret exustū ē tabernaculū. Quæ res alexandropoenitēdi cām attulit eius cōsumptis i igni codicibus. Qd̄ at auri & argēti ex flāma i unū cōflati postea i unum cōpertū ē mille talētū summā excessit ex q̄bus ne minimā qdē partē accepit cæterq; datis ad cūctos p̄tores & p̄uinciarū p̄sides litteris ut icēsorū exēplaria librorū ad se mitterētur effecit: quæ oīa iussus accepit Eumenes. Rursus iter se & Ephestionē orta de munere cōtentiōe: cū multa male audisset multaq; male dixisset: eo quidē tēpore nihil a rege minus accepit. Paulo uero post ut primū Ephestiō excessit e uita: Rex dolo re uehemēter afflictus: cū oēs uiuētis inuidos ac mortuo insultantes grauissimis & asperrimis uerbis insectabat. Tū uero maxias i Eumenē suspitiōes agitabat illa sæpenumero cōiugia & disceptatiōes obiectans. At ille calidus & ad p̄suadendū idoneus ut unde p̄niciem senserat ide sibi salutē compararet: nouā aggressus est rationē. Ad eā. n. gratiā & honores cōfugit: quos in ephestionē Alexandr̄ factitabat. Eius nāq; generis decora excogitabat: quæ defunctū honestate posse uidebantur. Plurima ad iſtruendū sepulchrū effusis

EVMENIS

fime ac prōptissimo sane aīo pecunias ipartiens. Post Alexandri mortē orta iter milites & æquales eius sedi-
 tione (iis qdem Eumenes cōsiliū ad sniam ipartiebat) cum tamē oratione cōis & priuatus esset: haud n.
 sibi homini sane pegrino pertinere uidebat: ut de macedonum cōtrouersis nimis inquirat: curiosusq; sit.
 Reliquis subinde ex Babilonis istructis æqualibus ipse relictus in urbe plurimos peditum leniit & ad res
 cōponendas mitiores reddidit. Postea uero q̄ duces in mutuā deuincti cōcordiam pristinos deposuere tu-
 multus: Eumenes Cappadociam Paphlagoniam & subiectam mari Pōtico regionem usq; Trapezuntem
 suscepit: quæ nec dum macedonico suberat imperio. Eam enim Ariarates rex habebat. Itaq; decretum est
 ut Leonatus & Antigonus manu magna ad se deductum Eumenē illius p̄fectum regionis declararēt: Cæ-
 terum Antigonus iam clatus & oīa p̄ cōtemptum habēs Perdica scripta neglexit. Leonatus uero Eume-
 nis gratia expeditione suscepta ex superioribus locis descendit in Phrigiā. Interea Hecateus Cardaianorū ty-
 rānus Leonato cōgressus orabat ut Antipatro & macedonibus ad Lamiā obsessis opem afferret. Quare ad
 traiciēdum p̄motus secum ēt inuitabat Eumenē: quem p̄ id t̄ps cōciliabat Hecateo. Erat. n. iter eos simul
 tas quā in patriā p̄pter urbanas cōtentiones cōtraxerant. Nā multotiens eumenes Hecateum q̄ remp̄ per
 iniquū occupauerat dominatum palā accusarat: Alexandrūq; ad restituendā Cardianis libertatē puocau-
 rat: quapropter nūc eumenes illam aduersus græcos expeditionē recusante p̄sertim cum sese Antipatrum
 reformidare diceret: nec dudū sibi inimicus & nunc morē gerens Hecateo ipsum necaret Leonatus ei fidē
 habēs suū oē sibi cōsiliū apparuit: spe qdem sese opē afferre dictitans. Macedonia p̄cipatum statū ut tra-
 iecisset: uēdicare cōstituerat: subinde nōnullas Cleopatraz (ea autē Alexandri magni soror erat) cōmonstrat
 epistolas: qbus furura uxor eum palā accersebat. Veg; Eumenes seu antipatrum p̄timefceret: seu Leonatū
 insanum ac incerto uehementioriq; refertum aīo cognosceret suis acceptis militibus nocte discessit. Habe-
 bat enim trecētos eqtes ex: his autē quos a pueritia istruxerat alexander ducentos armatos: in argenti uero
 rōnem talētum qnq; milia. Hoc pacto fuga sese ad Perdicā subtrahens: ac Leonati cōsilia detegens statim
 apud illum amplissimus factus est: & in p̄cipandi societate adscitus. Haud lōge post cū militaribus copiis
 in Cappadociā & p̄sente & exercitum ductate Perdica deductus ē. Tum capto anarathe rege & regione in
 p̄estatem redacta Satrapes hoc est locorū p̄fectus designat. Dehinc urbes amicis commēdat arcibus cu-
 stodes imponit: quiq; iuri dicendo & rebus administrandis p̄æssent ex sententia reliquit: Cum interim
 Perdicas omnem regē earum curam abiceret: eo exercitum ducente una p̄fectus est Eumenes omni illū
 indulgentiæ cultu p̄sequens: cum nulla ex parte cæteris posteriorem regibus se esse cuperet. Cæterū Per-
 dicas cum ea q̄ istratuerat p̄ seipsum trāsire posse cōsideret: quæ aut reliquerat impigrū ac fidelē cōserua-
 torem postulare censeret: ex Cilicia remisit eumenē: uerbo qdem ut suā ad p̄fecturam reuerteret: Re autē
 uera ut p̄turbatam a Neoptolomo & sibi finitimā armeniā pacatā p̄beret. Hunc autē q̄q; insolētia quadam
 & inani tumescētem aīo suauissimis tamē uerbis & morē facilitate retinere tētabat eumenes. Cūq; Phalan-
 gem macedonicā elato spiritu ac ferocē inuenisset: ut equestri robore quasi firmamēto istructiorē redde-
 ret: potentissimos incolaz equites tributoz uacatione ac imunitate donauit: tum suis quos fide spectatos
 habebat equos emptos impertit: eoz quidē animos honoribus ac donis incitans corpora uero nunc mo-
 uendo nūc exercendo ac p̄ferendos labores impigra efficiens: adeo ut cum stupore tum audacia Macedo-
 nes afficerentur: cum trecētoz & sex milium eqtum circa Eumenē numez breuī conspicerent. Postea q̄
 Antipater & Cratherus grācia potiti Perdica regnū uastaturi in Asiam traiecerunt: cū irruptionē i Cap-
 padociā facturi nunciarentur Perdicas expeditionē in Ptolomeum: cui ægyptus sorte euenerat agens: Eu-
 menem omniū quæ in armenia quæq; in Cappadocia fuerant copiaz ducem & imperatorē creauit. Hic
 de rebus litteras edidit quibus Aletam fratrem ac Neoptolomū Eumeni parere: Eumenē autē rebus p̄ ar-
 bitrio uti iubebat. Aletas itaq; sese arma sumpturum haud dissimulanter negauit. Eos enim Macedones
 q̄ secum militarēt cū Antipatro dimicare uereri: Cratherum autem p̄pter caritatem etiā suscipere paratī-
 simos. At uero neoptolomus proditorem quam ne occultare quidem potuit in Eumenem ordiebatur.
 Vocatus quoq; non solū nō audiuit: sed etiam aduersos instruxit milites: Hic primum Eumenes sui appa-
 ratus & p̄uidentiæ fructū collegit. Siquidē uictō eius peditatu p̄ equites Neoptolomū uertit i fugā: oēs eius
 sarcinas corripens: tum ad insectandū p̄fusæ Phalangi cum totis adequitasset uiribus uictos positis armis
 iurare coegit cū eo se militaturos. Neoptolomus igiē paucis ex fuga collectis se ad Crathez & Antipatrum
 recepit. A quibus ad Eumenē missi legati ut se cū illis coniungeret: puocabāt. Frueretur quidē quos ex p̄-
 fecturis p̄cipiebat fructibus militias ab eis atq; agros habiturus Antipatro amico pro hoste futuro accede-
 ret: quod Cratheri familiaritatē i inimicitia haud sane cōuerteret. Quibus auditis Eumenes minime fieri
 pōt inquit: ut nouā impræsentiaz cū antipatro creetis amicitia cū quo ueteres inimicitias gero: quādo il-
 lū amicis & hostibus uti uideo: seq; ut Perdica Crathez cōciliet & ad æqua omnia atq; iustissima cōiun-
 gat paratum: ei prætera qui pro dominatis auaricia ulla sit oppressus iniuria quoad spiritus suos reget ar-
 tus futurū auxilio corpusq; ac uita potius positū esse q̄ fidē. His attēte acceptis Antipater de rege summa
 cōsiliū agitabat. Neoptolomus ad eos confrugiens de p̄lio certiores facit: & cū utrūq; tū uero Crathez
 ut auxiliū sibi ferant orat. Eum nāq; tā magno Macedonibus esse desiderio: ut modo pileū eius spectēt &
 uocē ex audiant: ad se nō mediocri uenturos ipetu. Sane. n. grande Cratheri nomē erat. Et in eū post Alexā-
 dri mortē multitudinis animi mira caritate inclinabatur. Tenebat siquidem memoria eū q̄ plures i Alexā-
 dri inimicitias pro eoz salute suscepisse. Cūq; procliuus ad Perficos ritus deferretur: obstitisse ac ciuibus
 suis quos per moliciē & insolentiā cōtumeliose tractatos cernebat p̄sidio fuisse. Quocirca misso tunc in
 Ciliciam antipatro. Cratherus cū magna copiarum parte & Neoptolomo cōtra Eumenē p̄fectus ē ratus

infectus & neminem expectantem ac ex recenti uictoria inter pocula sumi dissipatis obuersatum sese factus incursum. Qua quidem in re quod Eumenes illius presenserit impetum ocyusque sese instructum presiterit uti intenti & uigilantis impatoris ita non summi sane acuminis opposueris. Ceterum et quae sibi aduersa erant: hostibus & duci occultasset: & eam comilitonibus suis opinionem incussisse: ut se cum Crathero plium inituros esse nescirent: hoc ipsum peculiare impatoris officium fuisse dixerim. Rumorem itaque disseminat. Neopolomum actigrum cum Paphlagonum & Cappadocium equatu rursus aduentare. Cum castra noctu mouere instituisset: isomnis noua quaedam occurrit imago. Videre namque uidebat geminos Alexandros inter se ad dimicandum instructos cum uni uterque Phalangi praesent: alteri deinde Mineruam alteri Cererem subsidio aduentasse. Acriter commisso plio superatos quibus socia Minerua fuerat. Tum uictori Cererem spicem iteruixisse coronam. Ex re igitur ipsa somnium coiectas ad se pertinere interpretatus: se quidem per fertilissimis agris & magna per id tempus & bonam in spicis uaginis frugem habentibus dimicare: omnia seminata passim esse speciosam uberti pubescerium capere faciem ipsa pace praesente. Ad id autem confirmatio factus est: Vbi aduersariis signum belli Mineruam & alexandrum esse certior est factus est. Quamobrem suis Cererem & alexandrum belli signum exhibens omnes spicem fertis illigatos arma spicis iubet iuoluere. Multoties impulsus est: ut suis ducibus & praefectis militaribus aperiret: quibus combatendum esset: ne solus tantae necessitatis arcanum celatum comprimeret: consilio tamen praestare & meti piculum credere satis uisum est. In Cratherium neminem quidem Macedonum sed mercenarios eques male ac uiginti quattuor e regione locat: quibus Artabazis filius Pharnabazus & Phoenix tenedius praerant: quos ut primum hostis in conspectum uenissent incitatis ferri cursibus iubet: atque nullis editis uocibus non regrediendi spacio dato non misso suscepto praerone manum derepente conferre. Valde enim praerimuerat ne macedones cognito Crathero ad eum transfugerent. Ipse ex equum robore trecentis in agmine instructis adequitat: in cornu dextro Neoptolomum inuasurus. Vbi autem medius supatus cliuus praerpectum sui hostibus praerbuuit: citatum uehemetissime facit impetum. Ea res magnum Crathero stuporem incussit: quod multa in Neoptolomum acerbe & contumeliose iuectus: quod ab eo de macedonum defectioe fraudatus esset: suos ad capeffendum fortiter pugnam adhortatus incurrit. Primis ingressibus & quidem grauissimis cum post fractas hastas strictis decertare gladius coepissent: Cratherus haud sane de decori fuit alexandro. At uero praerstratis plurimis multoties est uersis in fugam aduersariis cum ex Thrace quoddam ex transuerso adequitate coesautiaref: ex equo dilapsus est. Quod cum caeteros transcurrentes latuisset Gorgias dux eumenianus agnouit. Is ab equo descendens corpori iam male se habenti & per acerbos dolores pereunti custodem se constituit. Dum haec agunt Neoptolomus & eumenes mutuis inter se odiis & diutina flagrantis ira cogrediunt: duobus quidem concursibus cum sese minus coespectassent: tertio cogniti nudis ensibus sublato clamore statim equos in se coecitat: quibus more triremium in summa collisis manibus se mutuis lora omittens captant. Cassides detrahunt. Thoraces ex humeris discerpunt. Sic igitur in mutuos laniatus intenti subterfugientibus equis ad terram corruunt. Ibi diu multumque luctantes eumenes exurgenti prius Neoptolomo sub genu uulnus inflexit: quo debilitatus alteri innixus totis se uiribus in arduum & erectum turbat eumenem: ictus tamen haud letiferos incutiens accepta in ceruice plaga protensus coecidit: eumenes uetustis odiis & iracundia praerbris carpere arma detrahere: cum interim gladium tenens sensim sub Thorace eumenem in igne coesauciat: uulnus ex percussoris ibecillitate non sane praerfundum terroris plus habuit quam detrimenti. Raptis dehinc ex interfecto spoliis propter crurum & lacertorum uulnera se grauiter habebat. Reiectus tamen in equum praerstantibus adhuc in unum hostibus alterum infectatus est cornu. Ceterum audita Cratheri morte celer aduolans ubi spirantem adhuc intelligentem coespexit: descendit & multis lachrymis iniecta dextra multa iuectus in neoptolomum & suam uehementer forte & propria miseratus est necessitate: per quam eo deductus esset ut uel tam foeda homini per amicitiam coesuetudinemque coniuncto infligeret: uel ab eo pateret. Eumenes hoc praerelio decem ferme post alterum diebus uictor magnam ex eo sibi gloriam & amplitudinem coeparauit: quod nonnulla per sapientiam: quaedam per fortitudinem coefecisset: plurimam etiam penes hostes & socios inuidiam & odium plane contraxerat: quod uir peregrinus atque aduena armis & manibus Macedonum praerimarium ex eis & splendore praerstantissimum coefodisset: quod si prius de Cratheri caede ad Perdicam puenisset: nemo illam inter macedones potentia superasset. Biduo autem postquam Perdicam praerfeditioem in aegypto esset obruncatus huius praerelii rumor in castra delatus est. Quocirca indignati statim macedones eumenem mortis reum faciunt: & suscepti in eum belli ducem una cum Antipatro antigonum creant. Eumenes postmodum in regia equorum arma quae circa idem praerccbantur incidens sumptis ad usum equis: rationem magistris pabuli descriptam misit. Quo audito risisse ferunt antipatrum tantam eumenis prouidentiam admirantem: cum regis de rebus rationem aut redditum aut acceptum sperarit cupiebat aut eumenes circa Sardis uictorioso potens equitatu itra Lydiae capos depugnare: simulque suas & cleopatrae copias ostentare glorians ea deinde rogante: pertimerat enim ne illam ex antipatro criminatioem culpam capesseret. superiorem petens Phrygiam intra celenas hibernauit. Vbi cum alchetam Polemonem & Docimum de imperio contra eum contendentes offendisset: hoc illud est inquit: quod dici solet nulla perniciem ratio est. Deinde pollicitus intra triduum stipendio militibus redditum: Villas eis & mitiora agri loca mortalibus decoribusque referta uedidit. Qui autem emerant centuriones reliquorumque ordinum praerfecti susceptis ab eumene instrumetis & machinamentis illa ui & obsidione expugnantes ex rebus captiuis debitam militibus mercedem percipuerunt. Haec res adeo magnam eumeni beniuolentiam coeparauit: ut cum epistolae castris aliquando ab hostibus disiectae coeparauissent: qua centum talenta & amplissimos illis pollicebantur honores: qui eumenem trucidassent: maiorem immodum macedones instigati sunt. Decretum igitur faciunt ut ex praeripalibus mille milites ad corporis custodiam coestuantur: euntibus in orbem pro sua uice uigiliis: illi subinde eos ab eumene honores magna cum caritate capiebant: quorum regum familiares assolent: eumenes namque purpu-

EVMENIS

reos apices & chlamides: quod quidem apud (Macedones egregium gregis munus habet) donare poterat quibus tenue ac pusillum est ingenium: hi ab secundo successu regis leuitate ac elatis extollunt animis ita ut cum rebus ab excelsis conuersos in se habent oculos magnitudinis aliquid & excellentiae nacti uideantur. Verum autem magnus animus & constantis afflictis magis rebus aduersis dignoscitur: quibus eumenes fuit. Nam in consiliis cappadociae perditione superatus fugatusque ab Antigono: non ante fugientem ad hostes perditorem omisit: quam patibulo captum suffixit. Is ex fuga contrario insectantibus cursu clara iter conuertens ad pugnae locum profecto castra posuit: ubi collecta iterfectorum corpora ex effractis circumiacentium uillarum foribus concremauit: conditisque seorsum primoribus seorsum plebeis omnes aggerans tumulos inde discessit. Quocirca aduentantem postmodum Antigonom hois audaciam & constantiam admiratum. Postea in antigoni sarcinas & perdam incidens plurima quidem ingenuorum corpora plurima quoque seruorum ingentes opes ex tantis praesidiis & discursionibus coaceruatas cum eas facile dipere posset: ueritus est ne tantis locupletatos spoliis commilitones ad fugam grauiiores & ad subeundos errores moliores fierent & ad tolerandum tempus in quo omnem spem belli collocauerat. Tandem repressurus Antigonom: ubi uero ita praesentes & ad diripiendum propinquas opes cernit ut Macedones aperte inhibere graue sit: equis obicere pabulum & corpora curare imperat: & sic in hostes commearent. Clam deinde ad Menandrum submittit: qui sarcinis hostilibus praefectus erat: Magnam se de illo pro ueteri consuetudine atque amicitia curam suscepisse. Proinde animaduertere monet ut quam cellerius liceat ex inferioribus locis ad incursiones expositis ad proximas montis radices concedat. Atque nullos equites nulli circumacti agminis incursum expauescat. Id autem piculum ut primum Menander intellexit abscessit: Eumenes missis palam speculatoribus armari milites & frenari equos iubet perinde ac ductus in hostem. Ut autem Menandrum ad iniqua confugisse loca a speculatoribus renunciatum est: Eumenes ingenti simulato motore suos introduxit. Haec ad Antigonom postmodum testante Menandro Macedones Eumenem magnopere collaudasse: & mitiores in eum animos suscepisse fert: quod cum eorum liberos in seruitutem redigere: & uxores pro habere potuisset: percipisset omisissetque: quibus Antigonus ille inquit o beati homines haud nostri sane cura res nostras omisit. Verum enim uero ne suae compedes fugae adicerentur: perterritus. Dehinc circumuagari & subterfugere coactus Eumenes magnae suorum commilitonum parti ut abiret persuadebat: siue id eorum caritate diceret: siue trahere secum eos commilitonum non esset: quos ad conferendam quidem manum per paucos: ad occultandum autem fugam permittos intelligeret. Tum fugiens sese cum quingentis equitibus & peditibus ducentis ad Noram recepit. Is autem in Cappadociae ac Laconiae confinibus locus est. Hinc denuo quisque ex amicis & iniquitatis loco & durissimae uitae impatiens missum fieri orauit benigne ac gratiose allocutus abire sinit. Aduentans postmodum Antigonus Eumenem ab obsidione ad colloquium exciuit: Cui eumenes ita respondit: complures familiares Antigoni & duces esse. Post se uero ex eis quoque ipse defensor est. esse neminem. Quocirca si colloquia inter se fieri cupiat: obsides ad se mittat. Cum autem Antigonus ut potentiori Eumenem uerba facere iuberet: nullum inquit me ioso potentiorum esse arbitror: quoad huius gladii fuero dominus. Antigono tamen nepotem Prolomeum prout poposcerat Eumenes eum ad locum mittente descendit: tibi per mutuos complexus amice: & familiariter data acceptaque salute congressi sunt: ut quam plurimo usu & consuetudine iuicem iuncti essent: inter multa colloquia cum eumenes nullam de pace aut sui tutela mentionem introduceret: Caeterum praefecturas sibi firmari aut restitui dona postularet: praesentes coepit admiratio ingenti hominis spiritu & animi robore delectatos: frequens simul macedonum concursus factus est: qui aspectandi hominis desiderio afficiebantur etenim post occisum Cratherum nulla de altero tanta in castris crebuerat oratio. Verum Antigonus aliquid illi uiolentum metuens: primum quidem aduentantes clamore submouere & irruentes ferire faxit: Denique manibus amplexatus eumenem: repulsa per satellites turba: eum uix in tuta restituit. Dehinc circumductis ad Noram muris: & relicto ibi praesidio reliquum abduxit exercitum. Obsessus igitur eumenes quibus eo in loco praeter Annonam ubertim quidem aquas & sal usui condimentum haberet: tamen hisce de rebus hilaris sociis uiuendi consuetudinem instruxit eis ad mensam & conuiuii partitus escas: eas inter leporem & sermonum gratiam & comitate condians erat aut eumenis aspectus quamquam uauis: non ut hois bellicosi & plurimum armis attriti. At pro politus & iuuenili decore insignis: uniuersa statura membris ac proportione sane mirifica proinde ac singulari artis diligentia comparatis uis quoque non magna orandi consecutus: facundus tamen & dulcis erat eloquio: quemadmodum ex eius epistolis coniectura fieri licet. Durante obsidionis tempore plurimis omnium locus angustissimus suos magno afficiebat detrimento: pabulum & ipsi & equi pro summum oculum capiebant: Cum igitur Eumenes ne pro defidia intabescerent remedium adhibere uellet: & ad fugam quodammodo expeditos si qua obueniret occasio reddere habitaculum cubitorum quatuordecim longitudine quod eo in loco erat amplissimum ad hominum deambulationem designauit: ubi corpus agitare iubebantur. Equos autem ad tectum magna per lora collo religatos rotisque in sublime suscitatos erigebat: ita ut posterioribus quidem pedibus terrae niterentur Anterioribus autem summa uix ungula pertingerent. Quibus hunc in modum suspensis stabularii nunc clamore nunc scythica instantes: adeo instigabant ut animis & indignatione referti postremis quidem insilirent pedibus: dumque aliorum res humi sistere concupiscerent: solum pulsantes totumque corpus agitates plurimo cum anhelitu sudore effunderet ea res ad roboris & uelocitatis exercitium sane non incommoda: hordeaque minuti attrita in escam obiciebant ut & citius conficerent: & melius digererent. Interea pro obsidionis moram Antigonus uita functum in macedonia cum accepisset antipatrum: & propter Cassandri & Poliperctis seditioes res perturbari non parua sane spe in uniuersum animo complexus imperium: & ad res gerendas adiutorem eumenem habere statuit. Quocirca missis Hieronimo idutias cum eumene fecit: prius tamen iureiurando proposito: quod cum emendasset eumenes: apud obsidentes macedones iudicium faciendum permisit uter eorum maiori aequitate praeditus esset Antigonus. n. deliberant

di tantū modo nominis gratia: initio facta de regibus mentiōe reliquum in seipsum obstringebat iusiurā-
 dum. Eumenes autem primā quidē post regum nomina in iureiurādo cōscripsit Olympiade: postmodū
 sese nō soli quidē Antigono beniuolum fore iuratus ē neq; ipsius hostē pro hoste & amicū p amico ha-
 biturum esse: sed & Olympiadi ac regibus sacramentū referebat. Ea cum iustiora censerentur macedones
 adactō in hęc uerba Eumenis sacramento obsidionē solutam facere: Ad antigonum ut idē iuramenti ge-
 nus referret eumeni mittētes eumenes iterum quos ad Noram cappadoces habebat obsides restituit acce-
 pris pro redēptione iumentis equis & tentoriis: tunc congregatis militibus qui ex fuga pallantes in regio-
 ne uagabant ad mille conuocauit equites: quos fugę socios habēs ob antigoni metū euasit. Ille. n. suscepta
 iurandi emendatione: nō solum eumenē denuo angi obsidione iubebat. Verum etiā acerbissimas ma-
 cedonibus litteras misit. Infugientem ad eumenē in Macedoniā referuntur epistolę ab iis qui augeri anti-
 goni pertimescebant imperium: obtestabatur Olympias ut ueniens Alexandri filioꝝ multoꝝ obiectum
 insidiis educandum caperet. Polipercon autē & Philippus rex uolebant ut præpositus Cappadocię copiis
 cum Antigono belligeraret: & simul & quindogę denariis thesauris ad rerum suarę restitutionē quingēta
 talenta caperet. Ad bellicos autē usus quātūcūq; cuperet quibus de rebus & antigono & Theutamo duci-
 bus argitaspidū litteras miserāt: acceptis illi litteris uerbis quidē eumenē humaniter ac benigne suscipiūt:
 Cæterum liuore & contentione referti priorem ferre Eumenē indignabantur. Eoꝝ inuidiam placauit eu-
 menes: cum perinde ac nihilo indigens nihil pecuniarę accepit ad ambitiosas autem eoꝝ contentiones cū
 neq; præesse ualerent: neq; subsequi uellent hunc in modū superstitionem iduxit. Alexandrū. n. inquit ui-
 sum in somnis apparatu regio tabernaculum cum folio cōmonstrasse: dixisseq; hic confedentibus & iuris
 dominandi locum habentibus adero opēq; simul afferam modo oīum a me consiliorum & instituendę
 rei principium capiatis. hoc facile Theutami & Antigoni animum induxerunt ad eum nullo aduētare pa-
 cto uiolentium: cū eumenes etiā pro alienis aspectari foribus idignaretur. Quocirca regio tabernaculo ac
 folio in somnis denunciato hunc in modū collocato Illuc consilium magnis de rebus habituri congredie-
 bantur. Illis deinde ad superiores euntibus regiōes. Pentestas amicitia sibi deuinctus ac cæteri Satrapę cum
 omnes pcessissent copias: ita in unū corpus adunarūt ut cū armoz multitudie tū apparatus splendore Ma-
 cedones cōfirmauerit. hi post Alexandri mortē ob dominādi licetiā enerues & uiuēdi cōsuetudie deliniti: cū
 tyrānicoz spiritus barbaroz arrogātia inuitos i unū cōtulissent iter se qdem morosi ac discordes erant
 Macedones quidē effulis blādimentis sumptuosis cōuiuuiis & sacrificioꝝ impēsis delinientes paruo quidē
 tempore castra ipse qsi qsdam nundinas & Prodigalitatis receptaculū reddiderunt. Inq; diligēdis ducibus
 oīa tumultu & factiōibus quēadmodū iter populares picipatus fieri solet ptimescebant: eumenes cū illos
 sese qdē mutuo aspernantes uideret pp metū at si ulla p̄stareſ occasio de ipsius nece cogitātes: se argēti pe-
 nuria teneri cōmentus ē: & ab his optissimū q simulates i eū exercebat plura mutuatus ē talēta: quo & ma-
 iorē erga illū fidē hērent: & a se de mutuata pecunia solliciti manus cōprimerēt: Quāobrē effectū ē ut alie-
 nas opes sui corporis p̄sidia habuerit: solus tutelā ac salutē accipiēdo cōsecutus: q̄ ut adipiscant cæteri ma-
 gna ipēdere solēt: Macedonū tamē ai suoz grā largitoꝝ p imēsam qdā licetiā corrūpebant: circa illoꝝ fo-
 res frequētes obuersabāt: latus stipabāt ac duces extollebāt: Postea uero q̄ antigonus magnas secū trahens.
 copias nō lōge metatus ē: tū res ipæ qsi uocē edētes ueꝝ iuocare ipatorē: nec solū subditi eumēi auscultare:
 ueꝝ et q̄cūq; i pace ac deliciis aplissimus cedere sese deder. At tacitus ascriptū sibi seruare locū itraiciēdo pa-
 sytigre fluuio: cū cæteri q̄ p statiōe erāt nihil sensissent: solus eumenes antigōi sustiuit ipetū: & collato mar-
 te stratiscq; cōpluribus cadaueribus flumē oppletū ē q̄tuoꝝ milia i p̄tatem redacta. Præcipue uero macedo-
 nes i aduersa eius ualitudie qd de illo sentirēt: declarauerūt: cū cæteros i apparādīs splendide cōuiuuiis & cele-
 britatibus: solū at eumenē i administrādīs p̄cipatibus & re bellica ualere dictitarēt. nā cū Pēceſtas eis i ter-
 ra Persica opipe epulū p̄buisſet Arietē uiriti ad sacrificādū ipertiēs amplissimū fore se in spē uenerat. Paucis
 post diebus militibus iter in hostē agētibus: eumenes ad euitādas uigilias lōgius ab exercitu ob piculosam
 qdam ægrotationē qetus forte i lectica ferebat paululū p̄gressus hostes de repente supatis qbusdā collibus
 apparuere i planū descēdētes. In structa igif acie icedētibus ut primū auratis i armis ad solē splēdor enitu-
 it ac bæluæ cū turribus & purpureæ uestes inspectæ sunt (Is. n. uadētibus i pliu ornatus ē) primi iter cū cla-
 more sistūt: eumenē uocare: haud. n. lōgius p̄grediēdū: nisi exercitū ductet eumenes. Deide fixis humi telis
 se qdē ut maneāt mutuo adhortāt: duces uero ut q̄scāt: neq; sine eumene aut pugnā aut ullū i hostē ieun-
 dū eē piculū. Quo accepto eumenes icitatis lecticariis cursu delatus ex utraq; lecticæ pte sum mouit auleū
 magna læticia manū p̄tēdēs: id cōspicati milites cōtinuo uerbis Macedōicis cōsalutat: receptisq; clypeis &
 sarissis istrepētes uociferant: perq; uices qsi p̄sente iā iperatore hostē puocāt. Antigonus ægrotū ex castris
 eumenē audiēs male se habentē de ferri reliquos nullo negotio pp illius ualitudinē dissipari cēsuit possēt.
 Quocirca suos ad pugnā festinabūdos eduxit. Vt uero adeqtans istructā hostiū acie formāq; cōpositā aspe-
 xit stupore affectus diutius sustitit: cū iteri a dextro i sinistrū cornu cōportari lecticam cerneret Magnum
 itaq; ut assolet risum edens Antigonus ad amicos hęc inquit: illa uobis ex aduerso nimirum lectica uide-
 tur istructa ac statim relictis copiis castra locauit. Alia ex parte paululū denuo respirantes ad factiōes reuo-
 cati suis cū ducibus lasciuiā agentes: uniuersum ferme Gabenoz agrum ad hybernandū inter se diuiserūt
 ita ut primoz a postremis tabernacula mille stadioz spatio abessent: qbus de rebus factus certior antigo-
 nus p cōpendiosam qdē cæteꝝ asperā difficilē & aquarę indigā conuersus uiā eo. s. motus ē. Spe. n. duceba-
 tur si dispersos per hyberniam milites adoriretur fore ut ea hoīum multitudo suis haud difficile ducibus
 itoz adscisceretur. is ubi inhabitatum igressus est agrum terribiles uenti & immensa frigora exercitu per

EVMENIS

turbato iter nō mediocri sane detrimēto rapuerūt: ad hāc igit̄ rē ignes q̄ plurimi necessario fuere adiuuēto: Quocirca hostes nō latuit: tū barbari q̄ mōtes inhabitabile respiciētes aggrecolūt: tantā icēdioḡ multitudinē admirati nūcios ad Pencestā cū dromedariis mittunt camelis. Qd̄ ut intellexit terrores examinatus: cū & ceteros eodē mō hēntes cerneret miratus fuga reliquos itereundū reptos milites ad fugiendū pmouit: eumenes aut̄ oībus pauorem ac pturbationē ademūt: hostiū uelocitatē statī rēp̄suḡ se esse pollicitus ut triduo expectatiōe tardius aduentēt. Illis itaq̄ psuasīs tū nuncios dimisit q̄bus ut copīe ex hybernīs q̄primū cōgregarēt iubebat. Tū ipse cum reliq̄s exeqtās ducibus locū q̄ deserta permeātibus spectari pōt: pcul amplexus & dimēsus incēdia pmulta castrensi more per itercapedies fieri p̄cepit: Ignibus deidē ex collibus ad antigonos cōparētibus dolor & agustia cēpit antigenū. existimauerat. n. hostes cū iam pridē eius aduētū sensissent obuios fieri. Ne igit̄ itineris labore laxatus attritusq̄ manū cū hostibus cōserere cogere. Ex peditus quidē & p bona euctus hyberna omisso uīe cōpendio p uicos urbescq̄ tacitus abduxit iterim ex hostibus ut assolet occurrente nullo: audiēs postmodū ex incolis nullū ibi fuisse exercitū. At loca dūtaxat ignibus referta: ip̄eratoris eū eumenes arte delusum se eē cognouit. Qd̄ grauiter ferēs ut apto marte decerneret sēpius admouit copias. Coactis iterea militibus maxima eoḡ pars eumenes sapiētīa admirari & solū imperiū de ferre. eam obrē princeps argiraspidū antigenus & Theutamus dolore ac iuidia cōmoti insidias tēdere: & cōuocatis p̄fectoḡ ac principū cōplurimis modū ac tēpus necandi eumenes agitant decernunt igit̄ oīs ut ad huius usum plii reseruatus cōfesto statī plio trucidet. Cæteroḡ eudamus elephantū p̄fectus ac Phædemus rem decretam eumenii denūnciant: Nulla mediussidius in eumenem beniuolētia aut caritate uerūenim uero primuerunt ne mutuatas eumenii pecunias amitterēt: eumenes illis collaudatis tabernaculum īgressus seseq̄ itra bæluarum conuentum uersari p̄fatus: testamēta conscripsit: accodicillos descripsit: ut cōscidit & disp̄lit. Nolebat enim post eius mortē ullis ex litteris accusari & crimina de rebus occultis cōflari. His itaq̄ dispositis deliberare cēpit uictoriā ne aduersariis dimitteret. an p̄ Mediam fugitās & armeniam ī Cappadociam pficisceretur. Nihil autem ī amicoḡ p̄sentia firmum decernit: sed permulta mouēs animo seq̄ pro fortunīs ī partes uersans uarias aciē istruxit: græcos exhortatus & barbaros. Phalanx deidē & argiraspides eū bono animo esse iubent: suum hostibus haud expectaturis impetum Philippi siquidem & alexādri ueterani fuerant: quasi quidem iuicti belloq̄ pugiles & ad id usq̄ tempus itrepidī multi annos septuaginta nati nullus autem sexagenario minor. Progrediētes igitur ī antigenianos: inq̄ eos cum indignatione irrumpētes substinēte nullo uniuersam dissipāt phalāgem manu obruncant plurimi: Hac quidē ex parte summa ui Prorsus superatus est antigenus: equitatu tamē uictor euadebat. Cunctum etiam Pencestæ apparatū sarcinasq̄ diripuit: cū segniter ac remisse plium iniisset. Se aut̄ antigenus cū terror uocaret ad usum belli uigilantē ac itentum exhibuit: opportunitatē ex loco nactus apta. n. est ac uasta planicies non sane pinguis non aspera non solida: sed arenosa & squalenti referta falsugine: ea tot equoḡ tot mortaliū pulsata cursationibus sub ipsum pugnæ tēpus puluerem calcis instar exalans aerem inalbabat: q̄ oculos turbidus inuolueret. Hoc igitur occultatus antigenus hostiles sarcinas & bona in suā potestatē redegit. Statim post pugnam Theutamus legatos res suas repetitum mittit. Antigenus nāque ad argiraspides has res redditurum esse & cæteris ī rebus secum benigne comiterq̄ acturum pollicitus erat: si eumenem sibi traderent: argiraspides abhominādum cæpere consilium: ut uiuum eumenem in hostili manu ponerent: principio nullam per suspicionē sese propius applicant obseruantq̄. Nonnulli pro rebus amissis delamentabātur. Postmodū irruentes ei pugionem detrahunt: & reflexa in manus zona colligāt. Postq̄ missus est ab antigono Nicanor: ut illum susciperet: ductus per macedonas eumenes ut sibi exercitū alloqui liceret orat: non ut preces nō excusatiōe adhibituq̄. Cæterum de illoq̄ cōmodis uerba factuq̄. Silentio facto in edito quādo loco cōstitutus colligatas protendit manus. Et quod nā inquit O Macedonū pessimi de uobis antigenus Trophæum erexit: quale ipsi de uobis exigitis cum imperatorem uestrum uictum captiuumq̄ deditis? Nōne graue & periculosum erat: ut uictores uos propter rerum uestarum iacturā uictos esse fateremini? Quasi uero ī pecuniis atq̄ opibus nō armis uictoria ipsa constaret: quin etiam pro uestrarum redemptione sarcinarum imperatorem uestrum mittitis: ego quidem iuictus atq̄ hostiū uictor a uobis trahor: Ab his qui mihi socii sunt in perniciem datus. Vosq̄ per castrensem iouem p̄ iurisiurandi p̄sides deos oro & obtestor: hic me inter uos occidite. Cū apud antigenum obruncatus opus uestrum futurus sim: nec ullas quidem querimonias edet Antigenus. Illi siquidē non uiuēte sed defuncto eumene opus est: quod si uestris parcitis manibus una soluta faterit ut meis rem ipse cōficiam. Si autem gladiū mihi non creditis obstrictum feris obicite. Quod cum perfeceritis uos uti sanctissimos uiros & ī ducem uestrum æquissimos iureiurando soluo. Hæc cū oraret eumenes cætera multitudo dolore compressa collachrymabat. Argiraspides autem ducendū esse: & contrarianti inaniaque iactāti minime adhiberi animos oportere clamabant. Haud enim indignum facinus esse: si Cheronesiaca perniciēs lugeat: cum innumerādis macedonas bellis defatigauerit Id autem grauissimum est si p̄stantissimi Alexandri ac Philippi milites tot antea per labores agtati suis bellorum p̄miis in senectute priuentur: ab aliis cibos capientes: cū suæ interim uxores tertiam iam noctem cum hoste concubant. Post hæc eumenem maturato cursu ducunt. Antigenus globum ueritus (nemo enim in castris relictus erat) decem ualidissimos emisit elefantos frequentissimosque Medos & Parthos hastatos: qui multitudinem summouerent: eumenem quoq̄ propter ueterem amicitiam & familiaritatem in suum uenire conspectum minime sustinuit. His qui alseruandum acceperant quonam pacto custodiendus esset rogantibus ut Leo: ut elefantus inquit. Non longe tamen post miseratus eum: & grauiores dimisit catenas: & cōsuetum dedit seruum: qui illū perun-